

Приказки на северните народи

НАРОДНА КУЛТУРА

ПРИКАЗКИ НА СЕВЕРНИТЕ НАРОДИ

Превод: Ангел Каралийчев, Вела Каралийчева

chitanka.info

АЙОГА

НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

В тундрата, на морския бряг, живеел нанаецът Ли с жена си. Те имали дъщеря Айога.

Нямало в тундрата по-хубаво момиче от нея. Хората отдалеко идвали да погледат Айога.

Поотрасла Айога, разбрала каква е хубавица и се подгордяла. Почнала по цели дни да се любува на себе си.

Ту се гледала в излъскания меден съд, ту тичала към брега на езерото: заставала на колене, навеждала се над водата и гледала — не можела да се нагледа.

Майката я викала да помогне в домашната работа, баба ѝ я молела да донесе дърва, но Айога нищо не искала да върши. Станала съвсем ленива, само едно правела — любувала се на себе си.

Веднъж майка ѝ рекла:

— Донеси вода, дъще.
Но Айога отвърнала:
— Ще падна във водата.
— Ти се дръж за хроста — научила я майка й.
— Храстът ще се счупи — отвърнала Айога.
— Хвани се за здравите клони.
— Ще си издращя ръцете.
— Сложи си ръкавици — поръчала й майката.
— Ръкавиците ще се скъсат — отвърнала дъщерята.
— Нищо, ще закърпиш ръкавиците с игла.
— Иглата ще се строши.
— Ти пък вземи дебела игла — казал бащата, комуто омръзнало да слуша как момичето се опира на майка си.
— Само това оставаше, да си избода ръцете! — отвърнала Айога.
— Сложи напръстник.
— Нали трябва да го търся.
А там, в къщата, било съседското момиче, приятелка на Айога. И то рекло на стопанката:
— Дай, лелко, аз ще ти донеса вода.
Момичето взело ведрото и отишло за вода.
С водата майката замесила тесто.
Тестото бухнало високо, бяло.
Майката се заловила да пече банички.
Баничките се зачервили, шипят на горещата печка.
Айога ги видяла и извикала:
— Дай ми баничка!
— Гореща е, ще си опариш ръцете — отвърнала майката.
— Ще си сложа ръкавици.
— Ръкавиците са мокри.
— Ще ги изсуша на слънцето.
— Не може, от слънцето ще корясат.
— Сетне ще ги размекна с машинката.
— От такава работа ще те заболят ръчичките — рекла майка й.
— Що ти трябва, дъще, да се трудиш и да си разваляш хубостта? По-добре да дам баничката на това момиче, дето не си жали ръцете и помага на старите в работата.
И майката дала баничка на съседското момиче.

Айога се разсърдила, нацупила се, отишла на реката, но от лошавина дори не искала да се любива на себе си. А съседското момиче вървяло след нея и ядяло баничката.

Устата на Айога се налели. Почнала да поглежда назад, към приятелката си. Обърнала се веднъж, обърнала се втори път, трети път...

И изведнъж — станало чудо: шията ѝ взела да става все по-дълга и по-дълга.

А съседското момиче било добро.

То отчупило половината от баничката и я подало на Айога:

— Вземи, яж. Не ми се свиди.

Айога още повече се разсърдила на приятелката си. Побеляла от злоба, засъскала, разтворила пръсти, размахала ръце...

Така ги размахала, че ръцете ѝ изведнъж се превърнали на криле.

— Нищо не ми трябва-а-а-а! — креснала тя.

Айога не се задържала на брега. Паднала в реката и се превърнала на гъска.

Плава и грачи.

— Ах, колко съм хубава! Га-га-га! Ах, колко съм хубава!

Плавала, плавала, кряскала, кряскала, додето съвсем забравила родния си език.

МЕЧКАТА И ДЕЦАТА СААМСКА ПРИКАЗКА

Орляк малки деца се спускали с шейни от една височинка. Минал покрай пързалката Мецан и натъпкал дечицата в един чувал. Нарамил чувала и го понесъл към колибата си в гората. Както вървял, видял следи от непознато животно. Оставил чувала върху снега и казал на децата:

— Тук да седите, аз скоро ще дойда!

И тръгнал по следите.

Едно от момченцата имало ножче. То пробил в чувала дупка и през нея се измъкнали всички дечица. Останало само едно момиченце, което решило да остане в чувала, за да отговаря на Мецан, когато попита там ли са децата.

За да не се досети Мецан, че чувалът е празен и лек, дечицата наслагали вътре големи камъни и го натъпкали със сняг, а най-отгоре

настанили момиченцето. Децата завързали чувала и избягали у дома си по мечата пътека.

Късно вечерта Мецан се върнал за чувала. Запитал дали всички дечица са там, а момиченцето отвърнало:

— Всички сме в чувала!

Мецан пак нарамил чувала и го понесъл към дома си. Занесъл го в къщи и викнал на бабата си:

— Пригответи казана! Ще варим месо!

Покатерил се на вежата^[1] и отгоре, през димния отвор, почнал да изтърсва всичките деца от чувала в казана.

Първо тупнало от торбата момиченцето, намерило се в медника с водата и скочило на крака, а след него нападали камъните и продънили една дупка. През дупката изтекла всичката вода от медника и заляла огъня на огнището.

Бабата викнала на дяда Мецана:

— Излъга ме ти, старо! Още утре да заведеш това момиченце там, отдето си го взел.

На заранта Мецан завел момиченцето при родителите му.

Отвел го при баща му и при майка му и захванал да ги моли за прошка.

Родителите се зарадвали, че дъщеричката им се върнала, но на Мецана не простили, а метнали на шията му въжена примка и го помъкнали — да го обесят на една бреза.

Заплакал Мецан и толкова се изплашил, че мигом умрял от мечата болест, а сълзите му се превърнали на грах.

[1] Вежа — старо сламено жилище. Построявали го от пръти във форма на пирамида и го покривали с чимове, клони и храсти. Вратата била ниска и двукрила; по средата, под димния отвор, имало огнище, около което върху кожи са се настанявали хората. Вежата е служила за временно жилище по риболовните места. След революцията тя е била заменена със селска къща — руски тип. ↑

МИШКАТА ОСТЕЦКА ПРИКАЗКА

Имало някога една мишка.

Когато настъпила пролетта, мишката намислила да иде на лов за есетра и съомга. Наместо лодка взела една орехова черупка, а вместо гребло — лопатка за мазане на лодките със сяр.

Плувнала тя и запяла:

— Ореховата черупка ми е лодка: тьол, тьол, тьол, лопатката ми е гребълце: пол, пол, пол!

От брега на едно село децата се развикали:

— Ей, гризанке, ела насам да си похапнеш гозбица.

— Каква гозбица?

— Гозбица от щука.

— Не, не ям аз гозбица от щука.

И отминала по-нататък, като си тананикала:

— Черупката ми е лодка: тьол, тьол, тьол, лопатката ми е гребълце: пол, пол, пол!

От брега на друго село децата също се развикали:

— Ей, гризанке, спри да си похапнеш гозбица.

— Каква гозбица?

— Гозбица с патешко месо.

— Не ви ща аз патешката гозба!

И тръгнала по-нататък, като си тананикала:

— Черупката ми е лодка: тьол, тьол, тьол, лопатката ми е гребълце: пол, пол, пол!

Плавала още, каквото плавала, додето стигнала в трето село. И там децата също се развикали:

— Ей, гризанке, спри да похапнеш гозбица с хайвер!

— С какъв хайвер гозбица?

— Гозбица с чер хайвер.

— Ам, ам, ам, ам, гозбицата на бащите ми — с чер хайвер гозбица ще ям, ще ям!

Спряла на брега, сложили ѝ ядене с чер хайвер. И мишката се заловила да яде.

Яла, яла, яла, додето коремът ѝ се подул.

Тогава децата захванали да викат от улицата:

— Мишко, гризанке, водата отвлече греблото и лодката ти!

Мишката скочила, търтила към брега, спънала се, паднала в един кучешки трап и коремът ѝ се пукнал.

— Момиченца, момиченца — развикала се мишката, — донесете игла с жилка, донесете игла с насмолен конец, защото коремът ми се пукна!

Момиченцата бързо дотърчали и зашили гризанка с насмолен конец и жилка. Изправили я на крака.

Като се олюлявала, гризанка отишла при своята черупка-лодчица с гребло-лопатка, седнала и тъжно заплавала по-нататък, дори песента забравила. И само лодчицата ѝ пеела: „Тьол, тьол, тьол“, и само греблото ѝ пеело: „Пол, пол, пол!“

КАК СА СЕ ПОЯВИЛИ ЛУННИТЕ ПЕТНА ЯКУТСКА ПРИКАЗКА

Това се случило много отдавна — толкова отдавна, че и най-старите дядовци не са го запомнили. В едно якутско село живеело девойче-сиротинче. То си нямало нийде никого.

И станало нужда сиротинчето да иде при чужди хора. Прибрал го един богат старец с бабата си.

— При нас ще ти бъде добре, вземаме те за щерка — обещаха те на сиротинчето.

Но щом сиротинчето влязло в къщата им, те захванали да го товарят с най-тежката работа: и вода да носи, и дърва да сече...

Момиченцето се стараело да върши всичко колкото може по-добре. Но бабата току му подвиквала:

— Лентяйка! Хрантутница! Пак ли седиш със скръстени ръце? Гледай мене!

А старецът хокал и биел момиченцето без каквато и да било вина.

Тежък станал животът на сиротинчето. По-рано то било розово и весело, а сега станало слабичко и бледо. Все мълчи и тайничко плаче.

Една вечер бабата намислила да пере, но водата не ѝ стигнала.

— Вземи менците и иди на езерото — викнала тя на момиченцето.

А било посред зима и толкова студено, че мъчно се дишало.

„Как ще намеря вода? Нали дупката в леда е замръзнала“ — си помислило момиченцето. Но нищо не посмяло да отвърне на бабата. Взело менците и поело.

Стигнало то до езерото, гледа — дупката цяла покрита с лед. Добре, че на брега имало железен лост. Момиченцето пробило пак леда и нагребало пълни менци с вода.

Почнало да се изкачва с водата по плъзгавата пътека. Върви и си мисли: „Ох, колко е тежко! Само дано не падна!“

Изкачило се на брега, вече преполовило пътя към къщи, но изведнъж се подхлъзнало и паднало. Водата от менците мигом се разляла на снега и замръзнала.

Сиротинчето се дигнало от земята, изправило се и заплакало.

Какво да прави сега? Да се върне у дома без вода — не може... Да иде пак на езерото — няма сили и ръцете го болят от студа.

Изведнъж станало светло. Задухал вятър и прогонил от небето облаците, зад които се криела месечината.

Месечината погледнала от небето и заляла всичко на земята със сребърна светлина.

Момиченцето видяло, че месечината го гледа приветливо. То протегнало ръце към нея и рекло:

— Месечинке, месечинке, вземи ме при себе си! Всички ме обиждат, никой не ми казва блага дума. Не мога повече да живея при моите господари!

Месечината чула жалбите на момиченцето, видяла сълзите му — дожаляло ѝ за сиротинчето. Паднала на земята като голямо кълбо и се търкулнала към момиченцето.

— Не тъжи, момиченце, не плачи. Тръгвай с мене. При мене никой няма да те наскърбява.

И като подхванала момиченцето, ей тъй — с менците, с кобилицата, — тя го дигнала на небето.

Оттогава сиротинчето останало да живее при месечината.

През някоя ясна нощ погледни към небето! Сам ще видиш, че на луната има петна. Вгледай се в тях — и ще разбереш, че момиченцето стои с менците, гледа към земята и се усмихва.

ЮНАЧНАТА МЕЧКА НЕНЕЦКА ПРИКАЗКА

Птичката и мишката живеели заедно. Заедно събирали зърна. Събирали те, събирали и един ден птичката рекла:
— Стига толкова. Ще имаме зърна за цялата зима. Хайде сега да ги разделим.

Захванали да ги делят. На птичката — зърно, на мишката — зърно. На мишката — зърно, на птичката — зърно. Разделили зърното поравно, ала едно зрънце останало.

Ами сега?

Мишката рекла:

— Това зрънце е мое. Аз съм работила повече от тебе, земята съм ровила — дори ноктенцата си повредих.

А птичката отвърнала:

— Не, зрънцето е мое. Аз съм работила повече. Гледах отгоре къде има зрънца, все летях и летях — дори крилата ме заболяха.

Скарали се и се сбили. Така се сбили, че из цялата гора се понесъл вик и писък.

Били се, били, пискали, пискали, но не могли да се надвият една друга. Търтили да дирят помощ.

Птичката си повикала за помощник Гръм-птица.

Мишката — един юначен, силен помощник — самата мечка.

Мечката замахнала и ударила с лапа Гръм-птица по крилото.

Крилото се счупило — гръм треснал.

Изплашила се мишката и се мушнала под едно парченце кора. И там останала.

Но мечката се изплашила още повече и от нея. Огледала се:

— Къде е моята мишка? Няма я мишката!

От страх мечката побягнала оттам, но настъпила кората.
Настъпила я, а под кората нещо изпрацяло.

„Ами сега — помислила си мечката, — стрелят!“

И юначната мечка търтила да бяга, колкото ѝ сили държат.

А пък то какво било — зъбът на мишката изпрацял.

ПРИКАЗКА ЗА КОТКАТА И ОВЦАТА

МАНСИЙСКА ПРИКАЗКА

Живели някога един дядо и една баба. Те си имали котка и овца. Доцяло се на дядото да си похапне месо и рекъл на бабата:

— Хайде да заколим овцата!

Но котката чула тези думи, затекла се при овцата и рекла:

— По-скоро да бягаме в гората, защото старецът се кани да те погуби.

Хукнали и двете. Дотърчали в тъмната гора. Наоколо се извишавали високи кедри. Котката рекла на овцата:

— Хайде да се покатерим на едно дърво и там да пренощуваме.

Овцата отговорила:

— Ти ще се покатериш, ами аз какво ще правя?

Тогава котката взела да плаши овцата:

— Ако останеш на земята, мечката ще те изяде. Гледай аз как ще се покача и направи като мене.

Котката бързо се покатерила на дървото. А овцата закрепила единия си крак на един клон, а другия — на друг клон. Едва-едва се покачила на кедъра. В това време под дървото пристигнала мечката и легнала да спи край коренището. Бързо заспала. Котката пошепнала на овцата:

— Спуцай се надолу и блей!

Овцата се сринала надолу и започнала да блее: „Бее-бее!“ Паднала право върху мечката.

От страх мечката не могла да мръдне, останала на мястото си. Тогава от дървото скочила котката и с острите си зъби прегризала гърлото на мечката. Свършило се с мечката.

Котката рекла на овцата:

— Седни върху мечката, пази я, а пък аз ще ида да повикам нашите старци.

Върнала се котката в къщурката. Козината ѝ била покрита със скреж. Тръгнала напред-назад, замякукала и все към вратата гледала.

Бабата рекла на дядото:

— Чувай, старо, я тръгвай с котката. Тя навярно знае къде е овцата. Заедно трябва да са избягали.

Дядото тръгнал с котката. Котката тичала напред. Стигнали в гората. Овцата седяла върху мечката и треперела от страх да не я набие стопанинът. Стопанинът, като видял мъртвата мечка и живата овца, много се зарадвал. Още същия ден натоварил на шейната мечешкото месо и го закарал в къщи. И двамата старци захванали всеки ден да ядат месо. А котката и овцата и сега си живеят дружно с дядото и бабата.

МЕЧКАТА И ЛОСЪТ ДОЛГАНСКА ПРИКАЗКА

Събрали се веднъж зверовете в гората и захванали да се хвалят един на друг.

Един казал, че има опашка по-пухкава от всички опашки, друг казал, че има глас по-силен от другите гласове, очите на трети виждали по-далеко от всички очи.

А лосът^[1] ги слушал, слушал, па рекъл:

— Затова пък аз съм по-силен и по-голям от всички зверове на света. Никой няма рога като моите и аз тичам по-бързо от другите.

Всички се съгласили с лоса. Само мечката помислила и рекла:

— Ти, братко, не бързай да се хвалиш! Ще взема да те изям, тогава ще престанеш да се хвалиш с рогата и с краката си.

Лосът се засмял:

— Ти ли ще ме изядеш? Най-напред ме стигни! Ами че краката ти едвам се тътрят. През зимата затъваш в дълбокия сняг, а през лятото, колкото и да се търкаляш от хълбок на хълбок, не можеш ме стигна. Не, Мецо, няма да ме изядеш ти мене!

— Добре, ще видим — казала мечката.

Пръснали се зверовете по дупките и бърлогите си.

Дошло време, когато мечката и лосът пак се срещнали и си спомнили за стария спор.

Мечката рекла на лоса:

— Нали се хвалеше със силата и пъргавината си. Искаш ли днес да опитаме кой кого ще надвие?

— Може — отвърнал лосът, — да опитаме. Аз ще побягна, а ти ме догони. Ще видим как ще ме надминеш.

Лосът размахал клонестите си рога и се понесъл из гората.

А мечката тръгнала по дирите му, без да бърза.

Отбивала се тя ту наляво, ту надясно и лосът според нея се хвърлял ту на една, ту на друга страна.

Крачка по крачка мечката изгонила лоса от гората и го закарала на планината.

Тича лосът по голия хребет, а хребетът става все по-тесен и по-тесен.

Дотърчал до една урва, погледнал надолу и му се завило свят.

Високо. Ако скочи — ще се утрепе.

А отдире мечката вече го догонвала по петите.

Лосът разбрал, че мечката го е надхитрила. Дотърчал до скалата и от отчаяние се хвърлил долу, в пропастта.

А мечката, без да бърза, се добрала до трупа му и рекла:

— Напразно се хвалеше със силата и пъргавината си. Краката ти са дълги, но умът ти е къс.

[1] Лос — голямо преживно животно от рода на елените с клонести рога. ↑

КАК ЧОВЕКЪТ ВЪРНАЛ ПЕСЕНТА НА ПТИЧКАТА ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

В едно удобно гнезденце живеели три мънички птички — три пуночки^[1]. Най-голямата, сестричката, всеки ден отлитала на лов, а малките, братчетата, седели в гнезденцето и пеели песничката си. Щом слънчицето изгреело, пуночките започвали да пеят:

*Слънце весело, светни
във гнездото на птичките —
за да литне пуночката
и налови мушичките!
А-я-гу-на-ля-ля!... А-я-гу-на-ля-ля!...*

Песничката на пуночките се чувала далеко. Чул я гарванът. Долетял при птичетата и рекъл:

— Хубаво пеете вие, деца! Я изпейте песничката още веднъж, но по-високо!

Птичетата затворили очичките си и запели, колкото им глас държи. Тогава гарванът грабнал в клюна си песничката им, откраднал я от пуночките и литнал към гнездото си върху скалата.

Стигнал у дома си и запял:

*Слънце весело, огрей
и затопли днес земята —
да изскочат мишлетата,
да ги грабнат гарваните
и нахранят рожбите си!
А-я-гу-на-гра-гра! А-я-гу-на-гра-гра!*

Долетяла най-голямата пуночка при гнезденцето. Гледа — братчетата ѝ жално плачат.

— Защо плачете? Кой ви обиди? — запитала тя.

Пуночките ѝ отвърнали през сълзи:

— Хитрият гарван ни открадна песничката!

— Ай, ай, ай! — разтревожила се най-голямата пуночка. — А накъде отлетя гарванът?

— Ей на оная страна, където са скалите над морето.

— Не плачете, братчета, аз ще повикам на помощ човека с лъка. Той ще ни помогне.

Пуночката литнала към ловеца. Долетяла, кацнала край землянката му и погледнала към вратата. Ловецът я видял и запитал:

— Защо идеш при мене, малка пуночке?

— Добри човече, ти можеш всичко да направиш. Помогни ми. Гарванът ни открадна песничката!

Ловецът помислил и казал:

— Хубава е вашата песничка за слънцето. Аз много обичам да я слушам сутрин! Покажи ми накъде отлетя гарванът.

— Ей там, върху онази скала над морето е гарвановото гнездо — отвърнала пуночката.

Ловецът взел лъка и стрелите си и се запътил към скалата. Пуночката литнала подире му. Ловецът се приближил до скалата, а

гарванът седял със затворени очи и пеел:

*Слънце весело, огрей
и затопли днес земята —
да излязат мишлетата,
да ги грабнат гарваните
и нахранят рожбите си.
А-я-гу-на-гра-гра! А-я-гу-на-гра-гра!*

„Сега ще те науча, старо кречетало!“ — помислил си ловецът и вдигнал лъка. А гарванът нищо не виждал и не чувал. Отворил клюн, изкарал езика си и пее ли, пее. Песничката се въртяла върху крайчеца на езика му.

Ловецът опънал лъка и пуснал стрелата. Стрелата литнала и грабнала песничката от гарвановия клюн заедно с крайчеца на езика му. Песничката се понесла от скалата надолу към морето, а пуночката я подхванала, както се носела, и литнала към гнезденцето при братчетата си. Гарванът изгубил песента заедно с крайчеца на езика си. Оттогава останал съвсем без глас: не умее да пее, само грачи. А пуночките, щом се покаже утринното слънце, пак запяват:

*Слънце весело, светни
във гнездото на птичките —
за да литне пуночката
и налови мушичките.
А-я-гу-на-ля-ля! А-я-гу-на-ля-ля!*

Така пеят и си спомнят за добрия ловец, който им върнал песента.

[1] Пуночка — малка северна птичка от рода на врабчетата. ↑

МЕЧКАТА И БУРУНДУКЪТ НИВХСКА ПРИКАЗКА

Надомъкнала мечката мъх и листа в бърлогата си, легнала в тъмния кът и заспала.

Толкова дълбоко заспала, че не видяла кога паднал сняг, не чула как виелиците виели над гората, как старите ели и кедри пращели от студ.

Всичко проспала мечката.

А когато се издигнало над тайгата пролетното слънчице, като стопило снега и първото ручейче захванало да си пробива път, мечката се пробудила.

Измъкнала се от бърлогата и седнала на един пън...

Трие си очите с лапите, протяга се и ръмжи:

— Пролет, пролет, а няма какво да ям! Какво ще правя?

Много се искало на мечката да яде. Цяла зима нищо не била сложила в устата си. Не е чудно, че огладняла.

Тръгнала да подири някаква храна.

Наоколо само сняг. Нито стръкче зелена тревица. Няма скоро да узрее мечето ядене — ягодите и орехите.

Върви мечката из гората и се клати от хълбок на хълбок. По едно време гледа — изправен пън, а под него мърда нещо живо.

Мечката сграбчила пъна с лапите си — опитала се да го отмести, но не могла... Пънът бил здрав, чепат, а силите на Мецана не стигали.

Дори заревала от яд:

— Има ли тука жива душа? Излизай!

Тогава изпод пъна изскочило едно жълто зверче — бурундук^[1]. Той също спал цяла зима в дупката си под корените.

Погледнал мъничкият бурундук — пред него стои мечка — голяма, страшна — и реве.

Зачудил се бурундукът:

— Бабо Мецо, ами ти защо си такава сърдита?

— Защото съм гладна! Цяла зима нищо не съм яла. Нямах ли нещо?

— Ей сега ще ти донеса — казал бурундукут.

Мушнал се в килера си, където имало скътана храна още от есента, и изнесъл сладки коренчета.

— Яж, Бабо Мецо!

Мечката си хапнала и поомекнала.

— Благодаря ти, Бурундуче! Мъничко животно си ти, но си добро!

И мечката погалила с лапата си бурундука по гърба. Внимателно го погалила, ласкаво, но върху жълтата козина на бурундука все пак се появили тъмни ивички от мечите пръсти.

Появили се — и тъй си останали.

Оттогава всички бурундуци имат такива ивички по гърбовете си.

И когато другите животни ги питат:

— Защо вие, бурундуците, имате козина на ивици?

Те отговарят:

— Защото Баба Меца ни погали.

[1] Бурундук — дребен гризач, приличен на катеричка. ↑

ГОЛЯМОТО МИСЛЕНЕ ЧУКОТСКА ПРИКАЗКА

Веднъж се срещнали кафявата мечка и лосът. Мечката казала:

— Здравей, Лосе!

— Здравей, Мецо!

Мечката погледнала себе си, сетне погледнала лоса и рекла:

— Чудно нещо! Защо ние с тебе не си приличаме?

Зачудил се лосът и запитал:

— Но каква е разликата между нас?

— Ами че — рекла мечката — на твоята глава растат клонести дървета, а на моята — няма!

Лосът погледнал себе си, погледнал и мечката, па рекъл:

— Я, ние наистина не си приличаме, всичко ни е различно: и козината, и краката — защо ли е така?

— Я да тръгнем заедно — рекла мечката, — по пътя все ще срещнем някого, който ще ни каже защо е тъй.

И тръгнали лосът и мечката. Вървели, вървели, додето насреща им се задал планинският овен.

Мечката се зарадвала и го запитала:

— Кажи, Овньо, защо ние не си приличаме? Пък и ти, не приличаш на нас!

Овенът се зачудил и рекъл:

— Нима не приличам на вас?

— Не ще и дума, че не приличаш — отговорила мечката, — ето върху твоята глава растат две дебели дървета, върху главата на лоса растат клонести дървета, а на моята глава няма нищо.

Овенът още повече се зачудил и рекъл:

— Я гледай, пък аз никога не съм мислил, че ние не си приличаме.

— Хайде да седнем и да помислим защо не си приличаме — предложила мечката.

Седнали те на поляната и се дълбоко замислили. Дълго мислили.

— Не мога аз повече да мисля — рекъл лосът. — От мисленето боли глава!

— И моята глава се върти от мисленето! — казал овенът.

Тогава лосът и овенът се вдигнали и побягнали.

А мечката рекла:

— Сега се разбра защо не си приличаме! Лосът и овенът са глупави, не могат да мислят, затуй и върху главите им расте всякаква смет. Те побягнаха от голямото мислене.

ГАРВАНЪТ КОРЯКСКА ПРИКАЗКА

Живеел в тундрата един гарван — стар и лаком.

А там в тундрата имало малко храна — само мъх и ягоди.

Летял веднъж гарванът, летял, но нищо не намерил. С празна гуша се върнал у дома си.

„Ще литна — помислил си гарванът — към морето. Там ще си намеря тлъста морска храна.“

И ето че гарванът долетял до морето и кацнал на един камък. Морето било тихо, нито една вълна не се виждала.

Седял гарванът на камъка, чакал плячка.

Попаднал на един калкан. Но какво ядене има в един калкан? Сух — и очите му на една страна.

— Не те ща, кривчо — казал гарванът, — защото си много сух!

Гарванът претупал калкана и го хвърлил пак в морето.

Калканът паднал във водата. Морето се развълнувало.

Седял гарванът на камъка, чакал плячка.

Попаднал на един тюлен. Млад тюлен, гърбът му пъстър, коремът — бял.

— Не те ща — рекъл гарванът, — много си млад, не си още натрупал тлъстина!

Гарванът утрепал тюлена и го бутнал с крак пак в морето. Тюленът паднал във водата. Морските вълни се надигнали още по-високо.

Седи гарванът на камъка, чака плячка.

Попаднал на един морж — стар морж, мустакат, двата му зъба — строшени.

— Не те ща — рекъл гарванът, — защото си много стар, месото ти е жилаво!

Гарванът утрепал стария морж и го блъснал пак в морето.

Моржът паднал във водата, а морето потъмняло, надигнали се вълни като планини.

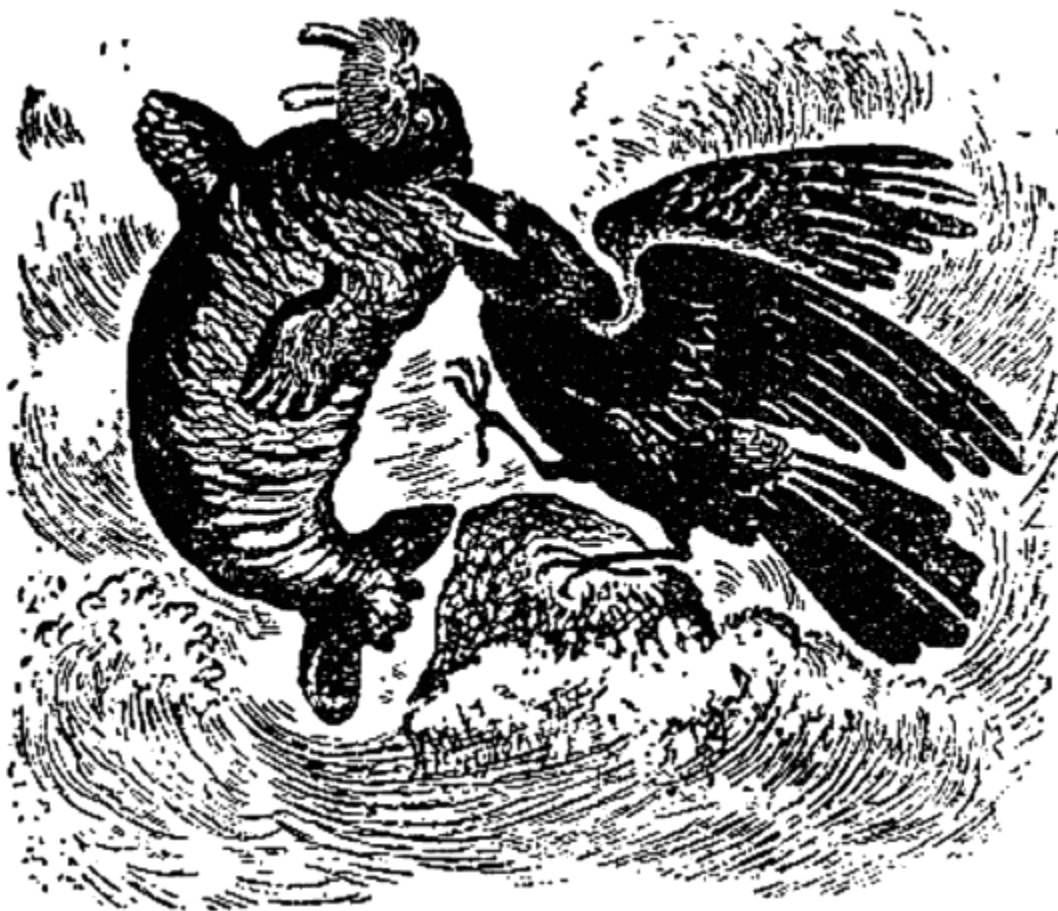
А гарванът все седял на камъка, чакал плячка.

Попаднал на един кит — голям, тлъст, на гърба му перка като корабно платно. Лежал китът — опашката му във водата, главата на брега, а устата отворена. Надникнал гарванът в устата на кита, а там всякаква риба, като в мрежа, препълнено.

— Виж, това е плячка за мене! — казал гарванът и скочил право в устата на кита. Наял се там с риба до насита, а най-голямата риба, най-тлъстата треска, си взел за после. Сетне изскочил от устата, размахал криле и литнал към къщи в тундрата.

Литнал гарванът, но го пресрещнала лисицата.

— Откъде носиш треската, Гарване?

Гарванът нищо не ѝ отвърнал — сякаш не чувал.

— Зная те аз тебе, старо — рекла лисицата, — задигнал си от брега мъртва рибка и се радваш!

Гарванът се разсърдил и си разтворил клюна:

— Лъжеш, червенушо! Преди малко аз улових един жив кит!

Щом извикал това, треската паднала от клюна му.

Лиса подхванала треската и избягала.

„Нищо — помислил си гарванът, — в устата на кита има още много риба. Ще се наситя!“

Размахал криле и литнал назад към морето, а в морето вече ревяла буря.

Китът се люлеел по вълните — опашката му във водата, главата му на брега, а устата отворена.

Гарванът скочил право в устата на кита.

А китът ударил с опашка по вълните, опънал перката на гърба си като платно, затворил си устата и отишъл в морето.

Приказката свърши вече.

ЛИСИЦАТА, ПТИЧКАТА И ГАРВАНЪТ НЕНЕЦКА ПРИКАЗКА

На едно дърво седяла птичка. А в гнездото ѝ имало четири птиченца. Изведнъж под дървото дотърчала лисицата, видяла птичката и рекла:

— Дай ми едно от твоите птичета — искам да ям.

— Не си давам птичетата! Търси на друго място.

— Ако не ми дадеш — рекла лисицата, — ще отсека дървото ти.

Виждаш ли, аз имам сабя в кожена ножница. — Лисицата вдигнала опашката си и взела да я размахва, сякаш иска да отсече дървото. Птичката се изплашила и заплакала:

— Не ми сечи, Лисо, дървото, ще ти дам едно от птиченцата.

Тя изхвърлила от гнездото едно птиче, а Лиса това и чакала. Грабнала птичето и го отнесла в гората.

Заплакала птичката. Мъчно ѝ било за птичето. Долетял гарванът и запитал:

— Защо плачеш, птичко? Какво си се натъжила?

— Как да не плача? — рекла птичката. — Лиса изяде едното ми птиче.

Зачудил се гарванът:

— Как е могла Лиса да ти изяде едното птиче? Нали гнездото ти е високо на дървото!

— Аз сама ѝ го хвърлих, защото искаше да отсече дървото — тя има остра сабя в кожена ножница.

— Глупава птичка си ти — рекъл гарванът, — то не е сабя, ами опашка. Друг път, като дойде лисицата, не ѝ давай птиче, нека сече, нищо няма да направи!

На другия ден Лиса пак пристигнала и отново се замолила:

— Я ми дай още едно птиче, защото изгладнях.

— Не — рекла птичката, — няма да ти дам никакво птиче!

Разсърдила се Лиса:

— Тогава ще сека дървото!

И захванала да удря дървото с опашката си. Удряла, удряла — пух се дигнал от опашката ѝ наоколо, а дървото не помръднало. Лисицата седнала да си почине и запитала:

— Кой те научи да не ме слушаш? Не те ли научи гарванът?

— Не — отвърнала птичката, — аз сама се досетих. Нали си имам свой ум.

— С твоя ум ти нямаше да се досетиш, тук гарванът ти е помогнал; ще го науча аз него, дето се бърка в моите работи!

Лисицата хукнала да дири гарвана. Много дни тичала. И ето че стигнала до една голяма река. На брега имало няколко чума^[1]. Лисицата решила да докопа нещо от хората. Изровила трап, легнала в него с корема нагоре и си изкарала навън езика. Червеният ѝ език се виждал отдалеко.

Както лежала лисицата, изведнъж видяла — гарванът лети. А гарванът забелязал червения език на лисицата и си помислил:

— Охо, ето вечеря за мене!

Спуснал се към лисицата и стръвно клъвнал с клюна си езика ѝ, но лисицата го сграбила за главата и се засмяла:

— Аха, нали ти учиш птичката на ум и разум, сега пък аз ще те науча!

Гарванът се изплашил и взел да се моли на лисицата:

— Не ме убивай така. Кой ще те похвали, ако ме убиеш тъй лесно? По-добре ме изнеси на скалата, сложи ме над пропастта, затечи се и ме блъсни долу.

„Наистина — помислила си лисицата, — тъй трябва да го науча аз него, нека падне и си строши костите.“

Лисицата изнесла гарвана накрай скалата и се засилила, за да го блъсне. Но гарванът размахал криле и полетял. Лисицата не могла да се задържи на стръмното, паднала долу и насмалко щяла да си счупи крака. Оттогава тя престанала да се мери с гарвана по хитрини.

[1] Чум — жилище на север с правилна конусообразна форма. Правело се е от поставени наклонено пръти, върху които обтягали еленови кожи и брезова кора. На върха имало отвор, за да излиза димът от поставеното в средата огнище. ↑

ВОДНИТЕ ПАТИЦИ И ЛИСАН ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

Веднъж хитрият лисан вървял по брега на морето и си мислел: „Няма по-умно животно от мене, няма по-хитро животно от мене!“ В морето плавали диви патици. Те видели лисана и решили да го излъжат. Най-големият паток рекъл:

— Хайде, братлета, да направим лодка от криле. Ще кацнем в две редици с крилете навътре. А лисан ще помисли, че плава лодка.

Така и направили. Накацали в две редици и отпуснали крилете си. В средата се получила лодчица, а от двете страни весла-крилца. Патиците плавали, а най-старият паток крещял:

— Едно-две! Едно-две! Гребете по-силно!

От старост очите на лисана били отслабнали. Загледал се той към морето и видял: плава лодка, а в лодката седят гребци и задружно размахват веслата. Лисан се спрял и извикал:

— Ей, гребци, приближете се към брега и ме закарайте донякъде! Нима не виждате кой върви по брега? Ами че това съм аз, господарят на тукашните места! Не виждате ли, че съм уморен?

Патиците доплавали до брега. Лисан скочил право в средата на лодчицата. Седнал, гордо изпъчил гърди, наперчил опашка и зажумял от удоволствие. Лодката бързо се отдалечила от брега. Изведнъж лисан чул гласа на най-стария паток:

— Е, братлета, поплавахме си, а сега хайде да полетим!

Додето се опомни, лисан се намерил във водата. Огледал се, но патиците вече били далеко. Заплавал лисан към брега. Плава и си мисли: „Излъгаха ме патиците, направиха ме за смях пред целия свят.“

Тежко било на лисана да плава: мократа му опашка го теглела към дъното. Той рекъл:

— Опашко моя, красота моя, не ме затруднявай, помогни ми да доплавам!

Опашката го насочила към брега.

С мъка се добрал лисан до брега; излязъл на хълмчето и застанал на слънце да се суши. А патиците през това време обиколили цялата тундра и разказали на всички как лисан се къпал в морето.

Озърнал се лисан, а наоколо се събрали разни животни, големи и малки, гледат го и му се смеят:

— Няма ли да ни разкажеш, уважаеми лисане, как патиците те окъпаха в студеното море?

Тогава лисан се отърсил, захапал мократа си опашка, за да може по-леко да бяга и от срам хукнал към тундрата. Оттогава лисан престанал да ходи на морския бряг.

ЯРЕБИЦАТА И ЩУКАТА ДОЛГАНСКА ПРИКАЗКА

Веднъж яребицата и щуката се скарали — не могли да си разделят една умряла рибка.

— Аз ще се бия с тебе! — извикала яребицата.

А щуката подала главата си от водата и отвърнала:

— Да не мислиш, че ще ме уплашиш? И аз ще се бия с тебе!

И почнал тогава бой между яребицата и щуката.

Яребицата си направила лък, обтегнала тетива, приготвила си повече стрели — и оръжието готово...

Щуката също измайсторила лък, начупила стрели от тръстика — готова да се хвърли в бой.

И престрелката помежду им започнала. Щуката стрелне — яребицата литне. Яребицата стрелне — щуката се гмурне под водата. Току се мяркат тънките стрели.

Яребицата се цели в главата на щуката, а улучва гърба. Щуката иска да улучи сърцето, а стрелите ѝ се забиват в краката на яребицата.

Били се, били се, но не могли да се довършат една друга. Щуката стрелне — от дървото се посипват листа, яребицата стрелне — на всички страни летят капчици.

И ето че стрелите се свършили.

Яребицата хвъркнала и отлетяла в тундрата. Щуката врътнала глава и потънала в дълбочината на езерото. И двете забравили рибката.

А рибката лежала на брега, лежала — долетяла една врана и я изяла.

Но яребицата и щуката завинаги запомнили боя. Ако ядеш щука — погледни колко кости има на гърба ѝ: те са до една стрелички. А почнеш ли да глождиш краче от яребица — не се чуди, че в него има много дребни костици: и те са стрели, заседнали в крачето.

ХИТРАТА ЛИСИЦА КОРЯКСКА ПРИКАЗКА

Седяла лисицата върху брега на една река и си мислела:

„Как да си похапна прясна рибица?“

Не щеш ли — по речицата се задал пън, а на пъна — две чайки.

Лисицата попитала:

— Какво правите вие, чайки?

— Ловим риба.

— Вземете и мене със себе си!

— Скачай!

Скочила лисицата. Пънът се преобърнал, чайките отлетели, а лиса паднала във водата.

Течението я понесло надолу по речицата и я отнесло в морето.

Погледнала лиса — наоколо вода. Рекла си:

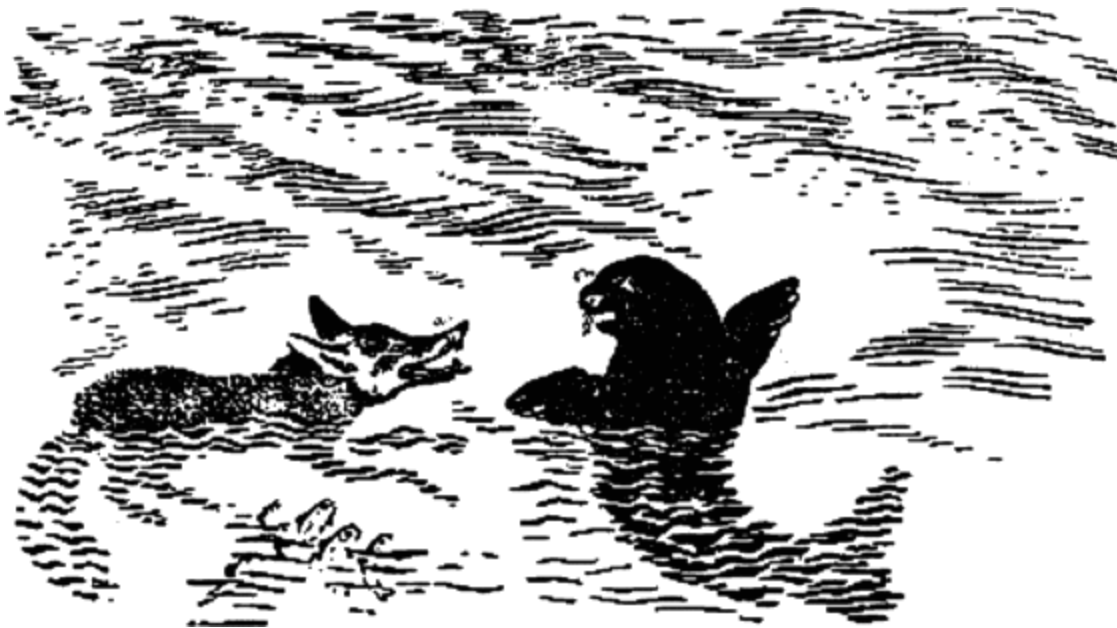
— Хайде, лапи, бъдете ми весла! Хайде, опашко, стани ми кормило!

И плувнала лиса като в лодка. Лапите ѝ — същински весла — загребвали водата, а опашката ѝ се въртяла като кормило — насам-нататък, насам-нататък.

Само че лиса забравила да каже на опашката си да кара към брега и опашката карала в открито море.

Лисицата плавала, плавала, а брегът все го нямало. Стигнала до средата на морето. И вече не знаела накъде да плава.

Тогава срещнала тюлена.

Тюленът ѝ рекъл:

— Накъде плаваш, лисо? Навярно си се заблудила в нашето море? И няма да доплаваш до брега.

— Зная аз къде плавам — отвърнала лисицата. — Тръгнала съм да видя има ли още животни в морските води. Чух, че сте останали вече съвсем малко.

— Не — отговорил тюленът, — в морските води има още много животни — и тюлени като нас, и моржове, и китове.

— Как не — рекла лисицата, — докато сама не видя, да ме убиеш, няма да повярвам. Я излезте вие, всичките животни, от морската дълбочина и се наредете в една редица до самия бряг. А пък аз ще броя.

Тогава всичките тюлени, моржове и китове излезли и налягали по водата в една редица — до самия бряг.

А лиса хукнала по гърбовете им като по мост. Тичала и брояла:

— Един тюлен, два тюлена, три тюлена... Един морж, два моржа, три моржа... Един кит, два кита, три кита...

И тъй лиса дотърчала до брега. Изскочила на брега и викнала на тюлена:

— Право каза, Тюлене: в морските води има още много глупави животни като вас. През цялото море може да се построи мост от вас! А сега идете, където искате, пък аз ще почивам!

Морските животни отплавали, а лиса си свалила кожухчето и го окачила да се суши на храстчето, а опашката си сложила на камъка — да съхне.

КАК ГАРВАНЪТ И СОВАТА СЕ НАШАРИЛИ ЕДИН ДРУГ ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

Това се случило отдавна. Гарванът и совата живеели заедно. Живеели в дружба и съгласие. Заедно намирали храна, всичко делели поравно и не знаели що е нужда.

Гарванът бил бял. И совата — бяла. Живели те дълго, остарели и побелели още повече — станали по-бели от снега.

Веднъж совата рекла на гарвана:

— Остаряхме ние с тебе, а хубост не видяхме. Всички птици си имат шарени премени — червени, черни и сиви, а ние бием на очи само през късото лято.

— Вярно — казал гарванът, — никой не ни вижда, когато сме кацнали на снега.

— Хайде един друг да се украсим — предложила совата. — Първо ти мене, а сетне — аз тебе.

Гарванът се съгласил. Взел чер маслен катран от кандилото, отскубнал от опашката си перо вместо четка и помолил совата да се приготви. Совата кацнала на един камък и гарванът захванал

внимателно да я шари. Обикалял около камъка и рисувал върху всяко перце хубави черни петънца. Гарванът шарел совата и си мислел: „Ще се постарая да я направя хубавица. Като види работата ми и тя ще ме направи хубавец.“ Гарванът дълго се трудил.

Омръзнало на совата да седи и си помислила: „Измъчи ме тоя гарван. Като дойде неговият ред, аз мигом ще го нашаря.“

Най-сетне гарванът нашарил совата и рекъл:

— Виж колко хубава те направих! Сега като се поизсушиш на вятъра, ще нашариш и мене!

Совата се съгласила. Поизсушила се на вятъра и помолила гарвана да се приготви. Гарванът кацнал на камъка, а совата рекла:

— Не, кацни до камъка. Аз по друг начин ще те шаря. Затвори си очите и ще ги отвориш, когато ти кажа.

Гарванът кацнал до камъка, пригответил се и зажумял.

А совата през това време взела кандилото с черния маслен катран, покачила се на камъка и обляла гарвана от главата до опашката. Гарванът мигом почернял.

— Сега — рекла тя — се поизсуши на вятъра, сетне си отвори очите и се погледни. Макар че те нашарих бързо, сега и зиме, и лете всеки ще те забележи.

Гарванът се поизсушил на вятъра, отворил си очите и се развикал:

— Какво си направила?! Ти си ме начернила. Сега всяко зайче, всяка мишка ще ме виждат отдалеко. Как ще си намирам храна? Ти си ме направила забележим!

Совата отвърнала:

— Нали сам искаше да станеш хубавец!

Гарванът съвсем се разсърдил:

— Аз толкова се трудох да те нашаря! Ти сега си хубавица. А пък мене си направила чер. И чедата ми ще бъдат черни. Махай се оттука, сово, махай се!

Совата се изплашила. Отлетяла далеко от гарвана.

Оттогава гарванът станал чер, а совата — шарена. И совата гледа да не се среща с гарвана — бои се от него.

КОТАРАКЪТ И КАТЕРИЧКАТА ОСТЕЦКА ПРИКАЗКА

Сдружили се котаракът и катеричката. Цялото лято прекарвали заедно.

Но настъпила есента, станало студено. Катеричката рекла на котарака:

— Студено стана, друже. Време е да си направим топла къщурка за зимата.

— Но къде да си направим ние с тебе топла къщурка? — запитал котаракът.

— На дървото е хубаво — отвърнала катеричката.

— Не, под земята е по-хубаво — казал котаракът, — мъчно е да се катериш зиме по дърветата, ще ми замръзнат лапичките.

Речено — сторено. Захванал котаракът да рови земята. Изровил землянка и — къщурката готова.

Е, щом като котаракът е направил къщурката, не ще и дума, че той трябвало да й бъде стопанинът.

Легнали си заедно в землянката. Вътре — топличко.

Като се затоплили, изведнъж усетили, че е пристигнал някакъв тежък звяр, ходи отгоре, напират да влезе в къщурката.

Котаракът изпратил катеричката:

— Излез — казал — да видиш кой е дошъл!

Катеричката излязла, погледнала и — видяла мечката. Изплашила се катеричката, ала не дала да се разбере. Запитала мечката:

— Ти, бабке, какво правиш тука?

— Земята ровя.

— Защо ли я ровиш?

— Тъй, ще разровя къщурката ти и ще те изям.

— Я почакай, бабке, не рови, додето ида да обадя на стопанина си.

— А кой ти е стопанинът?

— Моят стопанин — рекла катеричката — е най-големият стопанин.

— А как му е името?

— Ох, бабке, не питай! Не смея дори името му да изрека.

Мечката се позамислила, а катеричката изтичала в землянката и рекла на котарака:

— Мечката е дошла. Исква да разрови къщата ни и да ни изяде. Свършено е с нас.

А котаракът отвърнал:

— Защо пък да е свършено? Ти иди и кажи на мечката: стопанинът ми заповяда да утрепеш един лос и да го довлечеш тука. Инак — зло ще патиш.

Катеричката излязла от землянката и рекла на мечката:

— Моят стопанин се сърди. Той, Бабо Мецано, ти заповядва да утрепеш един лос и да го довлечеш тука. Инак — зло ще патиш.

— Ех — рекла мечката, — лесна работа.

И тръгнала да утрепе лос. Утрепала един лос, метнала го на гърба си и го занесла при землянката. Катеричката я посрещнала:

— Ти — рекла — почакай тука, а пък аз ще изтичам при стопанина да му кажа.

Изтичала катеричката в землянката:

— Е, какво има — попитал котаракът, — донесе ли мечката лос?

— Донесе. Цял!

— Върви й кажи да донесе и един елен, само че по-бърже!

Катеричката излязла. А мечката седяла уморена.

— Чувай, бабке, стопанинът заповяда да свършиш още една работа.

— Каква работа?

— Ето каква: трябва да донесеш един елен, само че по-бърже.

— Туй не е голяма работа.

Търтила мечката, разбързала се, втурнала се стремглаво. Утрепала един елен, метнала го на гръб и го донесла при землянката.

Катеричката изтичала в землянката:

— Е, какво — попитал котаракът, — донесе ли мечката елен?

— Донесе! Цял!

— А сега иди й кажи да се маха и вече да не се мярка тук!

Катеричката изпълнила поръката. Мечката много се зарадвала, че се е лесно отървала. И бърже побягнала. А котаракът почнал да се смее:

— Сега яденето ще ми стигне за цяла година!

— Ами аз какво ще ям? — попитала катеричката.

— За тебе ще съберем орехи от гората.

И двамата тръгнали за орехи, додето не е паднал снегът.

КАК КУЧЕТО СИ ТЪРСЕЛО ДРУГАР НЕНЕЦКА ПРИКАЗКА

Някога кучето живеело само в гората. Но му дотегнала самотията. Тръгнало из гората да си търси другар.

Вървяло, що вървяло — ей го насреща му се задало зайчето.

Кучето му рекло:

— Зайче, зайче, хайде да живеем заедно.

— Може — отвърнало зайчето, — хайде!

Намерили си едно местенце в гората и щом се смрачило, легнали да спят. Зайчето заспало, а на кучето не му се спяло и захванало да лае. Зайчето веднага се събудило. Скочило и рекло на кучето:

— Защо лаеш? Нали ще чуе вълкът, ще дойде и ще ни изяде!

Кучето млъкнало, но си помислило:

„Лош другар си намерих. Зайчето има плашливо сърце. Но вълкът навярно от никого не се бои.“

И като зарязало зайчето, кучето тръгнало да търси вълка.

Вървяло, що вървяло из гората — ето че насреща му се задал вълкът.

— Слушай, Вълчо, хайде да живеем заедно!

Вълкът отвърнал:

— Може, двама е по-хубаво.

Смрачило се, приготвили се да спят. Легнал вълкът и заспал, легнало и кучето. Но тъкмо посред нощ кучето се събудило и почнало да лае. Вълкът се изплашил — глътнал си езика, и захванал да хока кучето:

— Ти защо лаеш? Ако дойде мечката, нали ще утрепе и двама ни!

„Е — помислило си кучето, — ясно е, че и вълкът не ще да е много силен, щом се бои от мечката. Затуй пък мечката е юнак, тя е най-силна от всички.“

Зарязало кучето вълка и пак поело из гората. Тръгнало да дири мечката. Вървяло, вървяло и ето насреща му мечката. Кучето се приближило до нея:

— Ей, юначна Мецано, хайде да живеем заедно! — викнало то.

Мечката се съгласила. Прекарали деня, настъпила нощта. Мечката задрямала, а кучето пак залаяло тъкмо посред нощ. Мечката се събудила, изплашила се, загубила ума и дума.

И захванала да хока кучето:

— Млъкни — рекла тя, — защо лаеш? Ще чуе човекът и ще дойде да ни убие!

„Аха — помислило си кучето, — и мечката била страхлива. Ще трябва да подиря човека.“

И побягнало.

Тичало, тичало, цялата гора обиколило тичешком, а човека го няма. Излязло то най-сетне накрай гората и спряло да си почине. А

човекът тъкмо се бил накарал да иде в гората за дърва. И там, накрай гората, го срещнало кучето. Затегло се към човека и викнало:

— Човече, човече, хайде да живеем заедно!

Човекът отговорил:

— Може, тръгвай с мене!

И човекът завел кучето у дома си.

Смрачило се, човекът заспал. Посред нощ кучето залаяло. Но човекът не станал. Кучето залаяло по-силно. Човекът се събудил и викнал:

— Ей, куче мое, ако си гладно, яж, но ме остави да спя.

Кучето млъкнало, хапнало си и легнало да спи. Оттогава то останало при човека. И живее при него до ден-днешен.

ПРИКАЗКА ЗА ДЪРВЕНОТО БЛЮДО ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

Живеели някога мъж и жена. Те имали много деца. Зиме ловецът всеки ден правел лов сред ледовете и ходел пешком, а лете плавал с малка лодка. Веднъж през лятото той дълго плавал с лодката в морето, ала не можал да убие нито една нерпа^[1]. Моржовете и нерпите през онова лято плавали от другата страна. В къщи останала съвсем малко храна и ловецът рекъл на жена си:

— Сега ще ида за храна при най-близките еленовъди, а вие ме чакайте. Ще се върна скоро и ще донеса тлъсто и вкусно еленово месо.

И мъжът повлякъл сам шейната, без кучета. Като стигнал при номадите^[2], стопаните го приели хубаво, дали му храна и натоварили в шейната прясно еленово месо. Щом си свършил работата, ловецът решил да се върне в къщи. Но еленовъдите не го пуснали и го склонили да остане още една нощ. Всички легнали да спят. Но чужденецът не можал да заспи, мислел си, че в къщи го чакат гладни деца и жена. След полунощ и той заспал дълбок сън.

На заранта всички се дигнали и видели, че навън бушува силна снежна буря. И гостенинът останал пак да пренощува при еленовъдите.

А у дома го чакали децата и жената.

Смрачило се и в ярангата^[3] на ловеца някой почукал. Жена му се обадила и разбрала, че е дошъл злият вълк.

Надникнала зад пердето и видяла вълка, който седял пред входа. Поканила го да влезе, но вълкът казал:

— Аз не съм ти дошъл на гости, а съм дошъл да взема едно от децата ти.

Децата спели и нищо не чули. Жената отвърнала:

— Почакай малко.

Отишла в килера, взела роговата пръчица, с която отупвали снега от кожата, па й рекла:

— Рогова пръчице, кажи ми, какво да правя? Ти отупваш снега дори когато се е наврял дълбоко в кожата, моля ти се, помогни и на мене да спася децата си от вълка!

Вълкът пак се обадил. Но скоро чул как в коридора запяла роговата пръчица. Песента ѝ била толкова хубава и нежна, че той се заслушал, очите му се замрежили и скоро заспал. Роговата пръчица пяла дотогава, додето изпяла всичките си песни. А като престанала да пее, вълкът се събудил и пак захванал да иска дете от жената.

Жената казала:

— Почакай малко!

Взела една тресчица, сложила я пред себе си и рекла:

— Тресчице, дай ми съвет, помогни ми в бедата. Ти можеш да свариш дори замръзнало месо!

Тогавя тресчицата запяла една песен, но още по-хубава от песента на пръчицата. Вълкът отново заспал дълбок сън. Жената през това време излязла, усукала от треви едно здраво въже и яко вързала вълка за вратата. Щом тресчицата престанала да пее, вълкът се събудил. Като отворил очи, звярът посегнал да се обърне, но не можал. Тогавя рекъл на жената:

— Отвържи ме, отсега нататък няма да те тревожа.

А тя отвърнала:

— Няма да те отвържа. Ще чакам да дойде мъжът ми. Нека той се разправи с тебе като ловец.

Вълкът започнал да се моли със сълзи на очи:

— Пусни ме, не ме погубвай. Ще ти дам едно вълшебно блюдо!

Жената казала:

— Покажи ми го!

Вълкът ѝ показал дървеното блюдо, което било до него, и рекъл:

— Имаш ли това нещо, каквото пожелаеш — ще го получиш.

Блюдото ще ти дава всякаква храна.

Жената казала:

— Да видим как става тая работа! И тя поразвързала малко вълка. Вълкът отвърнал:

— Винаги трябва да държиш блюдото с дъното нагоре и да правиш ей тъй!

Той поповдигнал блюдото и му рекъл:

— Блюдо, блюдо мое, искам да похапна еленово месо!

Изведнъж блюдото натежало и върху него се появил един еленов бут. Вълкът рекъл:

— Разбра ли сега? Тъй ще правиш!

Като взела блюдото, жената пуснала вълка. Освободеният от въжето вълк си отишъл. Жената си помислила: „Май онзи разбойник ме измами.“ Взела блюдото и му рекла:

— Блюдо, блюдо мое, искам да видя онзи вълк! Блюдото натежало, вълкът се появил върху блюдото пред жената и казал:

— Не съм ти дал блюдото, за да ловиш и мене с него.

Щом изрекъл тези думи, той пак си отишъл. Жената протегнала блюдото към морето и продумала:

— Слушай, блюдо, искам да похапна месо от нерпа! Блюдото натежало и върху него се появила една нерпа.

Още веднъж повторила:

— Ей, блюдо, искам и лахтак^[4]!

Блюдото натежало, а върху него — лахтак. Жената очистила месото и го сложила в килера.

Призори стопанинът се върнал в къщи с шейната. Тя била пълна с еленово месо. Влязъл и рекъл на жена си:

— Излез да ми помогнеш!

Жената излязла и му помогнала да свали еленовото месо от шейната. Сетне се опретнала в килера да реже замръзналото месо. Стопанинът я запитал:

— Какво правиш там, нали нямахме месо? Жената отвърнала:

— Трай си!

Тогава се обадил по-малкият син:

— Ние си имаме дървено блюдо.

Жената разказала на мъжа си как вълкът ѝ подарил блюдо и как блюдото ѝ помогнало да получи много месо. Мъжът изведнъж се развеселил, зарадвал се и захванал да се смее. Той казал:

— Я се опитай да получиш един морж!

Тогава жената взела блюдото, протегнала ръце към морето и викнала:

— Ей, блюдо, искам тука един морж!

Блюдото натегнало и върху него се появил един морж. Мъжът пак казал:

— Ами кит?

Жената вдигнала блюдото, протегнала ръце към морето и викнала:

— Ей, блюдо, искам тука един кит!

Блюдото натегнало. Оказало се, че върху него има голям кит.

И заживял ловецът хубаво с жена си и с децата си. На трапезата им винаги имало такова месо, каквото си пожелаят.

И приказката свърши вече.

[1] Нерпа — морско млекопитаещо, принадлежащо към семейството на истинските тюлени. ↑

[2] Номад — скитник, преселник, чергар. ↑

[3] Яранга — жилище на чукчите и ескимосите, което в основата си има цилиндрична форма, а горната му част напомня пресечен конус. Прави се от прътове, върху които се обтяга еленова или моржова кожа. Тези жилища имат обособено спално отделение. ↑

[4] Лахтак, или морски заек — най-големият тюлен, принадлежащ към семейството на истинските тюлени. ↑

МЕЧКАТА И ЧАЛБАЧА

ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Живеел някога един ловец на име Чалбача. Веднъж той отишъл в тайгата за ягоди и видял там една мечка. Мечката му рекла:

— Здравей, Чалбача, накъде си тръгнал?

— Здравей, Мецо, търся ягоди. Не знаеш ли къде има много ягоди?

— Разбира се, че знам. Нали съм стопанка на тази тайга. Но хайде по-напред да си премерим силите. Който от двамата ни излезе по-силен, той ще яде ягоди.

Чалбача се объркал, но сетне рекъл:

— Хубаво, нека си премерим силите. Ето там растат две дървета. Едното ще удариш ти, другото — аз. Ако и двете дървета рухнат, не ще и дума, че силите ни са равни. Ако само твоето дърво рухне — ти си по-силната. Ако от моя удар падне другото дърво — аз съм по-силният. Ще се срещнем тука утре при изгрев слънце. Който е по-силен, негови ще бъдат ягодите.

Мечката се съгласила:

— Добре, не е голяма работа да събориш едно дърво!

След това мечката тръгнала да дири ягоди, а Чалбача се запътил към къщи. Пристигнал у дома си и останал там, додето настъпи нощта. Като се стъмнило, Чалбача взел един трион и отишъл в гората. Там той прерязал едното дърво така, че то едва да се държи. Скрил триона в тревата, седнал и зачакал мечката. Щом слънцето изгряло, мечката пристигнала. Чалбача ѝ рекъл:

— Е, хайде да събаряме дърветата!

— Хайде!

Приближили се те до дърветата. Чалбача казал:

— Това, дете е отляво — ще го блъснеш ти, а онова, дете е отдясно — ще го блъсна аз.

Мечката се изправила на задните си лапи и с цял замах блъснала дървото. Дървото се олюляло, дори корените му запращели, но след един миг се изправило и отново застанало на мястото си.

Чалбача викнал:

— А сега да видим какво мога аз!

Блъснал с целия си размах подрязаното дърво. Дървото се олюляло и паднало.

— Е, кой е по-силен, ти или аз? — запитал Чалбача.

— Излезе, че ти си по-силен — рекла мечката. — С тебе няма повече да се меря. Ела ми на гости.

Отишли в мечката къща. Там мечката рекла:

— Аз ще наклада буен огън, а ти иди с този медник за вода.

Край мечката къща имало огромен медник. Чалбача едва-едва го повдигнал и понесъл към реката. Занесъл го и грохнал. Сложил го на брега и почнал да копае до медника трап.

Мечката видяла това, дотърчала при Чалбача и извикала:

— Какво правиш ти, защо копаеш трап?

— Искам да изгреба с медничето всичката вода от реката, да я излея в трапа и наведнъж да я донеса.

Мечката се уплашила:

— Ако пресушиш реката, нали ще остана без вода!

И като взела медника, тя загребала вода и я понесла към къщи. Чалбача тръгнал след мечката и току се подсмивал. А мечката, щом стигнала у дома си, тозчас зарезила вратата с голямото резе и си помислила: „Ей, че сила има този човек, дървета събаря, реката иска да изгребе.“

И мечката не пустила Чалбача при себе си в къщи. А пък той се зарадвал, че се е отървал от мечката с хитрина, и тръгнал по гората сам да яде ягодите.

БУХАЛКАТА НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

Близко ли било, далеко ли — не знам къде, но там живеел един старец.

Всичкото богатство на стареца било — едно сито, плетено от лико, един сребърен черпак и дървена бухалка. Повече нищо нямал.

И така си живеел.

Чул той веднъж, че в съседния стан богатият шаман^[1] прави помен.

Старецът тръгнал за помена и си взел ситото.

А ситото не било просто. Сложиш ли в него пясък или ако щеш сняг и го тръснеш — отдолу ще се посипе всякаква храна.

Отишъл старецът при шамана, оставил ситото на рибята сушилня и влязъл в къщата.

Слугите на шамана почнали да гощават стареца с червена водка. Седи старецът и пие.

А додето той седял в къщата и пиел водка, шаманът излязъл на двора и гледа — на сушилнята виси плетено сито.

Шаманът взел ситото и почнал да го тръска. А от ситото мигом се посипали кравайчета, мекици, банички...

„Я гледай — помислил си шаманът — какво хубаво сито!“

Взел ситото и го скрил.

По едно време старецът се наканил да си ходи. Приближил се до сушилнята, погледнал — ситото го няма. Търсил го, търсил — никъде го няма. Разсърдил се старецът, но нямало що да стори. Отишъл си у дома без сито.

На другия ден повикали стареца при шамана. Този път той си взел сребърния черпак.

Но и черпакът на стареца не бил прост. Щом го наведеш — мигом от него потича вино.

Отишъл старецът при шамана, окачил черпака на сушилнята и влязъл в къщата.

Седнал и пак започнал да пие червена водка. А додето пиел водка, шаманът излязъл на двора и видял, че на рибята сушилня виси сребърен черпак. Взел той черпака, наклонил го — и от черпака потекло вино. Колкото и да излива, колкото и да пие — виното не се свършва.

Шаманът си помислил: „Ще открадна и черпака.“

И го откраднал.

Излязъл старецът и погледнал, но черпакът му го нямало.

Потърсил го, потърсил и си отишъл у дома.

На третия ден старецът пак се накарал да иде при шамана. Влязъл в килера си, поогледал се, но освен бухалката — нищо не останало.

А бухалката му, макар и дървена, също не била проста.

Взел той бухалката, метнал я на гръб и тръгнал на път.

Пак влязъл при шамана в къщата, а бухалката окачил на сушилнята.

В къщата на шамана имало и други гости.

Щом старецът седнал с гостите и почнал да пие червена водка, изведнъж всички чули — на двора тупане, вик, шум.

Изскочили всички от къщата и що да видят — бухалката сама буха шамана. Шаманът крещи:

— О-ле-ле, не ме убивай!

Но бухалката скачала по гръба му — бухала крадеца. Шаманът пак се развикал:

— О-ле-ле, не ме убивай! Ще върна ситото...

— Не — рекъл старецът, — аз имах и черпак.

Изтичал шаманът у дома си, донесъл ситото и черпака и ги върнал на стареца.

Тогава старецът казал на бухалката:

— Хайде, престани! Остави този крадец! Стига му толкова!

Прибрал си той плетеното сито, сребърния черпак и дървената бухалка и си отишъл у дома.

Оттогава насетне си седял в къщи. Не ходел вече при шамана.

Така си живеел старецът. Близо ли, далеко ли живеел — не знам.

[1] Шаман — магьосник, гадател. ↑

МЕЦАНА — МЪРЗЕЛАНА ЧУКОТСКА ПРИКАЗКА

Веднъж ловецът срещнал кафявата мечка и ѝ рекъл:

— Здравей, Бабо Мецо!

— Здравей — отвърнала мечката. — Какво ново има?

— При мене няма нищо ново. А при тебе какво ново има?

— Тия дни лягам да спя — рекла мечката. — Нали скоро ще завали сняг.

— А кога ще се пробудиш?

— През пролетта.

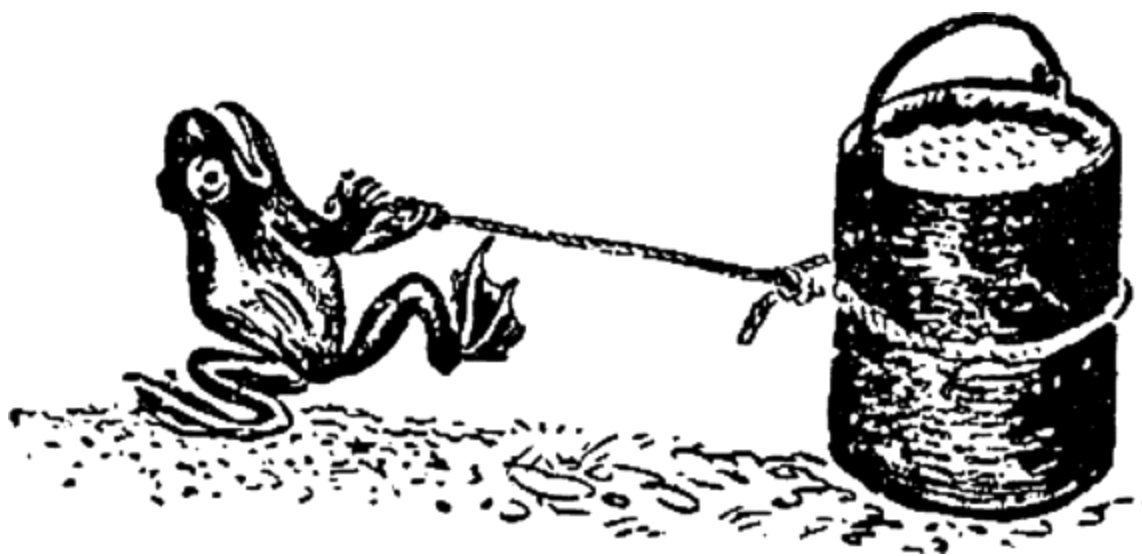
— Значи, ще заспиш сега и ще се пробудиш чак през пролетта!
— зачудил се човекът.

— Да, аз спя през цялата зима.

— Ей, че дълго спиш! — казал човекът. — А пък аз спя само нощем, денем работя: правя шейни, снабдявам се с кожи, ловя риба под леда! Колко работа ще свърша през зимата! А ти през цялата зима ще спиш като умряла.

Мечката се засрамила, че е такава мързелана, извърнала си муцуната и полекичка си отишла.

БЕДНАТА ЖАБА НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

Върху брега на една голяма река имало къщурка. В къщурката живеела стара бабичка. Тя си имала момиченце-внучка, едно рунтаво кученце и една зелена жаба.

Момиченцето прекарвало хубаво при баба си. Тя го обичала, треперела над него, обличала го в хубави дрешки, хранела го с хубави яденета.

Рунтавото кученце живеело по-зле. Бабата не го жалела много — карала го да работи и го хранела как да е, само с огризки.

А пък жабата живеела съвсем лошо. Бабата не я обичала, не я жалела. Жабата работела денем и нощем — мъкнела вода, сечела дърва, а си лягала гладна и да спи.

Веднъж бабата цял ден ругала жабата и не й дала да хапне нито трошица. А вечерта я пратила за вода на реката — да нагребе от ледената дупка. Жабата била омаломощена, но трябвало да върви. Повикала със себе си кученцето.

Отишли заедно на реката, клекнали до ледената дупка и захванали да плачат. Гледат месечината и плачат. Плаче жабата и

нарежда:

— Съжали ни поне ти, месечинке! Ква-ква-ква!... Слез при нас от небето, месечинке! Ква-ква-ква!... Прибери мене и кученцето при себе си! Ква-ква-ква!

Плакали горкичките, плакали и месечината ги чула. Чула ги, съжалила ги и се спуснала долу от небето. Право на реката се спуснала, взела кученцето и жабата, нарамила ги, пак литнала горе и застанала на мястото си.

А бабата седи в къщи, чака вода. Не изтраяла и отишла на брега. Гледа — на реката няма нито жабата, нито кученцето. Крещяла, крещяла бабата. Викала, викала кучето, ругала, ругала жабата. Никой не й отвърнал. Тогава бабата погледнала нагоре и що да види: на

месечината седят нейното кученце и жабата — играят си. Бабата захванала да плаче:

— Жабке моя! Кученце мое! Аз ви хранех, аз ви жалех. Като родни чеда съм ви пазила, а вие ме изоставихте...

И макар че плакала много, бабата все пак останала без работници, самичка с внучката си.

А кученцето и жабата оттогава живеят на месечината. Погледни месечината и ще ги видиш.

ХРАБРИЯТ ХУРКОКАН ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Живеел един беден евенк с домочадието си. Той имал стара майка, жена и две дъщери. А когато дъщерите му поотраснали малко, родил му се син. Нарекли го Хуркокан.

Майката и бащата по цели дни ходели на лов в гората и за риба на реката, за да изхранят семейството, а бабата седяла в къщи с децата.

Веднъж тя седяла на прага, люлеела Хуркокана, а момиченцата си играели край нея. По едно време децата видели, че към юртата^[1] им се приближава злият великан Нурговул.

Той бил висок като дърво и имал незнайна сила. Убивал всяка птица, както лети, без да сбърка, толкова точно стрелял. Но Нурговул не обичал да работи. Свикнал бил други да работят за него.

Всички станове наоколо се боели от Нурговул. Той разорявал юртите, убивал момчетата, а момиченцата вземал да му работят.

Приближил се той до бабичката и запитал с груб глас:

— Какво люлееш? Момиченце или момченце?

Бабичката се уплашила, че Нурговул може да убие внучето и боязливо отвърнала:

— Момиченце. Внучка.

— Хубаво тогава — рекъл Нурговул. — Щом като е момиченце, нека поотрасне малко. Сетне ще я взема...

Нурговул грабнал двете момиченца и си отишъл. Бабичката заплакала, но нищо не могла да стори. Нямала сили нито да догони злия великан, нито да го надвие.

Върнали се в къщи майката и бащата и що да видят — дъщеричките им ги няма. Бабичката седи сама, люлее внучето и плаче. Бащата взел Хуркокана на ръце, вдигнал го и рекъл:

— Расти, Хуркокане, стани силен и смел. Като пораснеш — ще идеш да освободиш сестрите си.

Хуркокан израсъл силен и храбър. Толкова бил пъргав, че можел да се изплъзне от стрелата. Толкова бил смел, че не се боял от никакъв

враг.

И ето че Хуркокан навършил седемнадесет години. Направил си лък и стрели и казал на родителите си:

— Ще ида да се бия с Нурговул, за да освободя сестрите си.

И тръгнал.

Тринадесет дена вървял Хуркокан през гората. На четиринадесетия чул зад дърветата звънчета. Излязъл на полянката и там видял две девойки — товарят вързопи с месо. Хуркокан ги поздравил и запитал:

— Кой уби тези зверове?

— Злият великан Нурговул — отвърнали девойките.

— Вие да не сте негови дъщери? — повторно запитал Хуркокан.

— Не сме. Нурговул ни е отвлякъл от родния дом, когато сме били мънички, а пък сега ни кара да му работим.

Хуркокан се досетил, че тези девойки са родните му сестри и се зарадвал. Те нагостили брата си и рекли:

— Ако искаш да надвиеш Нурговул, иди при юртата му, той сега е у дома си.

Хуркокан се приближил до юртата на злия великан и свирнал. Но така свирнал, че гората се разтреперала. Нурговул погледнал навън и запитал:

— Кой се навърта тук? Хей, какво искаш?

— Аз съм Хуркокан. Дошъл съм да премеря силата си с тебе.

Нурговул се засмял:

— Хубаво, ще видим кой кого ще надвие!

Злият великан взел стрелите и лъка си, излязъл от юртата и застанал под едно дърво.

— Ти си по-млад, стреляй пръв! — рекъл той.

— Не — отвърнал Хуркокан, — ти стреляй. Ти си по-стар.

Нурговул взел великанския си лък и пуснал стрелата, но Хуркокан толкова пъргаво отскочил встрани, че стрелата не го засегнала дори с крайчеца си.

— А сега пази се, Нурговуле! — рекъл Хуркокан. — Не чакай милост от мене!

Прицелил се той и пуснал стрелата. Стрелата свирнала и се забила право в сърцето на великана. Нурговул паднал.

— Ти ме надви — казал той. — Вземи моя лък!

Хуркокан освободил всички, които злият разбойник държал в плен, раздал им Нурговуловите елени и се върнал у дома заедно със сестрите си.

Зарадвали се родителите му, зарадвали се и всички съседи, като узнали, че младият Хуркокан е победил злия великан.

И евенките избрали силния и храбър Хуркокан за свой вожд.

[1] Юрта — подвижно жилище у някои скитнически народи в Сибир, обикновено с конусообразна форма. ↑

ЗАЩО ЖИВОТНИТЕ СЕ РАЗЛИЧАВАТ ЕДНО ОТ ДРУГО НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

Видели животните, че ловците ги трепят лесно. Събрали се и захванали да разсъждават какви трябва да бъдат занапред, че да не могат ловците да ги хващат. След дълги спорове решили така:

— Лосе, за да не те убие ловецът, трябва краката ти да станат дълги и бързи.

— Хубаво — казал лосът.

— Еленко, за да не те издебне ловецът, трябва да имаш остър слух и нюх.

— Добре — рекъл еленът.

— Кошутото, за да не те убие ловецът, трябва тялото ти да стане леко, а краката ти — тънки.

— Съгласна — отвърнала кошутата.

— Лисо, тъй като тялото ти е малко, а краката къси, ти трябва да станеш най-хитрото животно, за да не може ловецът да те хване.

— Хубаво — отговорила лисицата.

— Видро, ти мъчно ходиш по снега, живей повече във водата, за да не може ловецът да те хване.

— Добре — съгласила се видрата.

— Зайко, лете козинката ти нека бъде сива, а зиме бяла, за да не може ловецът да те забележи.

— Хубаво — отвърнал заекът.

— Самуре, твоята кожа е най-скъпа, тебе всякога много ще те търсят — крий се в хралупите и във водата.

— Съгласен — отвърнал самурът.

— Язовецо, краката ти са къси и ти не можеш да ходиш по дълбокия сняг — живей в дупките, за да не може ловецът да те хване.

— Хубаво — отвърнал язовецът.

— Американска мецо, и ти живей като язовеца.

Но американската мечка не чула добре какво ѝ думали и затова ловецът лесно я хваща.

БЕЛИТЕ ПЕРЦА МАНСИЙСКА ПРИКАЗКА

Това се случило много отдавна.

През оная година зимата била студена. Толкова студена, че почти всичките горски птици замръзнали от студ.

Само глухарът останал жив. Но и той самият не помнел как се отървал.

Минала зимата, отново настъпила пролетта. Долетели от топлите страни лебедите. Когато глухарът им разказвал за зимния студ, той треперел от главата до краката.

Минала топлата пролет и горещото лято се свършило...

Наближила есента. И дошло време лебедите да отлетят в топлите страни.

Гледа глухарът — лебедите се готвят за път.

— Ами с мене какво ще стане? — запитал той. — Сам ли ще остана тук да замръзна? И аз ще отлея с вас!

— Пътят е дълъг, няма да издържиш — отвърнали лебедите. — И без туй ще изостанеш.

Заплакал глухарът, не искал да остане.

— Аз ще се постарая някак си. Няма да остана надире. Вие само ме вземете със себе си.

Замислили се лебедите — що да сторят? Жално им било да зарежат стареца, но и пътят напреде им бил тежък...

Тогава един лебед казал на другарите си:

— Я да го вземем. Може пък да долети. За всеки случай аз ще го вържа за себе си с една тънка връвчица. Съгласен ли си, глухарю?

Глухарът се зарадвал:

— Съгласен — разбира се, съгласен!

Лебедът метнал на шията на глухара една тънка примка, а края на връвчицата захапал с човката си. Тъй глухарът все пак щял да лети по-лесно.

Събрали се лебедите на ято, размахали криле и полетели.

Пътят им бил дълъг...

Летели те над гори, над блата. По горските припеци се червенеела рябината^[1], елите махали с побелели клони. Тънките брезници върху блатните ботруни кимали със златните си листа:

— Довиждане, лебеди! Довиждане, белички! На добър път!

Летели те над тундрите и тресавищата, летели над есенната гора.

Отпред лебедите, а най-отзад глухарът, вързан с връвчицата.

Летял той и едва-едва махал с криле. Не му било лесно — защото не бил свикнал.

— Какво има, умори ли се? — извикал му лебедът.

— Нищо — отвърнал глухарът, — засега летя. А пък едвам си поемал дъх.

Летели още някой и друг час. Спуснали се лебедите да си починат.

Глухарът съвсем останал без сили. Тръшнал се под един храст и затворил очи.

— Знаеш ли какво, глухарю, по-добре да останеш — му рекъл лебедът. — Зимата скоро ще мине и ние пак ще се върнем. А за да не ти е мъчно, ще ти подаря бели перца.

Лебедът отскубнал от гърдите си десет бели пера и ги втъкнал в перушината на глухара.

Лебедите си починали, дигнали се от мястото и полетели по-нататък на юг.

А глухарът дълго седял на ботруната под брезичката, гледал подире им и плачел. Толкова дълго плакал, че очите и веждите му се зачервили.

Сетне въздъхнал и литнал към родната гора. И до пролетта доживял, не замръзнал. Но оттогава очите и веждите на глухара станали червени, а между крилете му се появили бели перца.

[1] Рябина — северно дърво като калината, по-едро, с червени зърнести плодове на кичури. ↑

ГАРВАНЪТ И ЛЕБЕДЪТ ДОЛГАНСКА ПРИКАЗКА

Веднъж лебедът срещнал на морския бряг гарвана. Лебедът бил хубавец — бял, великолепен, клюнът и лапите му — светли, блестящи, шията — гъвкава...

А гарванът бил стар и проскубан.

Лебедът много се харесал на гарвана и той го запитал:

— Не искаш ли да се ожениш?

— А за кого? — запитал лебедът.

— За дъщеря ми. Ти не гледай, че аз съм стар и проскубан. Дъщеря ми е хубавица.

— Хубаво, съгласен съм — отвърнал лебедът, — само че трябва по-рано да се запозная с невестата.

— Да литнем у нас на обед — поканил го гарванът. — Сега цялото ми домочадие е събрано у дома.

Литнали.

Черната птица лети — пъхти, задъхва се.

А бялата плува с леките си криле.

Щом черната птица махне с крило — облаците се намръщват.

А когато бялата птица махне с крило — светлото слънчице се засмива.

Ето и гнездото...

Гледа лебедът — гарванът проскубан, жена му проскубана, а децата им — едно от друго по-черни.

— Че къде ти е дъщерята-хубавица?

В гарвановото гнездо нямало хубавици. Дъщерята на гарвана била черна и креслива. Лута се, грачи, размахва черните си криле.

Премрежили се очите на лебеда, а от крясъците на невестата ушите го заболяли.

А пък стопаните го канят на обед:

— Сядай с нас, скъпи гостенино, яж!

Гледа лебедът — носят гощавката. Яденето на вид грозно, а миризмата противна. Знае се, че гарваните се хранят с всякакъв леш. А лебедът е птица чиста, горда.

Лебедът едва-едва се докоснал до чинията, главата му се замаяла от тежката миризма, а бляскавият му клюн изведнъж почернял.

Лебедът се изплашил и размахал криле.

— Къде, скъпи гостенино? Къде? — разтревожил се гарванът.

Той хванал лебеда за крайчетата на краката, искал да го задържи.

И от докосването на гарвана мигом почернели светлите, блестящи крака на лебеда.

Лебедът се изтръгнал и изскочил на чист въздух.

Оттогава приятелството между лебеда и гарвана се развалило.

А клюнът и краката на лебеда останали завинаги черни.

ЕЛЕНКО ЗЛАТОРОГИЯ ЛОПАРСКА ПРИКАЗКА

Един старец направил човек от глина. Сложил го под прозореца, отишъл при бабата си и ѝ рекъл:

— Виж какъв човек направих!

Бабата погледнала през прозореца, но в туй време глиненият човек оживял.

Изплашила се бабата и викнала:

— Какво си направил, старче? Ами че той ей сега ще ни убие!

А зад прозореца вече се чуло: туп-туп-туп.

Глинчо пристигал.

Вратата се отворила и Глинчо влязъл в къщата.

Погледнал насам-нататък. В къта седял дядото, плетял мрежи, а бабата му помагала.

Сграбчил Глинчо бабата и дядото и ги изял, на бърза ръка изял и двамата — с краката, с ръцете и мрежата. Глътнал ги и излязъл на улицата.

А по улицата вървели две девойки — едната с ведро, другата — с кобилица. Глинчо изял и двете, едната с ведрото, другата — с кобилицата. Тръгнал по-нататък.

Насреща му се задали три баби. Те носели плодове. Глинчо изял и бабите заедно с плодовете. И пак тръгнал.

Видял трима рибари, които поправяли лодка — изял и тримата заедно с лодката. И пак продължил своя път.

Отишъл той по-нататък, където трима души сечели дърва. Изял и тримата заедно със секирите — и пак поел.

Вървял, вървял. Гледа — извишава се планина, а на планината пасе млад елен. Глинчо рекъл на елена:

— Ще те изям!

Еленко му отвърнал от планината:

— Глинчо, Глинчо, я застани пред планината и си отвори пошироко устата, а пък аз ще скоча от планината право в гърлото ти.

А Глинчо като се зарадвал! „Хи-хи“ — захванал да се смее.

Застанал той пред планината, отворил си по-широко устата и се загледал как Еленко ще скочи в гърлото му. А Еленко скочил отгоре, че като забил рогата си в корема му — прас!

И Глинчо се пръснал.

Тогава всичките, които изял, скочили на крака и търтили по домовете си: дядото и бабата влачели мрежата, девойките тичали с кобилищата, бабите с плодовете, дърварите със секирите, рибарите плувнали с лодката, а Еленко рипнал подире им.

Тогава девойките донесли злато, селяните позлатили рогата на елена и оттогава той станал Еленко Златорогия.

ПТИЧЕ-МЪНИЧЕ ХАНТИЙСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един дядо и една баба. Веднъж бабата казала:
— Да беше отишъл, старо, в гората да донесеш дърва. У дома няма нито тресчица.

Дядото отишъл в гората и почнал да сече гнилите пънове на цепеници. Приближил се до едно пънче и го ритнал с крак — искал да го повали. А изпод пъна изведнъж излетяло птиче, съвсем мъничко, птиче-мъниче. Кацнало на пънчето и продумало с човешки глас:

— Какво ти трябва, деденце? Защо почука на моя пън?

Зачудил се старецът. Поклонил се на чудното птиче и отвърнал:

— Исках да насека пънчето ти на цепеници и да ги отнеса у дома. Бабата трябва да сготви обед.

— Не, деденце — рекло птичето, — ти не бутай пънчето ми, а си иди у дома и легни да спиш. Утре заран ще имате дърва, колкото

искате.

Хвъркнало птичето-мъниче и отлетяло. Дядото погледнал след него, помислил и направил, както му заръчало. Отишъл си у дома и рекъл на бабата:

— Бабо, не намерих дърва, каквито ми трябват. Утре пак ще ида да потърся.

На заранта бабата се събудила и що да види — в чума имало голям наръч нацепени дърва. Зачудила се тя и почнала да буди стареца:

— Ставай, дядо, я виж какво е чудо станало! Ти нали не си сякъл дърва през нощта?

Старецът погледнал дървата, погледнал бабата, па и разправил как се срещнал вчера в гората с едно птиче-мъниче.

Бабата се зарадвала, наклала огън в чума и рекла на дядото:

— Сега си имаме много дърва, но нали няма какво да ядем. Иди в гората, намери онуй пънче, почукай на него и помоли птичето да ни даде месо.

Отишъл дядото в гората, цял ден се лутал, намерил вчерашното пънче, почукал на него — и изпод пънчето излетяло птичето-мъниче.

— Защо чукаш, деденце, на моето пънче? Какво искаш?

— Ами че — рекъл старецът — бабата ме прати. Сега си имаме много дърва, а няма какво да ядем. Затуй бабата поръча да те помоля да ни дадеш месо.

— Хубаво — отвърнало птичето, — ще ви дам месо. Иди си у дома и легни да спиш. Всичко ще имате.

Старецът се върнал в чума и легнал да спи.

Събудил се на другата сутрин и що да види — на прага било сложено тлъсто месо, а до него — дори шише с вино.

Старците здравата се наядли. А след обеда бабата рекла:

— То се разбра, дядо, че твоето птиче може да изпълни всяка наша молба. Я иди още веднъж в гората, хубавичко почукай на пънчето, извикай птичето и му кажи, че ние с тебе не искаме повече да сме бедни хора, а искаме да станем търговци.

Старецът поклатил глава и пак отишъл в гората. Ходил той, ходил, търсил пънчето, търсил го, привечер го намерил и почукал на него с крак. Излетяло птичето-мъниче и запитало:

— Деденце, защо почука пак на моето пънче? Какво искаш?

Старецът се поклонил на птичето и казал:

— Бабата пак ме прати. Иска ѝ се да стане търговка. Няма ли да помогнеш?

— Хубаво — отвърнало птичето, — иди си у дома и легни да спиш. Всичко ще стане, както искаш.

На заранта старците се събудили, огледали се — и си глътнали езиците.

Не вярват на очите си: чумът им пълен с разни стоки — и забрадки, и копчета, и медни чайници, и пръстенчета, и кравайчета.

Старецът се зарадвал, а бабата се усмихнала и рекла:

— Чудо голямо — търговка! Не искам да съм търговка. Иди, дядо, в гората, повикай птичето и му кажи да ни направи господари на цялата гора.

Изплашил се старецът:

— Гледай ти какво се е доцяло на баба! Ти с всичкия ум ли си?

— Върви, много-много не приказвай! — креснала бабата и замахнала да удари дядото с едно чепато дърво. Старецът въздъхнал, излязъл от чума и се повлякъл към гората.

Отишъл при познатото пънче и почукал на него с крак. Птичето-мъниче излетяло изпод пънчето.

— Какво ти трябва, деденце? Защо чукаш пак на моя пън?

— Не зная какво да правя с моята баба. Прати ме при тебе — помоли, казва, птичето да ни направи господари на цялата гора.

— Брей, виж какво ѝ се доцяло! — рекло птичето-мъниче. — Лакомята не ѝ дава мира. Е, добре. Върви си у дома и легни да спиш.

Хвъркнало птичето-мъниче и отлетяло, а пънчето му изведнъж потънало в земята.

Старецът се върнал у дома си. Легнали те с бабата в постелята и се завили с топли одеяла. А на заранта като се събудили — в чума нямало нито стоки, нито ядене, нито скъпи дрехи. Стърчат на главите им криви рога, а по бузите им висят зелени бради. Целите им тела обрасли с черна козина и на краката им — копита.

Легнали да спят като търговци, а се събудили като горски дяволи.

И приказката свърши вече.

НАЙ-СИЛНИЯТ НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

През зимата нанайските деца се втурнали да се пързаят на леда. Отначало играли и се пързаяли. Сетне се сбили. Едно момче на име Намека набило друго, което се казвало Курбу. Набил Намека Курбу и захванал да се хвали:

— Аз съм най-силен!

Но същия миг се подхлъзнал, паднал и си пукнал главата отзад. Курбу му рекъл:

— Ето на, излиза, че ти не си най-силният, щом като ледът те надви. Виждаш ли, кръв тече. Поклони се на леда!

Намека запитал леда:

— Чувай, Лед, има ли друг, който да е по-силен от тебе?

— Има — отвърнал ледът. — Слънцето е по-силно от мене. Щом напече, аз почвам да се топя! Поклони се на слънцето!

Момчетата тръгнали към слънцето. Дълго вървели. Най-сетне стигнали. Намека рекъл на слънцето:

— Ей, Слънце! Аз надвих Курбу, ледът надви мене, а ти можеш да стопиш леда — значи, ти си по-силно от нас! Дойдох да ти се поклоня!

Слънцето помислило, помислило и казало:

— Облакът е по-силен от мене. Щом ме покрие, лъчите ми не могат да минат през него и на земята става студено...

Тогава момчетата поели към облака.

Изкачили се на една висока планина. Наоколо — мъгла, влага, студ. Додето стигнат облака, те се измокрили, покрила ги ледена корица. Намека рекъл на облака:

— Слушай, облако! Аз съм по-силен от Курбу, ледът е по-силен от мене, слънцето е по-силно от леда, ти си по-силен от слънцето — значи, ти си най-силен от всички. Затуй съм дошъл да ти се поклоня.

Додето облакът се накани да отвърне — задухал вятър, завъртял се наоколо, засвирил, зашумял и разнесъл облака.

Само преди един миг било студено и влажно, на два крачки нищо не се виждало, а сега изведнъж станало топло, светло, заблестяла дъгата, слънцето засияло и целият Амур — от горното течение до залива — станал видим, като на длан. Тогава Намека извикал на вятъра:

— Слушай, Ветре! Аз надвих Курбу, ледът ми пукна главата отзад, слънцето разтопи леда, облакът може да покрие слънцето, а ти прогони облака! Значи, ти си най-силен от всички ни. Затуй съм дошъл да ти се поклоня!

Намека се поклонил. А Курбу запитал вятъра:

— Ти можеш ли да поместиш планината?

Вятърът задухал. Но колкото и да надувал бузи, планината си стояла както преди. Само от върха ѝ се отронили песъчинки.

— Е-е! — рекъл Намека. — Много време ще ти трябва, за да преместиш планината от едно място на друго. Излиза, че планината е по-силна от тебе!

Момчетата се поклонили на планината.

— Планино, планино! — викнал тогава Намека. — Май че ти си най-силна от всички в света?

Изпъшкала планината, замислила се.

— Не — отговорила тя. — Дървото е по-силно от мене. То расте на гърба ми и с корените си ме разрушава.

Намека се поклонил на дървото:

— Слушай, Дърво! Аз надвих Курбу, ледът надви мене, слънцето надви леда, облакът надви слънцето, вятърът надви облака, планината

надви вятъра, ти надвиваш планината. Май че ти си най-силно от всички?

Зашумели листата на дървото.

— Да, аз съм най-силно от всички — рекло то.

— Хайде де, туй вече е лъжа — отвърнал Намека. И като грабнал една секира — отсякъл дървото.

Тогава всички се поклонили на Намека: и гората, и вятърът, и облакът, и слънцето, и ледът.

Оттогава станало ясно, че най-силен от всички в света е човекът.

ПРИКАЗКА ЗА ЛИСИЦАТА НГАНАСАНСКА ПРИКАЗКА

Веднъж лисицата, както си вървяла през тундрата, видяла едно парче вкаменено дърво, което стърчало над земята. Захапала го със зъби, дръпнала го и го измъкнала. Върху дървото останали следи от зъбите ѝ. Лисицата взела дървото, повикала всичките животни и като им показала следите от зъбите, рекла:

— Виждате ли? Това е писмо. Получих го от руския цар. Той заповядва всички да се състезаваме. Който има по-слаб глас от моя, него ще изям.

Отворили гърла всичките животни — едно реве, друго пици. И какво излязло? Гласовете на хермелина, северната лисица, мишката и другите дребни животни били слаби, а мечката, вълкът и лисицата имали силни гласове. Лисицата изяла ония, дето имали слаби гласове, а на мечката и вълка казала:

— Хайде да се побратимим!

И тръгнали заедно. Привечер стигнали до една стръмна урва и се приготвили да спят. Лисицата рекла:

— Вие спите дълбоко, може да паднете долу. Затуй аз ще легна накрай урвата, до мене ще легне вълкът, а до него — мечката. Само да не ме блъснете през нощта! Като кажа: „Отместете се!“ — вие се отместете!

Настанили се. Щом вълкът и мечката заспали дълбоко, лисицата се промъкнала и легнала помежду им. Сетне казала на вълка:

— Я се поотмести! Още малко и ще ме блъснеш.

Както бил сънен, вълкът, без да му мисли много, се обърнал на другата страна, паднал в урвата и се пребил.

Лисицата събудила мечката, двете се спуснали долу и до пресищане се наяли с вълче месо.

Свечерило се. Лисицата и мечката легнали да спят. Лисицата легнала накрай урвата, а мечката — до нея. През нощта, щом мечката заспала дълбоко, лисицата минала от другата ѝ страна и ѝ рекла:

— Я се поотмести малко, инак ще падна.

Мечката се поотместила, паднала в урвата и се пребила.
Лисицата се наяла до пресищане с мечешко месо и си отишла.

ПРИКАЗКА ЗА ЧЕРВЕНООКИТЕ СОРОГИ

НЕНЕЦКА ПРИКАЗКА

Имало една северна лисица.

През лятото тя живеела безгрижно: храна в тундрата колкото щеш — и дребни животинки, и птички, и вкусни плодове.

Но през зимата животът на лисицата станал тежък: животинките се изпокрили в дупките, птичките отлетели на юг, а мъчно било да се изровят и корени изпод снега.

През зимата лисицата гладувала.

Затекла се тя веднъж по снега, почнала да души и да се озърта — няма ли някаква плячка — и видяла посред леда една дупка.

Пъхнала си носа в дупката — дано намери поне там нещо, с което да залъже глада си.

А на дъното на реката плавали ято рибки.

„Ах, сороги^[1]! — помислила си лисицата. — Сладко ще се наям с тях.“

И лисицата се гмурнала във водата.

— Какво правите тук? Защо се стрелкате насам-нататък? — запитала тя рибите.

А сорогите отвърнали:

— Сполетя ни беда. Баба ни се разболя, а не знаем как да я лекуваме. Кажи ни, как се лекуват болни баби?

— Ще ви кажа — отвърнала лисицата, — аз самата мога да излекувам баба ви.

Зарадвали се сорогите:

— Благодарим ти, Лисанке. Ами как ще я излекуваш?

— Виж, туй няма да ви кажа. Вие не бива нито да знаете, нито да видите как ще стане лекуването. Заведете ме при вашата баба във водораслите и ни оставете сами. Само внимавайте: да не подслушвате и да не поглеждате! Иначе на баба ви ще стане още по-лошо.

Сорогите завели лисицата при баба си. Покрили лисицата и болната с водорасли и отплавали настрани.

Лисицата изяла бабата, излязла от водораслите и рекла:

— Сега вашата баба вече никога няма да боледува.

Скочила на леда и избягала. Бяга и се облизва. А сорогите рекли:

— Да идем да навестим баба.

Погледнали под водораслите — а там и люспа от бабата не останала. Лисицата изяла всичко до последното парченце.

Заплакали внучките-сороги.

Плакали те от сутринта до вечерта и на другия ден до обед.

Така плакали, че от сълзите очите на всички се зачервили.

Оттогава сорогите имат червени очи.

[1] Сороги — малки рибки с червени очи. ↑

НАЛИМЪТ И ЛИСИЦАТА ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Върху брега на една речица лисицата видяла един налим^[1]. Той лежал неподвижно край един камък. Лисицата рекла:

— Налиме, казват, че ти не можеш да тичаш. Лежиш ли, или спиш?

— Не, Лисо, аз мога да тичам не по-лошо от тебе — отвърнал налимът.

— Ами, хвалиш се. Хайде да се затечем до извора на речицата и ти ще видиш, че ще те изпреваря.

Налимът се съгласил. Лисицата рекла:

— Като почнем да тичаме, аз ще се спирам от време на време по брега и ще те викам, а ти ми отговаряй, за да знам къде си.

— Бива — отвърнал налимът. — Да поемаме!

Втурнали се двамата. Лисицата хукнала по брега, а налимът по речицата край плитчината. Шумът на речицата се носел наоколо из тайгата.

Лисицата искала да надхитри налима. Тя знаела, че тази речица много лъкатуши, била чувала, че от устието ѝ до самия извор в нея живеели кажи-речи само налими. За да изпревари налима, тя изоставила лъкатушния бряг и ударила направо през тайгата. Искала да излезе по-хитра.

Налимът тръгнал близо до брега. Той изтичал при съседа си и го помолил да обади на другите налими, които се намирили нагоре в речицата, за облога му с лисицата. Поръчал още всички налими, когато чуят, че лисицата вика: „Налиме, тука ли си?“ — да отговарят: „Тука съм!“

Лисицата продължавала да тича някъде далеко, а налимите вече се сговорили помежду си, лежали по местата си и я чакали.

Лисицата била излъгала всичките животни — и росомахата^[2], и вълка, а сега си мислела: „Ще измамя и налима!“

Затекла се към брега и викнала:

— Налиме, тука ли си?

— Тука съм! — отвърнал налиимът, който лежал по-горе в речицата.

Лисицата пак търтила направо през тайгата. Дотърчала до брега:

— Налиме, къде си?

— Тука съм!

Излязло, че налиимът пак я изпреварил. Лисицата хукнала още по-бързо. Но откъдето и да се провикнела: „Налиме, тука ли си?“ — все чувала напреде си гласа на налима.

Лисицата не се предавала. Тя избрала още по-кратък път и с всички сили се втурнала към извора на речицата. А речицата все шумяла. Наближила до извора в си помислила: „Сега вече ще го изпреваря!“

— Налиме, къде си? — извикала лисицата.

А налиимът ѝ отвърнал, както си лежал на хълбок:

— Тука съм, лисо. Защо се забави толкова?

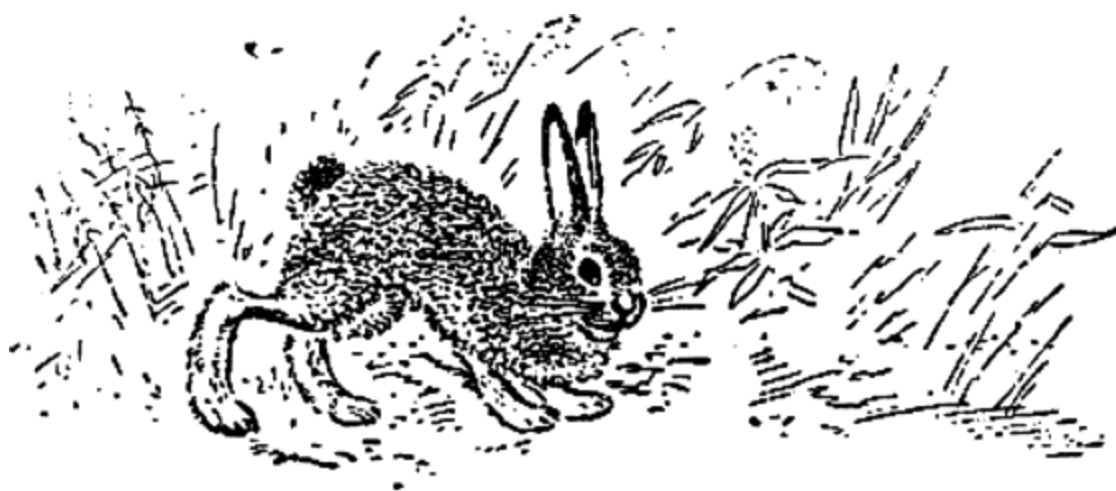
Оттогава нарекли лисицата самохвалка, а речицата — Налимова.

Лисицата мами всички, може да излъже всяко животно, но налима не може да измами.

[1] Налим — хищна риба от рода на треските, тясна и дълга, с кожа на петна. ↑

[2] Росомаха — хищен звяр с ценна кожа, от рода на самсарите. ↑

ЗАЙЧЕТО МАНСИЙСКА ПРИКАЗКА

Имало едно зайче. То обичало да си играе в острицата^[1] върху брега на езерото. Веднъж, както ядяло острица, зайчето си порязало устната. Разсърдило се и отишло да се оплаче на огъня:

— Огньо, изгори острицата, дето расте върху брега на езерото!

— Какво ти е направила острицата?

— Поряза ми устната — отвърнало зайчето.

— Само си виновно: нахвърлило си се от лакомия върху острицата и си порязало устната си — рекъл огънят.

Зайчето още повече се разсърдило, отишло при водата и рекло:

— Вода, угаси огъня!

— Какво ти е направил огънят?

— Огънят не иска да изгори острицата, дето расте на брега на езерото!

— Какво ти е направила острицата?

— Поряза ми устната.

— Само си виновно: нахвърлило си се от лакомия върху острицата и си порязало устната си — казала водата.

Зайчето още повече се разсърдило, отишло при две момчета със стрели и лъкове и им рекло:

— Момчета, стреляйте във водата!

— Какво ти е направила водата?

— Водата не иска да угаси огъня!

— А какво ти е направил огънят?

— Огънят не иска да запали острицата, дете расте върху брега на езерото.

— А какво ти е направила острицата?

— Поряза ми устната.

— Само си виновно: нахвърлило си се от лакомия върху острицата и си наранило устната си.

Зайчето съвсем се ядосало, отишло при мишката и рекло:

— Мишко, Мишко, помогни ми, прегризи тетивата на лъковете, за да не могат момчетата да стрелят.

Мишката съжалила зайчето и изтичала да прегризе тетивата на лъковете. Момчетата се изплашили, грабнали лъковете, опънали тетивата и пуснали стрелите във водата. Водата се раздвижила и отишла да гаси огъня. Огънят се изплашил и се прехвърлил в острицата. Острицата пламнала, а зайчето, което било в нея, започнало да скача. То се объркало и преди да побегне, си подпалило ушите. Едва останало живо.

Оттогава крайчетата на заешките уши станали черни.

[1] Острица — висока блатна трева с твърди резливи листа. ↑

РАЗМЕНИЛИ ЖИЛИЩАТА СИ ЧУКОТСКА ПРИКАЗКА

Веднъж кафявата мечка стояла на хълма. В туй време лалугерът пиел вода от реката. Той видял мечката и я повикал:

— Ей, Бабо Мецо, я ела тук!

Мечката се приближила. Лалугерът рекъл:

— Имам да ти кажа нещо важно.

Мечката запитала:

— Какво е то? Лалугерът отвърнал:

— Намислил съм да си разменим жилищата. Съгласна ли си?

Мечката си помислила малко и рекла:

— Може. Да ги разменим. Ами къде е твоето жилище?

Лалугерът отвърнал:

— Ей го там, на хълма. А твоето жилище къде се намира?

Мечката казала:

— Ей там, на височината.

— И тъй, аз ще ида в твоето жилище — рекъл лалугерът, — а ти вземи моето.

Тръгнали на разни страни. Мечката поела към дупката на лалугера, а лалугерът — към мечката бърлога.

Като стигнал до бърлогата на мечката, лалугерът влязъл вътре. Огледал хубаво бърлогата и си рекъл:

— Ей, че широко жилище си намерих! Добре ще си живея в него!

Но мечката не можела да се вмъкне в дупката на лалугера. И тъй се въртяла, и инак — не може! Решила най-сетне да иде при лалугера.

Той като я видял, викнал отдалече:

— Защо идеш? Какво искаш от мене?

Мечката отвърнала:

— Не можах да вляза в жилището ти. Много е тясно за мене.

Тогава лалугерът рекъл:

— Лъжеш, Бабо Мецо. Ами аз как влизах?

— Ох, дори носа си не мога да навра! — рекла мечката.

— Я да премерим твоя нос и моето тяло! — предложил лалугерът.

И се изтегнал върху носа на мечката.

— Чудно нещо — рекъл той. — Нима съм толкова малък? Дори съм по-малък от носа ти. Какво значи това? Толкова ли съм малък!

И добавил:

— Не трябва да си разменяме жилищата, защото ти няма къде да живееш. Прощавай, аз си отивам у дома.

А мечката казала:

— Добре ще направиш, иди си!

ЮНАЧНАТА БАБА И СТРАХЛИВИЯТ ДЯДО

СААМСКА ПРИКАЗКА

Живеели един дядо и една баба. Бабата била юначна, а дядото — страхливец. Бабата взела да вари каша и рекла:

— Аз ще варя каша, а ти иди в килера да донесеш сланина.

Килерът бил далеко от вежата. Дядото впрегнал елена, седнал в шейничката и поел.

Стигнал при килера, посегнал да го отвори, но изведнъж чул отвътре:

Скръц-скръц-скръц!

Скръц-скръц-скръц!

Дядото се изплашил, скочил в шейничката и се върнал назад. Отишъл и рекъл на бабата:

— В нашия килер е влязъл страшният Талий^[1]! Не мога да взема сланина.

Бабата рекла:

— Ти си страхливец! Сам не знаеш от какво се боиш! Отивай за сланина!

Дядото пак отишъл при килера. И пак чул:

Скръц-скръц-скръц!

Скръц-скръц-скръц!

Изплашил се, разтреперал се, върнал се без мазнина и рекъл на бабата:

— Не мога да взема сланина. Талий е в килера... Страх ме е!

— Какво прави той?

— Той дума: „Скръц-скръц-скръц!“

Разсърдила се бабата:

— Страхливец! От какво се боиш? Що ще там Талий? Аз сама ще ида!

Седнала в шейничката и поела. Отишла при килера. Вътре се чуло:

Скръц-скръц-скръц!

Скръц-скръц-скръц!

Бабата се поослушала, но не се изплашила. Отворила килера и рекла:

— Сега ще ти дам да се разбереш! Ще те отуча от плашенето! Аз не съм дядото! Той е страхливец, ама аз не съм!

Влязла в хамбара. Гледа — върху сланината седи мишка, яде сланина. Бабата сграбчила мишката. Мишката зацвърчала:

Скръц-скръц-скръц!

Скръц-скръц-скръц!

— Аха — рекла бабата, — ето кой вика: „Скръц-скръц-скръц!“

Сложила мишката в една ръкавица от еленова кожа и поела към къщи. Като се върнала, тя рекла на дядото:

— Ето, докарах твоя страшен Талий! Ето от кого се боиш! Гледай!

И му хвърлила ръкавицата с мишката.

Дядото се изплашил, скочил и избягал.

Бабата сварила кашата, турила ѝ сланина и захванала да яде. До насита се наяла. А страхливият дядо останал гладен.

[1] Талий — чудовище. ↑

ДОСЕТЛИВАТА ВРАНА ЮКАГИРСКА ПРИКАЗКА

Кога е станало това, сам пресметни.

Край морето летяла една гладна врана. Чула тя, че по крайбрежната пътечка пращят клонки, кацнала на едно дърво и видяла, че откъм морето иде човек.

— Кой е този? — запитала тя кълвача.

— Чужденец — отвърнал кълвачът.

Враната литнала по следите на човека и го погледнала в гърба. Не приличал на юкагир-ловец^[1].

Литнала откъм страната на слънцето и погледнала човека в лицето.

— Га-га! — грачела тя. — Дошъл е американският търговец. Пак е дошъл за кожи.

Враната решила да лети и да попоглежда.

И ето че американецът влязъл в юртата на един стар ловец. Старецът сварил еленово месо. Нагостил пътника с тлъсто парче, дал му вкусна мозъчна кост. Яли, що яли и като се наяли, старецът хвърлил костта на улицата, а гостенинът я хвърлил в огъня.

Враната се разсърдила на гостенина, задето не хвърлил костта през прага. „Алчен човек е той — помислила си тя, — трябва да бъде наказан.“

Американецът прегледал всичките кожи, опипал ги и рекъл на стареца:

— Хайде сега в платноходката за стоката!

— Не аз купувам от тебе — отвърнал старецът, — а ти от мене. И ти трябва да донесеш стоката си при мене в юртата.

Тръгнал си американецът и почнал да ругае стареца. А старецът си помислил: „Дали ще се върне, или няма да се върне? Май че обидих богатия търговец.“ Но търговецът се върнал, само че намислил нещо лошо. Като вървял през тайгата, той наскубал мъх и го сложил в

тютюна. На брега събрал нападали листа и ги смесил с чая. Но враната видяла всичко.

И ето какво се случило по-нататък.

— На ти стоката, старче — рекъл американецът. — Само че ти донесох повече, отколкото трябваше, прибави и ти кожички.

Старецът взел стоката в едната ръка, а кожичките сложил на другата. Американската стока излязла по-тежка.

— Ето ти още десет лисичи опашки — рекъл старецът. Американецът сложил всичко в чувала, метнал го на гръб и си тръгнал весел и доволен. Вървял по тайгата и пеел. А досетливата врана кацнала върху чувала и попоглеждала напред. „Ще те проводя аз отвъд морето с празни ръце!“

Спрял се американецът, навярно се уморил. Враната кацнала на едно дърво. Американецът оставил чувала под един храст и отишъл да пие вода. Напил се и напълнил лулата си.

— Сега му е времето — пошепнала враната.

Домъкнала мъх, развързала чувала, извадила от него всичките кожички, а вместо тях натуряла жълтия мъх и отлетяла.

След това отнесла всичките кожички при дядовата юрта и ги сложила пред прага.

Старецът дълго спал, ала най-сетне се събудил. „Я да си напълня луличката!“ — помислил си той. Запушил тютюн, но той му замирисал на мъх. Опитал чая, но в него имало листа от дървета.

— Ах, негоднико! Ах ти, задморски лъжецо! — захванал да ругае старецът.

Изскочил от юртата по-сърдит от зъл дух. Гледа — пред прага лежат кожите.

— Животните навярно са оживели — рекъл старецът. — Усетили са, че искат да ги откарат на чужда земя и са избягали от чувала.

Събрал кожичките си и ги внесъл пак в юртата.

А пък американецът през това време отишъл на брега. Седнал в лодката и захванал да се хвали на другарите си:

— Гледайте колко кожи взех, все скъпи северни лисици и лисици-сиводушки^[2].

— Покажи ни ги — рекли те.

Американецът развързал чувала, но в него имало само мъх.

— Ай-ай-ай! — развикал се той. — В тая тайга живее страшен магесник, само дано не превърне и нас на пух и прах.

А враната загракала от дървото:

— Га-га-га! Аз съм магесникът! Друг път да не лъжеш юкагирите!

[1] Юкагири — древна народност в Якутска АССР. ↑

[2] Сиводушка — северна сибирска червена лисица с тъмносива козина на шията и корема. ↑

ТИГЪРЪТ И ЧОВЕКЪТ УДЕГЕЙСКА ПРИКАЗКА

Някога в тайгата живеел един тигър. Той си мислел: „Никой в света не е по-силен от мене. Аз съм най-силният.“ И той вървял, плашел животните и всички наоколо се боели от него.

Веднъж тигърът хванал плячка, наял се и легнал под едно дърво да си почине. Както лежал, чул, че някой го вика. Вдигнал очи нагоре и видял, че на клончето е кацнала птицата Куа. Тя му рекла:

— Ти наистина ли мислиш, че си най-силен? Има и по-силни от тебе!

Тигърът веднага скочил на крака:

— Кой е по-силен от мене? Казвай!

Птицата отвърнала:

— Човекът с по-силен от тебе, тъй да знаеш!

Щом изрела тия думи, тя отлетяла.

Тигърът, който никога не бил виждал човека, поискал да го види. Тръгнал да го дири. Вървял, вървял и срещнал един лос.

— Ти ли си човекът? — запитал тигърът.

— Не — рекъл лосът. — Човекът е съвсем друг. Защо го търсиш?

Тигърът рекъл:

— Искам да го погледам малко...

Лосът му казал:

— Напразно искаш да го погледаш. Човекът е по-силен от тебе, той може да те убие.

Тигърът захванал да се смее. Продължил своя път и срещнал един елен.

— Ти да не си човекът? — пак запитал той.

— Не, аз съм елен. Защо търсиш човека? Той е по-силен от тебе...

Тигърът не повярвал и продължил своя път. Вървял, що вървял, гледа — някой стои на два крака и сече дърва. Тигърът се потулил и захванал да го разглежда. Сетне дебнешком се приближил. Човекът забелязал тигъра и го запитал:

— Какво искаш?

Тигърът отвърнал:

— Искам да погледам човека.

— Не си го добре замислил! — рекъл човекът. — Нима не знаеш, че той е по-силен от тебе? Опасно е да се гледа.

Тигърът пак не повярвал. Тогава човекът рекъл:

— Добре. Аз ще ти помогна. Само че трябва да те вържа за дървото. Тогава ще видиш човека.

Речено — сторено. Вързал човекът тигъра за дървото, взел пушката си и го гръмнал право в окото. Тигърът почнал да реве и да се моли:

— Пусни ме. Сега виждам, че ти си човекът и че си по-силен от мене.

Човекът го пуснал и рекъл:

— Тичай сега в тайгата. Бягай по-далеко и гледай да не се мяркаш пред очите ми.

Оттогава всичките животни се боят от човека.

РОСОМАХАТА И ЛИСИЦАТА ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Една росомаха и старецът ѝ намислили да се пренесат на друго място и там да живеят.

Говорело се, че отвъд реката гората била по-гъста и там имало повече храна.

Решили те да пренесат отвъд реката чума си и цялата си покъщнина.

Но нямали лодка за превоз. Мъжът на росомахата отишъл в гората да обели някоя бреза, за да ушие от кората ѝ лодка. А старицата наслагала покъщнината си в торби и седнала на брега да го чака.

Гледа тя — по реката плава лодчица, а в нея — лисица. Лодчицата се приближила и лисицата скочила на брега.

— Здравей, бабке! — рекла тя на росомахата.

— Да си жива и здрава, Лисанке!

— Какво правиш тук? — попитала лисицата.

— А бе чакам стареца си. Отиде в гората да набели кори от бреза, за да ушие лодка. Смятаме да се пренесем отвъд реката.

Лисицата погледнала големите торби с покъщнината, огледала се и рекла:

— Додето старецът ти обели бреза, хайде аз пък да пренеса покъщнината ви през реката. Най-напред ще пренеса нещата, а сетне ще дойда и за тебе.

Зарадвала се росомахата, взела торбите и ги помъкнала към лодката. Накамарили лодката догоре. Росомахата посегнала и тя да седне върху торбите.

— Почакай, бабке — рекла лисицата. — Лодката е пълна, няма къде да седнеш. Така може и да потънем. Най-напред ще пренеса нещата, а сетне и тебе.

Лисицата отстранила с веслото лодката от брега и лодката плувнала по течението.

— Но къде отиваш? — извикала росомахата.

— Реката ме носи, бабке. Не мога да я задържа.

— Ей, Лисо, карай към оня бряг!

— Не бой се, бабке, ще доплавам, където трябва.

Лисицата се засмяла и заплавала все по-далеко и по-далеко с бабината покъщнина. Тогава росомахата разбрала, че хитрата лисица я измамила. Седнала на един камък край водата и заплакала.

Прехвъркнал оттам кълвачът. Чул той, че росомахата плаче и рекъл:

— Кой те наскърби, бабке?

— Лиса ме ограби. Отмъкна всичката ми покъщнина. Ще има да си патя от моя старец!

— Не плачи, бабке — рекъл кълвачът. — Ние ще надхитрим лисицата.

Кълвачът литнал направо през гората. Пресякъл големия завой и кацнал на едно храстче — зачакал лисицата да стигне при него.

Видял, че в далечината се показала лодка. В лодката имало торби, а лисицата седяла върху торбите. Лодката се изравнила с храстчето и кълвачът се помолил:

— Лисанке, Лисанке, вземи ме в лодката!

— А ти отде идеш и накъде си тръгнал? — залитала лисицата.

— Летях в тайгата, крилото си ходих да лекувам. Сега бързам да се върна в чума, но мъчно се лети с болно крило. Закарай ме!

— Но в лодката ми няма място — рекла лисицата. — Къде да те дяна?

— Аз ще се настаня ей тука в ъгълчето. Мъничък съм, не ми трябва много място.

Кълвачът се скрил зад торбите и не се виждал.

Плувнали те по-нататък. Лиса седяла отзад, държала веслото и карала лодката между камъните. А кълвачът забил клюн в дъното на лодката и тихичко се заловил да го дълбае.

— Чук, чук! Чук, чук!

Пробил тънката брезова кора. В лодката започнала да навлиза вода.

— Какво е това, да не би лодката да тече? — запитала уплашено лисицата.

— Наистина тече — отвърнал кълвачът. — Навярно някъде шевът на лодката се е разпрал.

— Трябва да спрем на брега и да поправим лодката — рекла лисицата.

Свърнала към брега.

Стигнала и вързала лодката за един камък. Изскочила лисицата и рекла на кълвача:

— Ти изнеси торбите от лодката, а сетне довлечи и нея на брега. Трябва да я обърнем с дъното нагоре и да намерим дупчицата. А през това време аз ще ида в гората да потърся борова смола. Ще запушим дупката и ще продължим.

Щом лисицата се скрила в гората, кълвачът откършил от храстчето една пръчица, запушил с нея дупката в брезовата кора, седнал в лодката и заплавал назад към росомахата.

Дотърчала лиса от гората, донесла смола. А лодката вече отплавала далеко в реката. Лисицата си глътнала езика.

— Кълвачо! Негоднико! Връщай се веднага! Чуваш ли?

— Не, Лисо, няма да се върна — отговорил кълвачът.

— Ами че ти ще потънеш! В лодката има дупка!

— Аз я запуших с пръчица.

— Връщай се назад, разбойнико!

Но кълвачът се смеел и плавал по-нататък.

Стигнал до мястото, където се намирал чумът на росомахата. Чул, че дядото хока бабата и плаче заедно с нея.

Кълвачът изскочил от лодката и отишъл при старците.

— Не плачи, бабке! Не плачи, деденце! Аз ви докарах цялата покъщнина, взех на всичко отгоре и лодката.

Зарадвали се старците, едва не почнали да подскачат.

— Е — рекъл дядото, — с какво да наградим този добър кълвач?

Тогава бабата ушила на кълвача къса кожена дрешчица, нашарила я с хубави шарки, а на главата му сложила пъстра шапчица.

Кълвачът станал пременен, хубавец.

А дядото бил добър ковач. Той изковал на кълвача здрав стоманен клюн и му наточил ноктите.

Оттогава кълвачът носи шарена премяна.

А със стоманения си клюн може да пробие най-здравото дърво.

ОТЛИТАНЕТО НА ПТИЦИТЕ

ЯКУТСКА ПРИКАЗКА

Едно време всичките прелетни птици живеели постоянно на юг. Но когато им станало тясно и горещо, те свикали събрание и една птица почнала да говори:

— Тясно ни стана, храната не стига, от горещината яйцата ни се развалят, рожбите ни намаляват. Я да си намерим друго място за през лятото.

— Хайде — съгласили се другите птици, — но трябва да пратим някого да види и избере хубави и удобни места.

Избрали жерава, птица важна, почтена, умна, предпазлива, която умее хубаво да лети и чудесно да ходи с дългите си крака. Дали на жерава три години срок, защото трябвало да обиколи и разгледа три страни: запад, север и изток. Жеравът отлетял.

Минали три години. Една нощ жеравът долетял, тозчас отишъл при жена си и рекъл:

— Прекрасни места намерих на север — обширни, просторни и прохладни. Там има храна, колкото щеш. Може да се навъдят много птичета. Но аз не съм глупак. Утре на общото събрание на птиците ще заявя, че на север е по-лошо, отколкото където и да е другаде, сетне ние само с тебе ще отлетим на север и там ще заживеем славно. Никой няма да ни пречи!

Имало една малка смела птичка — патичка богоргоно. Когато жеравът разказвал на жена си за северните страни тя случайно прелетяла покрай гнездото им, чула целия разговор и си помислила:

— Гледай ти, какъв негодник! Но на събранието аз хубаво ще го наредя.

Събрали се всички птици, малки и големи, на съвет. Жеравът захванал да разказва какво е видял през време на полета си.

— Бях — рекъл той — на запад и на изток. Там е като тук: тясно, горещо, храната малко. Сетне отлетях на север, но едвам се върнах жив. Там е ужасно студено — вечни мъгли, няма лято, само зима.

Растителност няма никаква. Освен това по ония места има огромни хищни птици с клюн като коса и с ей такива нокти. Те са лакоми и жестоки. Ако отидем на север, никой от нас няма да се върне.

— Ами ти как се върна? — изведнъж запитала патичката и сетне, като се обърнала към събранието, продължила: — Не му вярвайте, той лъже. Миналата нощ разказваше на жеравката съвсем друго нещо. Той иска да запази хубостите на северните страни само за себе си, само той иска да развъжда пилета. Аз случайно узнах неговите лоши намерения.

— Как смееш да ме позориш пред такова почтено събрание? — извикал жеравът и като скочил от мястото си, се хвърлил върху патичката. Додето едрите птици се притекат на помощ на патичката, жеравът я пребил. Навехнал ѝ краката и навярно щял да я убие, но събранието я спасило.

Птиците рекли на жерава:

— Жераве, жераве, ти напразно се толкова горещиш, туй за туй преби бедната патичка. Ние не одобряваме това, което направи — и тя е семейна птица. Гледай, тя е ни жива, ни умряла. Не, ние сега не ти вярваме!

След като се поуспокоили малко, птиците отново обсъдили въпроса и решили: ако жеравът наистина говореше истината, нямаше така да се озлоби срещу малката птичка. Ясно е, че бедната патичка е казала онова, което е чула. Затова трябва пак да изпратят някого на север. Нека отиде там орелът, птица умна, далновидна и храбра. Той лети бързо. Ще му дадат срок една година. А патичката нека се лекува и храни за сметка на жерава, който занапред не бива да се саморазправя, както си знае, а да чака решението на събранието!

Орелът литнал на север. Точно след една година, през пролетта, той се върнал. Птиците пак се събрали. Орелът съобщил, че е намерил на север прекрасни обширни и прохладни места, където има храна в изобилие. За отглеждане на малките имало много удобни места. Там нямало никакви страшни птици, за каквито разправял жеравът.

Без да губят време, птиците се приготвили да отлетят на север. Но щом се накарнали да потеглят, пред тях се явила патичката, куца и с навехнато крило.

— Братя — рекла тя, — искам нещо да ви кажа. Миналата година пред вас жеравът ме преби, без да съм виновна, само защото казах истината. Сега вие отлитате, а къде ще се дяна аз, болна, и при това със

семејство? Тука без дружина аз ще загина. Имајте милост! Решете какво ќе стане со мене, додето не сте отлетели!

— Да, тя казва истината — рекли всичките птици. — Наистина ќе загина, ако някой не ѝ се притече на помош. Срамота е да оставим сестра си да загина. Но тъй като за нейната безпомощност е виновен лъжливият жерав, той трябва да понесе такова наказание: отсега нататък, додето свят светува, той ще мъкне на гърба си до северните страни и назад патичката богоргоно.

И оттогава при полета на север и назад патичката каца върху гърба на жерава. И затова жеравът рядко долита до далечния север. Той отмалява преди другите птици, защото носи патичката на гърба си.

ГЛУПАВИЯТ КЕЛЕ ЧУКОТСКА ПРИКАЗКА

Отишли десетина девойки да берат ягоди. Щом навлезли в гората, от гъсталака излязъл злият Келе^[1]. Видял той девойките и ги изловил всичките. Вързал ги за краката, като яребици и ги обесил на едно дърво с главите надолу.

— Висете — рекъл той, — аз скоро ще се върна и ще ви изям до една.

И си отишъл. Девойките не знаели какво да правят — не можели да се отвържат.

По едно време се задала Кума Лиса.

— Кумичке! Кумичке! — развикали се те от дървото. — Отвържи ни!

Кума Лиса се приближила до дървото.

— Ай! Кой ви обеси на дървото?

— Келе ни обеси.

Кума Лиса се покачила на дървото, отвързала девойките и се спуснала долу.

— Трябва да надхитрим Келе — рекла тя, — защото, като се върне, ще се втурне по дирите ви и пак ще ви хване!

— Но как да го надхитрим? — запитали девойките.

— Съблечете по-скоро горните си дрехи!

Съблекли ги.

— Свалете и обувката си!

Свалили и обувката си.

— Дайте и герданите!

Дали и герданите.

— А сега да ви няма!

Побягнали девойките. А Кума Лиса взела дрехите им, натъпкала ги с трева и листа, украсила ги с герданите, вързала долу обувката и направила на всяка плитки от трева. Сетне ги обесила на дървото с главите надолу и побягнала. По едно време дошъл Келе.

— Ах — рекъл той, — сега ще ви ям, всички ви ще изям!

Приближил се до дървото, сграбчил една от лъжливите девойки и хубаво си отворил устата. Захапал я, но в устата му се посипали листа и трева.

Зачудил се Келе:

— Брей! Какво е това?

Хванал друга девойка, хванал трета... От всичките падали листа и трева. Досетил се Келе, че девойките са избягали.

— Аха! — извикал той. — Развързали се! Но аз все пак ще ви настигна. Няма да ми избягате!

И се втурнал да ги гони.

А девойките дотърчали до реката, намерили плитко място и преминали на другия бряг. Седнали на оня бряг, почиват си.

Дотърчал Келе до брега и погледнал реката.

— Ей! — извикал той. — Дълбока ли е реката?

— Уха! Дълбока е!

— А вие как я преминахте?

— Ние пихме, пихме, всичката вода изпихме и тъй преминахме!

— А отде се е взела пак тая вода?

— Заваля дъжд и напълни реката.

— Тогава и аз ще я изпия!

Легнал Келе на брега и захванал да пие вода. Пие, пие... Пие, пие...

— Е, как — запитал, — намаля ли?

— Намаля — отвърнали девойките. — Пий още!

Келе пак захванал да пие. Пие, пие... Пие, пие...

— Е, как е? — запитал повторно.

— Съвсем малко остана! По-скоро я допий!

Келе пак се заловил да пие. Пие, пие... Пие, пие... А реката — каквато си била, все такава си останала! Досетил се Келе, че девойките му се присмиват и се разсърдил:

— Чакайте само, каквото и да стане, аз ще ви стигна и ще ви хвана!

Праснал Келе през реката. От изпитата вода той натезжал и едвам се мъкнел.

— Ох, лошо! — казал. — Много вода изпих!

— Сега ние ще тичаме — рекли девойките, — а ти ни гони!
Която хванеш, нея изяж!

Втурнали се девойките, втурнал се и Келе. Но не можал дълго да тича. Спънал се, паднал и се пукнал. Свършило се с Келе.

А девойките се върнали у дома си цели-целенички!

[1] Келе — великан, чудовище. ↑

ЗАЩО Е СПЛЕСНАТ ШАРАНЪТ ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Живеели двама приятели — мечка и шаран.

Мечката скитала из гъсталака, ядяла лешници и горски плодове и се печела на слънчицето. А шаранът плавал в речицата и гонел дребните рибки.

Приятелите често се виждали и дълго разговаряли.

Веднъж мечката отишла на брега, а шаранът вече я чакал, плавал на припек.

— Здравей, бабке!

— Здравей, Шаранчо!

— Е, как живееш?

— Горе-долу. Само че днес е много горещо. Нали знаеш каква ми е топла шубата, а пък слънцето пече ли пече.

— Я слез при мене във водата. Тука е прохладно. Днес и птиците, и водните мишки, и видрите — всички се къпаха тук.

Но мечката дори муцуната си не обичала да мие, а за къпане — дума да не става! Обидила се, че шаранът я поканил във водата.

— Как тъй ще вляза при тебе? Ами че аз не мога и да дишам под водата. Както ти не можеш да живееш на земята, тъй и аз във водата не мога. Всеки си знае своето.

Ала на шарана се дощяло да подразни мечката.

— Що думаш, бабке! Аз мога да живея и под водата, и на земята. Не видиш ли откога съм си подал главата над водата.

Разсърдила се мечката. А шаранът продължавал да се смее.

— Искаш ли — рекъл той — да си премерим силите. Ти опитай да се гмурнеш във водата, а пък аз през това време ще изскоча на брега. Който издържи по-дълго, той ще спечели.

Мечката приела да си премерят силите.

Шаранът изпляскал — завъртял опашка, изскочил на брега и легнал в тревата.

— А сега — казал той — влизай ти във водата!

Дострашало я мечката, но нямало що да стори. Пъхнала във водата крайчеца на носа си.

— Не тъй! — извикал шаранът. — Потопи си главата!

Мечката потопила глава в реката, но насмалко щяла да се задави. Тя не можела да живее без въздух. Но шаранът извикал:

— По-дълбоко! По-дълбоко! Гмурни се! Ами че козината ти е съвсем суха на тила. Тъй не съм съгласен!

Мечката се претрашила и за трети път се хвърлила във водата, но едва останала жива. И в носа, и в ушите ѝ навлязла вода. Закихала мечката, засумтяла, почнала да си върти главата и размахала лапи.

— Пусни ме, пусни ме! — развикала се тя. — Не мога да живея в твоята река.

А шаранът ѝ се надсмивал:

— Видиш ли, а пък аз мога и в реката, и на земята. Лежа си на тревицата и трая. Значи, аз съм по-силен от тебе!

Мечката се разсърдила, замахнала, че като ударила шарана с лапата си! Шаранът бил заоблен и дебел, а сега изведнъж станал тънък и сплеснат.

— На̀ ти тебе, бъди такъв занапред! — казала мечката и си отишла в гората.

Оттогава се появили сплеснатите шарани...

ГАРВАНЪТ И ЧОВЕКЪТ ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

Живее в едно село самотен човек. Той си нямал нито майка, нито баща, нито жена, нито деца.

Отишъл веднъж самотният човек в тундрата. Както вървял, видял напреде си, върху една мъничка височинка, растение, което можело да се яде. То било голямо колкото тюленова кожа. Опитал се човекът да изтръгне растението от земята, но не успял. Още веднъж напрегнал сили, но пак не успял. Тогава съблякъл горната си дреха, уловил растението и го дръпнал с всичка сила. Растението заскърцало, запращяло, но излязло от земята. А човекът се уморил. Решил да си почине. Легнал върху мъха и скоро заспал. Спал, каквото спал, по едно време се събудил и чул гарваново грачене:

— Га, га, га, га, га!

Лекичко отворил очи и видял: седят до него орляк гарвани и разговарят с човешки глас. Един от тях рекъл:

— Хайде да го изядем! Всеки ден не се намира такова нещо!

Друг добавил:

— Да почакаме малко, додето пристигне нашият водач.

И ето че подир малко долетял още един гарван и кацнал право върху гърдите на човека. Човекът пак отворил лекичко очи и видял, че гарванът е малък, но той бил водачът на орляка. Най-напред този гарван клъвнал ръката на човека. Човекът едва изтърпял болката, но не дръпнал ръката си. Решил да почака, за да види какво ще стане. Сетне гарванът клъвнал човека по крака. И този път човекът не дръпнал крака си. След това малкият гарван казал:

— Аз ще клъвна само очите, а вие изкълвете всичко останало.

И гарванът подскочил към главата на човека, но щом посегнал да му клъвне едното око, човекът бързо го хванал за крака и се надигнал. Останалите гарвани се разлетели на разни страни. Човекът казал:

— Ти искаше да ми изкълвеш очите. Затова ще те убия.

Гарванът отвърнал:

— Не ме убивай, аз съм мъдър гарван и мога да те направя шаман.

Човекът поклатил глава:

— Аз не искам да бъда хитрец.

Тогава гарванът казал:

— Ще те направя богат!

Човекът отвърнал:

— Не искам да бъда лъжец!

Гарванът рекъл:

— Ще ти подаря едно дървено блюдо. То ще ти донесе, каквото пожелаеш!

— Виж, тая работа ми харесва. Ще мога да помагам на бедните ловци.

Гарванът почнал да грачи:

— Ей, блюдо, къде си?

Мигом пред човека се търкулнало едно ново дървено блюдо.

Човекът запитал гарвана:

— Какво ще правя с това блюдо? Гарванът отвърнал:

— Ти му кажи: „Блюдо, блюдо, искам това и това!“ Всичко, което пожелаеш, ще се яви пред тебе върху блюдото. А сега ме пусни!

Човекът казал:

— По-напред трябва да опитам блюдото, че сетне ще те пусна.

Той взел блюдото, издигнал го нагоре върху дланта си и казал: „Блюдо, блюдо, искам моржово месо!“

Изведнъж блюдото натежало, човекът не можал да го удържи и го оставил на земята. Пред него върху блюдото имало голям къс моржово месо. Тогава човекът пуснал гарвана, а блюдото останало да му служи. Когато в морето нямало животни, човекът искал месо от блюдото и не оставял гладни бедните хора.

БИСТРИЯТ РУЧЕЙ И ЯРКАТА ЗВЕЗДА КОРЯКСКА ПРИКАЗКА

Край студеното море живеел беден коряк. Денем и нощем там духал вятър. Животът на коряка не бил добър. Студът и нуждата го измъчвали.

Една заран той излязъл от вехтата си юрта и що да види: на стария чепат дънер седи красива птица и гледа към бедното му жилище. Корякът се спрял, а птицата изведнъж размахала криле, разтворила клюна си и продумала:

— Жал ми е за тебе, бедни човече. Ти живееш на студената земя и не виждаш радост.

Корякът нищо не отвърнал на хубавата птица. Езикът му се схванал от почуда. Птицата забелязала учудването му и рекла:

— Бедни човече, вземи всичко, което тука ти е скъпо, и тръгни след мене. Аз ще те отведа на една топла земя под весело небе.

Зарадвал се корякът, събрал стрелите си, взел завещания от дядо му лък, взел клонестите рога на загиналия през пролетта негов любим елен и тръгнал след птицата.

Птицата прелетяла над много високи планини и широки реки, много пъти се спущала на земята, за да може човекът да си почине, а щом започвало да бледнее нощното небе, пак литвала напред.

През едно ясно, слънчево утро хубавата птица кацнала върху клоните на едно зелено дърво край бистър ручей и рекла:

— На тази земя построй жилището си и живеј, а пък аз ще литна отвъд широките полета, отвъд високите планини, отвъд горите и езерата и ще ти донеса щастие.

Корякът се поклонил на хубавата птица, тя се издигнала над белите облаци и литнала към оная страна, откъдето изгрива слънцето.

Тръгнал корякът да избира място, дето да си построи жилище. Гледа: от високата планина се спуща ручей, а водата му по-светла от сребро. Напил се той с бистра вода и усетил необикновена бодрост.

Извърнал глава към небето и видял: над ручея блести, по-ярка от злато, голяма звезда.

Зарадвал се сирوماхът и решил на това място да си построи жилище.

Струпал си от дълги клони шалаш^[1], напил се с бистра вода от ручея и тръгнал на лов.

Вървял си корякът по тайгата и си пеел весела песен. По едно време видял, че в долината тичат охранени елени, а върху най-хубавия от тях язди богат коряк.

Сирوماхът се уплашил, поискал да се скрие в кедровата гора, но не успял. Богатият го видял и извикал:

— Я се покажи, кой си ти? Защо ходиш по моята земя, без да питаш?

Сирوماхът се приближил до богатия и мълчаливо загледал хубавия елен. Богатият се разсърдил, задето не го почел с нисък поклон, и извикал:

— По чужда земя ходиш и стопанина не почиташ! Я ми покажи мястото, където си се спрял.

Сирوماхът навел глава и повел богатия към бистрия ручей.

Харесало се на богатия това място, запретнал се той, съборил бедното жилище на сирумаха, издигнал голяма яранга, украсил я със скъпи кожи, взел лъка и стрелите на преселника, за да не убива животни в тази земя, и го прогонил далеко от очите си.

Обидно станало на бедния коряк. Приближил се той до зеленото дърво, където седяла някога хубавата птица, и горчиво заплакал.

Дървото усетило, че върху студените му корени падат човешки сълзи, зашумяло с разкошните си клоня и приветливо казало:

— Виждам мъката ти и искам да те утеша. Малко остана до деня на радостта. Сега си почини, а утре рано сутринта чакай птицата.

Бедният коряк с облекчение въздъхнал, отпуснал се върху влажната земя и сладко заспал, а зеленото дърво склонило над него клоните си и го закрило от лошите очи.

На заранта сирوماхът се събудил: голямата тайга шумяла наоколо му, а хубавата птица се спускала от високото небе. В клюна си тя държала ярката звезда.

Той не повярвал на чудото, затворил очите си и паднал с лице към земята. Докоснал пръстта и усетил, че е станала по-топла.

Долепил ухото си до нея и чул — земята пее необикновена песен. Тогава скочил на крака, а хубавата птица кацнала на клонче на зеленото дърво и рекла:

— Бедни човече, вземи тази ярка звезда и я носи по земята. Тя е твоето щастие!

Корякът с радост взел ярката звезда и я понесъл из тайгата.

[1] Шалаш — колиба. ↑

ДЕВОЙКАТА И ЖАБАТА ОРОКСКА ПРИКАЗКА

В едно село живеела хубава девойка.

Веднъж тя отишла в тундрата да бере ягоди. Дълго брала, уморила се и седнала върху купчина пръст да си почине. Изпод купчината изпълзяла огромна жаба и рекла:

— Сестрице, влез в къщата на по-голямата си сестра да си починеш!

Девойката влязла. Жабата започнала да я хвали, с любопитство ѝ разглеждала премяната и казала:

— Сестрице, дай на по-голямата си сестра да премери твоята хубава премяна.

Девойката съблякла премяната си и жабата я облякла. Сетне накарала девойката да си свали гердана и обещите. Сложила и тях, а на девойката дала вехтата си жабешка дреха, шита от опушена рибя кожа.

Нагиздила се жабата и захванала да скача, като пригласяла:

— Скоро при нас ще дойдат двама юнаци, единият в дреха от рибя кожа, а другият — в дреха от рисова кожа, ква-ква-ква-ква! Ква-ква-ква!... Единият носи кожа от риба, другият носи кожа от рис^[1], ква-ква-ква-ква!

Минало, що минало и ето че се задали двама богатири. От срам девойката се превърнала на пръчица и се скрила между покрива на чума и прътите.

Богатирите влезли и седнали. Единият се настанил до жабата, а другият — по-големият — седнал отсреща.

Жабата рекла:

— Богатире, не сядай там, защото не е чисто...

Богатирът не я послушал, а седнал, взел пръчицата, мушната под прътите, и захванал да я дялка. Но щом я дялнал — потекла кръв. Богатирът се учудил и оставил пръчицата пак на мястото ѝ.

Богатирите поседели малко и се наканили да си ходят. Единият от тях решил да вземе за жена пременената жаба. Той я мислел за

девойка.

Тръгнали тримата. Като повървели малко, по-големият богатир рекъл:

— Забравил съм си ножа. Ще ида да го взема.

Жабата извикала:

— Не се връщай, не отивай в къщата на жабата, защото там не е чисто!

Богатирът не я послушал и се върнал. Влязъл в чума и що да види: там седяла една хубава девойка с превързана ръка и плачела.

Богатирът рекъл:

— Не плачи, девойче! Защо плачеш?

— Срамувам се от дрехата си и затова плача. Жабата ми отне хубавата премяна.

— Не плачи, облечи моята дреха и тръгвай с мене!

Забързали и настигнали жабата и по-малкия богатир. Тръгнали четиримата. Като вървели, жабата видяла една рябина и рекла:

— Рябино, рябино, ние сме две девойки и скоро ще се омъжим.

Кажете, коя от нас е по-хубава?

Рябината отвърнала:

— Другарката ти е по-хубава, защото има дълги коси, а твоите очи са изпъкнали, жабешки.

Тогаво жабата се разсърдила и заквакала:

— Ти си отвратителна! Ако ми се роди син, клонките ти ще му служат за стрели, роди ли ми се щерка — клонките ти ще ѝ служат за постелка.

Богатирите отвели невестите си в един дом. Там живеел един дядо с бабата си — бащата и майката на богатирите. Като видели синовете си с невестите, старците се зарадвали.

Бащата рекъл:

— Добре стана, отсега нататък снахите ще ни носят дърва, ще кладат огъня и ще ни хранят със сладко ядене.

Заживели заедно. Веднъж старецът се обърнал към пременената жаба и рекъл:

— Богата снахо, кога ще донесеш дърва? Искам да ми е топло!

Богатата снаха отишла за дърва. Донесла мокри клонки, съчки и всякаква смет. Дълго раздухвала огъня, но не могла да го разпали. Влажните клонки димели, пращели, но буен огън не лумнал.

Старецът се разсърдил. Минало, що минало и той пак се обърнал към богатата снаха:

— Богата снахо, донеси ми ягоди! Искам да похапна ягоди!

Жабата донесла на стареца презрели, изсъхнали ягоди. Той похапнал малко и казал на бабичката си:

— Бабо, задавих се, изхвърли тези ягоди навън.

На другия ден старецът се обърнал към девойката:

— Бедна снахо — рекъл, — донеси дърва да се стопля!

Девойката отишла в гората и донесла хубави сухи дървета. Сетне наклала голям огън, за да се стопли старецът. Той си нагроял гърба и гърдите до зачервяване.

Сетне рекъл:

— А кога бедната снаха ще ми донесе ягоди?

Девойката отишла в тайгата и донесла пълна кошница с пресни ягоди. Старецът се наеял до насита.

Минали още няколко дни. Веднъж старецът рекъл:

— Искам да видя братята и роднините на богатата снаха!

Богатата снаха грабнала една кошница и излязла на улицата. Донесла пълна кошница с жаби и гущери. Старецът се изплашил и рекъл:

— Бабо, виж ги какви са грозни, грозни, изхвърли ги по-скоро навън!

Жабите излезли от кошницата и почнали да скачат насам-натам.

— Бабо, изхвърли ги с желязната лъжица! — развикал се старецът.

И като се обърнал към бедната снаха, той рекъл:

— Искам да видя братята на бедната снаха!

Бедната снаха постлала на улицата скъпо копринено платно и се провикнала:

— Седмина мои братя, елате по-скоро и стъпете върху платното, за да ви види старецът.

Тогави изневиделица се появили седмина славни юнаци и влезли в къщата на стареца. Щом се появили, цялата къща грейнала. Те донесли на сестра си много подаръци, много дрехи и разни съдове. Бедната снаха изведнъж станала богата.

Жабата щяла да се пукне от завист.

След някое и друго време бедната снаха забелязала, че лъжичките, големите лъжици и другите ѝ съдове захванали да изчезват. А коремът на богатата снаха от ден на ден ставал все по-голям и по-голям. Жабата била лакома и гълтала съдовете на бедната снаха. Узнал за тая работа мъжът на жабата. Той взел секирата и рязнал корема ѝ. Мигом от него със звън се разсипали малките лъжички, големите лъжици и другите съдове.

[1] Рис — хищно животно от рода на котките със заострена муцуна и много силно зрение. ↑

МОМЧЕНЦЕТО СЪС ЗЛАТНИЯ ТИЛ ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Това се случило много отдавна. Три девойки-евенки скитали из тайгата със старата си майка.

Веднъж те вървели по горската пътека.

— Гледайте, сестрици, какво намерих на пътя! — казала най-голямата. Навела се и дигнала едно копче.

— И аз намерих нещо — рекла средната и дигнала от земята хубаво птиче перо. А най-малката видяла на пътеката един ловджийски нож. Взела го и го скрила в джоба си.

Поели девойките по-нататък и видели, че лети гарван.

— Гра-гра! Коя от вас намери едно копче? — запитал гарванът девойките.

— Аз намерих копчето! — отвърнала най-голямата сестра.

— Ти ще ми станеш жена! — извикал гарванът.

А след гарвана се задала една сова — мъжкар.

— У-гу! У-гу! Коя от вас намери едно птиче перо?

— Аз намерих перото — рекла средната.

— Е, значи, съдено ти е с мене да скиташ из тайгата.

Тогава иззад дърветата излязъл хубав млад ловец.

— Девойки, коя от вас намери на пътеката ловджийски нож?

— Аз го намерих — отвърнала най-малката сестра и извадила ножа от джоба си.

— Ти ще се омъжиш за мене — рекъл ловецът.

Спогодили се. Построили три юрти една до друга и заживели на една полянка. Гарванът донасял малки птичета, совата мъкнела между ноктите си горски животинчета у дома си, а човекът ходел на лов и убивал големи животни.

Обидно било за по-големите сестри, че мъжете им са гарван и сова, а мъжът на най-малката сестра — хубав ловец.

Решили от завист да сторят зло на най-малката сестра.

Веднъж ловецът рекъл на жена си:

— Искам да ида в далечните планини за бързи елени.

— Добър път — отвърнала жена му, — върви. А като се върнеш, ще завариш в юртата си син. И не какво да е момченце, а хубавец със златен тил.

Отишъл ловецът в далечните планини. А жена му родила син, но не какъв да е, а момченце-хубавец, със златен тил.

Злите по-големи сестри се сговорили помежду си:

— Хайде да хвърлим момченцето в реката, а вместо него да турим до сестрата едно кученце.

Речено — сторено. Откраднали те момченцето и го хвърлили в реката, а до най-малката сестра сложили едно новородено кученце.

Жената на ловеца плакала, съсипала се от мъка, но не могла да върне сина си.

А времето течало.

Минали много недели и месеци.

Завърнал се ловецът у дома си. По-големите сестри изтичали насреща му:

— Да знаеш само какъв наследник ти се роди! — извикала едната.

— Ами! Ами! При жена ти наместо детенце в юртата расте едно кученце! — засмяла се другата.

Ловецът се разсърдил и без да се отбие в юртата си, отново отишъл на далечен лов.

А злите по-големи сестри се зарадвали и захванали да изтезават най-малката, почнали да я товарят с най-тежка работа.

Плачела бедната жена на ловеца, но нищо не можела да стори.

Веднъж по-големите сестри решили да се преселят на нов стан. Прибрали юртите и тръгнали по тайгата, а най-малката си сестра накарали да носи тежките дълги пръти. Мъкнела тя прътите, изнемогвала, но не смееа да ги хвърли.

Стигнали в новия стан, разпънали юртите и там заживели.

По-големите сестри готвели обеда, а старата им майка ходела на реката за вода.

И ето че веднъж тя видяла — току до самата вода си играе момченце. Хубаво момченце, като в приказките, а тилът му сякаш излян от чисто злато.

— Я ела тук, гълъбче! — повикала го старицата. Но момчето се извърнало, скочило във водата и се скрило.

— Чакай, аз ще те надхитря — решила старицата. Отишла у дома си, измайсторила малък детски лък, приготвила стрели, оставила всичко край водата и се скрила зад храстите.

Момчето излязло от реката, погледнало — няма никой, а на тревата сложени хубави играчки. Захванало да ги разглежда, заиграло се, а старицата се промъкнала, грабнала го и го повлякла към юртата — да го покаже на дъщерите си.

— Гледайте какъв хубавец доведох! Ние нямаме деца, заедно ще го гледаме.

И момчето останало да живее в юртата.

По-големите сестри му ушили ловни дрехи, дали му колчан и стрели и му направили играчки от дърво и брезова кора.

Расло момчето, порасло и се готвело вече да иде на лов за катерици.

Веднъж, като вървяло из тайгата, то видяло една слаба жена, която събирала сухи вейки в гората. Тежко ѝ било, негодно, на гърба си имала голям вързоп.

Момчето съжалило жената:

— Коя си ти? — запитало то.

Жената му разправила, че живеела близо до по-големите си сестри, но не смеела да се приближи до юртата им.

Момчето пламнало от гняв.

— Как смеят да постъпват тъй с тебе! Ела с мене, не се бой от нищо!

Влезли те заедно в юртата. По-големите сестри, като видели кого е довело момчето със себе си, закрещели, размахали ръце:

— Не я щем! Да си върви, откъдето е дошла!

Подгонили бедната сестра от юртата.

Но в този миг на входа застанал ловец. На гърба му — ловна чанта, в ръцете — тояга, личало, че идва отдалеч.

Изплашили се злите сестри.

— Я гледай, мъжът на малката ни сестра се е върнал! — зашепнали си те.

— Какъв е този шум тук у вас? — запитал ловецът, като гледал момчето и не можел да снесе очите си от него.

Сестрите почнали да му разказват, че искали да изгонят чуждата жена от юртата, но ловецът не ги слушал, все момчето гледал.

— Кое е това момче и откъде е? — запитал той.

Сестрите се объркали, не знаели какво да отговорят.

А ловецът разгледал хубаво момчето и видял, че тилът му е златен.

Спомнил си как жена му обещала да му роди син със златен тил. Тогава ловецът всичко разбрал.

Изгонил той по-големите сестри от юртата и заживял щастливо със семейството си.

А момчето станало храбър и смел ловец.

КАК ЕВЕНКИТЕ ДОКАРАЛИ СЛЪНЦЕТО

ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Далеко, далеко зад планините, там, дето свършва земята, на морския бряг, имало една тъмна страна. Никога над нея слънцето не изгрявало. Тя била обрасла с непроходима гора, с тайга.

В тайгата живеели евенките. Те ходели по горските хълмове, стреляли катерички, търсели по снега следи от росомахи и рисове.

Мъчно се прави лов на хитър звяр в гората! А в чумовете на евенките било тъмно, задимено и тъжно.

Събрали се веднъж евенките-ловци на горската полянка. Наклали огън и оставили настрана пушките и стрелите си.

Седели край огъня, ядели месо и си хортували за живота.

Изведнъж се понадигнал лишейникът-еленов мъх. А изпод него излязъл вълшебен елен. Козината му била златна, рогата — сребърни. И върху този елен седял богатирът Куладай-Мерген^[1]. В ръцете му — лък, на пояса — стрела, дрехата му златна, кожените ботуши — извезани с бисер.

Ловците така се зачудили, че дори престанали да ядат. А богатирът рекъл:

— Лошо живеете вие. И ловът ви не е лесен, и зверовете се крият от вас в дупките.

— Вярно — отвърнали ловците и въздъхнали.

— И малко елени имате.

— Вярно — отвърнали ловците и пак въздъхнали.

— В чумовете ви е студено и чедата ви често боледуват. А пък можете друг живот да живеете.

Зачудили се ловците:

— Нашите бащи и деди са живели като нас. Как тъй можем ние да живеем друг живот?

— Накрай света има слънце. То е вечен огън. Докарайте го в тайгата и вашият живот ще стане по-радостен.

Като казал това Куладай-Мерген, златният елен под него се отместил, лишейникът-еленов мъх се разтворил — и богатирът потънал в земята.

Гледат ловците — пред тях няма никой. Дали не е било всичко това сън?

Отишли в стана. Разказали на другарите си за богатира. Евенките захванали да се питат един друг:

— Какво е туй слънце? Отде се е взел вълшебният елен?

Всички питали, но никой не можел да отговори.

— Присънило ви се е — рекли на ловците шуленгите-богаташи^[2]. — Няма в тайгата златен елен. И богатир няма.

Евенките отново заживели беден живот. Много години живели в тъмнина.

Но ето че в рода Чалчигир се родил богатирът Чакулай — момък смел и силен. Той бягал по-бързо от елен, убивал летяща птица, бил добър и приветлив.

Чакулай чул за слънцето.

Отишъл в тайгата на онова място, където ловците седели някога край огъня, и казал високо:

— Аз вярвам, че има слънце. Искам да го докарам в тайгата... Искам да направя живота на евенките щастлив.

Още не изрекъл тия думи и лишейникът-еленов мъх се разтворил и изпод земята излязъл златният елен със сребърните рога.

На него седял юнакът над юнаците Куладай-Мерген. На рамото — лък, на пояса — стрели, дрехите му — златни, кожените ботуши — извезани с бисер.

— Аз зная, Чакулай, че ти си най-храбрият и най-силният между хората. Ще ти помогна да намериш слънцето. Събери толкова тревичи, колкото евенки живеят в тайгата, и изплети от тях кошничка. Като я изплетеш, ела при мен. Ще тръгнем с тебе да дирим слънцето.

Лишейникът се разтворил и златният елен със сребърните рога потънал в мъха.

Чакулай се затекъл към къщи и що да види — в гората избухнал пожар.

Огънят допълзъл до лисичата дупка, лисичетата скимтят в дупката и не могат да се измъкнат.

Чакулай измъкнал лисичетата от огъня...

— Благодарим ти! — заскимтели лисичетата. — Ще дойде време и ние да ти се отплатим.

Затекъл се Чакулай в гората. И видял, че огънят е заобиколил леговището на вълка, а вълчетата не могат да се измъкнат от леговището. Спасил и вълчетата.

— Благодарим ти! — заскимтели вълчетата. — Ще дойде време и ние да ти потрябваме.

Втурнал се Чакулай край езерото и видял, че водата е изхвърлила на брега един шаран. Лежи шаранът на пясъка, задъхва се, не може да стигне до водата.

Чакулай взел шарана и го хвърлил в езерото. Шаранът поел дъх във водата, подал си главата и извикал:

— Благодаря! Който ми е помогнал, не се е разкаял!

Чакулай дотърчал в стана, заловил се да събира тревици и да плете чудна кошничка.

Седемдесет години прекарал над работата, а като изплел кошничката, отишъл пак в тайгата — запътил се към онова място, където приказвал с юнака на юнаците.

Но не щеш ли — на пътя се издигнала голяма планина. Застанал пред нея Чакулай и разтворил ръце:

— Какво да правя сега? Как ще премина планината?

И изведнъж — при него дотърчали лисичетата.

— Не бери грижа, Чакулай! Ние ще те пренесем отвъд планината.

Лисичетата мигом се превърнали на силни елени. Чакулай скочил отгоре им и те го пренесли отвъд планината.

Продължил пътя си по тайгата. А тайгата била обрасла с мъхнати дървета, затрупана с големи камъни и вършинак. Не можел да си пробие път.

— Как ще премина тайгата? — помислил си Чакулай. И изведнъж отпреде му изскочили малките вълчета.

— Не бери грижа, Чакулай, ние ще те пренесем през тайгата.

И вълчетата се превърнали на орли. Пренесли го на крилете си и го оставили на една широка поляна.

Поел Чакулай по-нататък из тайгата и гледа — ширнало се едно голямо езеро, бреговете му не се виждат. Замислил се:

— Как ще премина езерото?

А шаранът подал глава от водата:

— Дойде време и аз да ти потрябвам. Сядай на гърба ми!

Чакулай яхнал шарана и преплавал на другия бряг.

Стигнал до мястото, където приказвал с юнака на юнаците, а Куладай-Мерген вече бил излязъл изпод лишейника.

— Донесе ли кошничката? — запитал той.

— Ето моята кошничка. Готова е — отвърнал ловецът.

— Хубаво — рекъл Куладай-Мерген. — Ще тръгнем с тебе да дирим слънцето.

Чакулай възседнал елена зад богатира и те се понесли по тайгата.

Еленът дълго тичал. Три години се носили двамата по мъхове и блата, край реки, край планини, край сини езера.

Изведнъж отпреде им грейнала силна светлина. Гледа Чакулай — на края на земята зад широко блато стои огромно златно слънце.

— Не се ли боиш, че слънцето може да те опърли? — запитал юнакът на юнаците.

Чакулай погледнал пламтящия кръг и му станало страшно. Но той си спомнил колко тъмно и студено е в родната му страна — и страхът му преминал.

— Не, не се боя.

— Подай кошничката си и я стискай здраво. А и ти се дръж хубаво за мене! — рекъл Куладай-Мерген.

Златният елен дотърчал до слънцето и го ударил със сребърните си рога.

От слънцето се откъртило едно парче и паднало право в кошничката, която Чакулай държал в ръцете си.

Обърнали се назад и се понесли към тайгата.

Като стигнали мястото, където живеел юнакът на юнаците, еленът потънал в лишейника-еленов мъх заедно с юнака.

А Чакулай се втурнал към родния стан.

— Аз донесох слънцето! — извикал той.

Щом чули тези думи, шуленгите-богаташи всички до един дотърчали иззад дърветата.

— Не му вярвайте, няма никакво слънце! — викнали те. — Той лъже! А кошничката му трябва да хвърлим във водата!

И те се нахвърлили върху ловеца.

Чакулай започнал бой с шуленгите. Дълго време се били.

Видял Чакулай, че не ще може сам да надвие шуленгите. Току-виж, че му отнели съкровището!

Замахнал и хвърлил кошничката на върха на едно високо борово дърво.

Кошничката се обърнала. Златният слънчев къс се изгърсил от нея и се издигнал на небето.

И мигом на небето пламнал розов пожар и светлина заляла земята.

Стъписали се шуленгите, изпокрили се зад дърветата и в тайгата.

А ловците-евенки излезли от чумовете, не могли да се начудят на дивната светлина.

Елените дотърчали в стана, горските птици излетели от гнездата, зверовете излезли от дупките — всички се радвали на светлината.

— Е, какво — запитал Чакулай ловците, — вярвате ли сега, че има слънце на света?

— Как да не вярваме — отвърнали евенките, — с очите си го виждаме!

Изведнъж лишейникът посред стана се разтворил и изпод земята излязъл златният елен със сребърните рога, а на него — юнакът на юнаците Куладай-Мерген. Самият той бил в златни дрехи, кожените му ботуши — извезани с бисер, на рамото му скъпоценен лък, на пояса — стрели.

— Сядайте всички на елените — рекъл Куладай-Мерген на евенките. — Ще вървим да докараме слънцето в тайгата.

Евенките яхнали елените. Елените били сто хиляди. Сто хиляди евенки тръгнали за слънцето.

Вървели елените, а гората се отдръпвала пред тях, дърветата им стрували път.

Приближили се евенките до слънцето.

Слънцето бавно се спуснало върху рогата на елените.

Дружно се втурнали елените през тайгата — на рогата си носели слънцето за евенките. Най-напред яхал Куладай-Мерген.

Евенките докарали слънцето в своя стан. Плувнало то по небето като златно дайре. В тайгата станало топло и радостно.

А юнакът на юнаците Куладай-Мерген отишъл от тайгата в един далечен град. В града, там при русите, му дали друго име — Ленин.

Ленин докарал слънцето на евенките.

Ленин направил живота им по-щастлив и по-светъл.

Ленин обичал тайгата, обичал евенките.

И евенките обикнали Ленин завинаги. В който чум и да идеш — навсякъде ще чуеш топли думи за великия Ленин...

[1] Куладай-Мерген — популярен герой в евенкийските, якутските и бурятските приказки. ↑

[2] Шуленга — старшина на рода. ↑

БОГАТИЯТ БОИЛИТ И СИРОМАХЪТ БОРДО ЯКУТСКА ПРИКАЗКА

Живеели едно време в местността Бурнур двама съседни — Боилит и Бордо. Боилит бил богат, а Бордо — сиромас човек. Бордо отгледал трима синове: най-големият се казвал Додой, средният Налибир, а най-малкият Берт-ер.

Бордо и синовете му били ловци и от лов си вадели прехраната. Но една година, кой знае защо, нямало никакъв лов и животът на сиромасите станал много тежък. Макар че се случвало понякога нищо да не ядат, те все пак се държели, не ходели да крадат. Но настанала такава страшна нужда, че бащата предложил на синовете си един от тях да бъде продаден на Боилит и да му стане роб. Синовете помислили, помислили и решили помежду си да стане роб най-големият, Додой. На другия ден Додой отишъл при Боилит, казал му, че ловът им е много слаб, че в къщи нямало какво да ядат и помолил Боилит да им помогне, да спаси семейството от гладна смърт, а в замяна на това да го направи свой роб.

— Хубаво, ще те взема и ще дам на баща ти и на братята ти хляб, но ти трябва да се закълнеш, че ще ми бъдеш верен роб.

Додой се съгласил.

— Добре, щом като е тъй — казал Боилит. — Вземи сега брезова кора и начертай върху нея клетвен знак!

Додой бързо извадил от ножницата върху бедрото си едно костено ножче и порязал с него най-малкия си пръст. С кръвта намазал върха на ножа, начертал с него върху кората нещо като копие или пръчка и продумал:

— От днес нататък ще те смятам за свой господар!

Сетне целунал окървавения нож, застанал на колене и подал кората на Боилит. Боилит хванал Додоя за ръката и го отвел при седемте си жени.

— Ето новия ми поданик — вашия роб.

След това богаташът дал на Додой няколко глави рогат добитък и коне и му позволил да иде и да пренощува при баща си. На другия ден, когато Додой отишъл при Боилит, той му рекъл, че ако не изпълнява всичко, което му заповядат, ще го накаже жестоко. Сетне му дал хубави волове, десет шейни, секира за сечене на дърва, дал му още месо за ядене и му заповядал да вози дърва. Додой изслушал заповедта, спомнил си за оня стар работник, който разказвал как господарят заповядал да одерат кожата на един роб за някакво нищо и никакво провинение, и му станало страшно. От страх той не знаел какво да прави. Но трябвало да събере всичко потребно и да иде за дърва. В гората той все мислел за роба, дето са му одрали кожата, и виждал, че сам не ще може да насече десет шейни дърва за един ден. Пот течела от него, а той все сечел и сечел. Най-сетне толкова се уморил, че паднал в безсъзнание на земята. Като дошъл на себе си, захванал да вика:

— Да насека дърва за десет вола — небъдна работа!

Поискал да се изправи на крака, но нямал сили и пак се строполил. И му дошло на ум за предишния му живот, когато ходел на лов по своя воля. А сега навярно ще го сполети бедата на оня роб, комуто одрали кожата. Додой просто не знаел какво да прави, свят му се виел, захванал да плаче и да нарежда: „По-добре да не живея, да не гледам света, по-добре да умра!“

Като се обърнал към оная страна, където гората била по-гъста, той почнал да моли горския дух, покровителя на всички, които се намират в беда, да му прати смърт или помощ. Занареждал Додой молбата си:

— Повелителю на всички претъмни гори, ти, който владееш кожата на животните, ти, който си преизпълнен с милост към бедните, спаси мене, клетника!

Дълго се окайвал той, додето най-сетне задрямал. Когато се събудил, край него нямало нито волове, нито шейни, нито секири, нито месо. Като луд се втурнал да търси воловете, шейните и секирите, но никъде нищо не намерил.

Додето Додой спял, дошъл Боилит и всичко отвяжъл. Додой помислил, че воловете са си отишли у дома. Бързо се втурнал към

господарския двор. Но щом влязъл през вратата, Боилит го посрещнал и викнал:

— Лош роб си ти, погази клетвата си!

Сетне той се обърнал към слугите и им поръчал да му донесат меча. Щом донесли меча, жестокият господар и слугите му съборили Додой на земята и безмилостно одрали кожата от гърба, от нозете и от ръцете му. След това Боилит заповядал да хвърлят Додой във водата, а на баща му и братята поръчал да обадят, че Додой е загинал в гората, разкъсан от мечка.

Домашните на Додой много се натъжили.

— Навярно такава е била волята на горския дух, щом като мечка го е разкъсала! — казвали бащата и братята на Додой.

Лов все още нямало и гладът продължавал. Бордо и семейството му пак изпаднали в немотия и решили средният брат Налибир да иде на работа при Боилит. С Налибир се случило същото, както и с Додой. И той бил убит зверски и хвърлен във водата. Старият Бордо толкова тъгувал за синовете си, че умрял. От цялото семейство сега останал само Берт-ер. Той бил смислен човек и необикновено силен. Неведнъж се случвало на лов, без каквото и да е оръжие, да убие мечка или вълк. Берт-ер не повярвал, че братята му са разкъсани от мечка и страшно му се доцяло да узнае истинската причина за тяхната смърт. Често си мислел: не е ли виновен за смъртта им самият Боилит? Мислил, мислил Берт-ер и решил да иде роб при Боилит. Най-напред уговорил с Боилит десет дни да живее без работа. През тези десет дни, като живеел без работа, Берт-ер се запознал с другите роби и с оня старец, който разказал на Додой как одрали кожата на роба. От него узнал още от каква смърт са загинали братята му. Берт-ер се разсърдил страшно и се заклел да отмъсти на Боилит за братята си.

Като минали десет дни, богаташът дал на Берт-ер волове, десет шейни, секира и храна и го пратил в гората за дърва. Берт-ер отишъл. Там той бърже се справил с работата: което дърво хванел, изтръгвал го с корените, товарел го на шейната и готово! Не минало час и десетте шейни били натоварени с дърва. Товарът бил толкова тежък, че воловете едвам го теглили. Берт-ер тъй ги насилял, че те по пътя издъхнали. Тогава Берт-ер навързал и десетте шейни и сам ги потърлил. Като видели това, слугите страшно се изплашили, а самият Боилит бил ни жив, ни мъртъв от страх.

Щом се окопитил, Боилит пратил един от слугите си да запита: как е посмял дръзкият роб да погуби воловете му? Слугата с голям страх се приближил до Берт-ер, поклонил му се и рекъл:

— Приятелю, ти си харен човек, но господарят пита: защо утрепа воловете му?

— Кажи на господаря първо той да каже защо утрепа братята ми, че тогава аз ще му кажа защо погубих воловете му — отвърнал Берт-ер.

Слугата се върнал в предал отговора на Боилит.

Богаташът кипнал. По-рано той погубвал робите за свое удоволствие, но сега тъй се изплашил, че пратил да кажат на Берт-ер: „Тази първа вина аз му прощавам, но втората няма да му простя. Повече да не греши, защото няма да се отърве от жестоко наказание!“

Берт-ер отговорил: „Няма каква да ме плаши, аз не се боя от наказание. Ами нека господарят да му мисли, защото аз жестоко ще му отмъстя за братята си.“ Като се връщал с този отговор, слугата си мислел: „Глей ти, какъв юнак е Берт-ер! Пет пари не дава за Боилит. Навярно е силен богатир, щом върши такива работи. Скоро май ще настъпи краят на Боилит. Пада му се! Жесток господар е той, на един кожата дере, друг кара да стои срещу стрелите. Малко ли е мъчил, песът, нашите братя? Сега ще изстинеш! Този юнак ще те научи, Боилит, как трябва да се живее с хората!“ И слугата дори подскочил от радост, толкова се зарадвал, че иде краят на Боилит.

Оттогава Берт-ер станал известен на всички. Хората захванали да гледат на него като на необикновен човек. Почнали да му оказват всякакви почести. На всички се струвало, че е защитник на угнетените, всяка негова дума робите запомняли. Всеки роб се стараел Берт-ер да му обърне внимание. Името му навсякъде се чувало, за добрите му дела започнали да говорят. Добродетелите и героизмът на Берт-ер се почитали и в дома на Боилит.

Боилит имал дъщеря, хубавица и добра, която никак не приличала на баща си. Казвала се Китен Киталин. Тя харесала Берт-ера и той я обикнал. На Боилит никак не му се нравело, дето всички обичали Берт-ера и че робите били готови да му се покоряват. Той се боял за живота си, защото знаел, че робите с нетърпение чакат смъртта му. Неведнъж чувал робите да казват: „Добре ще е този Берт-ер да

остави на нас Боилит! Ние ще го пребием като куче!“ Тогава Боилит намислил да погуби Берт-ер.

Веднъж при него дошъл един човек и рекъл:

— Ти, господарю наш, сега си в голяма опасност! Този негодник е дяволско изчадие. Той е много дързък. Ние ще му дадем да разбере с кого има работа! Та ти открай време си наш велик господар. Никой никога не се е осмелил да иде против тебе!

— Какво ще приказваме! — казал Боилит. — Но я ми кажи как да се отървем от Берт-ера?

— Ще ти кажа! Прати го за мечката, която вече три века, кажи-речи, седи затворена. Ти, господарю, навярно си чувал за богатия Халлан-Ола-Харилли-Мохсогол, който е живял още при твоя пращядо. Мохсогол хванал тази мечка и я затворил в подземиято, а мечката, казват, се хранела само с човешко месо и няма да загине, додето свят светува.

— Е, какво ще стане, ако пратя Берт-ера за мечката? Не се знае само дали ще склони.

— Не се тревожи! Навярно ще склони и няма да се върне оттам. Само че се отнеси с него по-любезно, кажи му: „Ти си ми верен слуга и храбър човек. Докарай ни оная мечка, дето се намира в еди-кое си подземие. Мечката не е като другите, тя няма опашка.“ За да се съгласи, обещавай му голяма награда. Кажи му, че ще го ожениш за дъщеря си. Чух, че се имали с нея и той бил готов на всичко.

На другия ден Боилит повикал при себе си Берт-ер, приел го с престорена любезност и с почести, настанил го на „биллирика“ (най-почетното място в къщата, на което седят и спят старците и невинните девойки), нагостил го с тлъсто конско месо и кумис^[1] от мляко. След това захванал да говори:

— Усещам, че смъртта ми приближава, шаманите и сънотълкувателите също ми предсказват близка смърт, та затуй си мисля — на кого ще оставя богатството и властта си? Нямам син, а дъщеря ми без мъж — човек ли е! Чуждите хора могат всичко да разпилеят и да се погаврят с дъщеря ми. Ето защо съм намислил по-скоро да си намеря зет. Тебе, Берт-ере, аз те обичам. Ти си храбър човек, хубав. От не знам кое време не сме имали хора като тебе. Същото казва и дъщеря ми. Аз искам да ми станеш зет и наследник!

Берт-ер не вярвал на очите и ушите си. Не се помнел от радост. Забравил всичките обиди, забравил също, че се е закълел да отмъсти на Боилит за братята си. Той паднал на колене, прегърнал краката на Боилита и почнал да му се кълне във вярност.

— Ти ми прости, и аз ти прощавам — рекъл той. Боилит вдигнал от пода Берт-ера и му казал:

— Сега всичко е твое: моето богатство, моята власт и моята дъщеря! Но ти, разбира се, знаеш обичая: щом някой иска да се ожени за една девойка, трябва най-напред да почете родителите й, като изпълни едно от желанията им, макар и да го заплашва смъртна опасност. Затуй и аз според обичая искам да се постарая за мене. Отдавна, много отдавна, когато баща ми още не бил роден, живеела на света една мечка — мъжкар. Тя била страшна за хората: отмъщавала всекиму, който говорел лошо за нея. Нощем, казват, се превръщала на ерен-кила (змей) и летяла по света. Щом се докоснела до някой заспал човек, той или се разболявал, или умираше. Та ти казвам, тази мечка по времето на моя дядо един силен богатир като тебе на име Халлан-Ола-Харилли-Мохсогол я оковал в железни вериги и я затворил в подземие, което неотдавна ти показах. Не зная защо я е затворил там, но много чудеса се разправят сред народа за този звяр. Ще ми се да я видя каква е и вярно ли е онова, което приказват за нея. Иди, сине, доведи това чудовище при мене. Тогава и дъщеря ми, и цялото ми богатство ще станат твои.

— Хубаво, тате! — продумал Берт-ер, поклонил се на Боилит в излязъл от дома му, като си мислел как по-скоро да му докара чудовището. Боилит се радвал, че всичко се наредило, както той искал, така леко и бързо, и казал на приближените си:

— Стига сме се страхували от Берт-ера! Дойде и неговият край!

Но не минало много време и Боилит чува — на двора страшен шум: хората крещат, воловете и кравите мучат, конете цвилят, кучетата лаят. След малко в юртата му се втурнали около двайсет души. Като влизали през вратата, те насмалко щели да се изпребият един друг. Всички викали: „Абитай! Абахи! Аллярхай!“. Боилит се втурнал на двора и що да види — навсякъде се търкаляли изпонападали животни, а по двора тича чудовището и напада Берт-ера. И всеки път, щом се нахвърли върху него, Берт-ер го удря с една тояга. Боилит така се изплашил, че паднал на земята и сърцето му се пукнало от страх.

Тогава Берт-ер, без да му мисли много, с един замах утрепал с тоягата чудовището.

Сетне се оженил за хубавата дъщеря на Боилит и заживял в мир и дружба с хората.

[1] Кумис — напитка от ферментирало кобилешко мляко. ↑

ЗЛАТНАТА ЧАША

БУРЯТСКА ПРИКАЗКА

Разправят, че едно време, много отдавна, живеел хан Санад.

Веднъж той решил да се пресели с целия си народ в други земи, където и местата били по-удобни за живеене, и пасбищата по-обширни. Но пътят до тези места бил дълъг и тежък.

Преди да тръгнат, хан Санад заповядал да погубят всичките старци.

— Старците ще ни пречат по пътя! — рекъл ханът. — Нито един старец не трябва да тръгне с нас, нито един старец не трябва да остане жив! Който не изпълни тази моя заповед, ще бъде жестоко наказан!

Колкото и тежко да било на хората, те все пак трябвало да изпълнят жестоката ханска заповед. Всички се боели от хана и не смеели да му се опрат.

Само един от поданиците на хан Санад, младият Цирен, не погубил стария си баща.

Той се сговорил с баща си да го скрие в един голям кожен чувал и тайно от хана и от всички други да го пренесе в новите места. А там — да става, каквото ще...

Вдигнал се хан Санад с народа си и със стадата и се насочил от юг на север — към далечните земи. А редом с другите в големия кожен чувал, метнат през гърба на коня, пътувал и старият Цирен.

Тайно от всички Цирен давал храна и вода на баща си, а като притъмнеело и спирали да нощуват, синът развързвал чувала и пускал стареца да си почине и да поизпъне отеклите си ръце и крака.

Вървели дълго хората и най-послед стигнали до едно голямо море. Там хан Санад заповядал да спрат, за да пренощуват.

Един от придворните на хана отишъл до самия бряг на морето и забелязал, че на морското дъно нещо блести и свети. Втренчил се и видял, че то било една голяма златна чаша, чудно изваяна. Придворният веднага отишъл при хана и му казал, че на морското дъно, край самия бряг, има една скъпоценна златна чаша.

Хан Санад, без да му мисли, заповядал тозчас да му донесат чашата. Но никой доброволно не се решавал да се гмурне на морското дъно.

Тогава ханът заповядал да хвърлят жребии.

Жребият се паднал на един от ханските хора. Той се гмурнал, но не изплавал над водата.

Вторият жребий се паднал на друг. И той се хвърлил от високия стръмен бряг, но останал завинаги в морската бездна...

Един след друг отивали на морското дъно хората на хан Санад.

Но безжалостният хан не смятал да се откаже от чашата.

Най-сетне дошъл редът и на младия Цирен. Отишъл той на онова място, дето бил скрил баща си, и рекъл:

— Тате, сбогом! Ще загинем ние двамата — и аз, и ти.

— Какво се е случило? Защо трябва да загинеш? — запитал старецът.

Цирен разказал на баща си, че му е ред да се гмурне в морските бездни за чашата.

— А оттам никой още не се е върнал — завършил момъкът разказа си. — По заповед на хана и аз ще изчезна в морето, а ханските слуги ще те намерят тук и ще те убият...

Изслушал старецът думите на сина си и рекъл:

— Ех, и вие! До един ще потънете в морето, но златната чаша няма да изкарате! Тази чаша не лежи на морското дъно! Виждаш ли ей там оная планина, дето се е надвесила над самото море? Златната чаша се намира на върха ѝ. Онова, което смятате за чаша, е само нейното отражение. Как тъй никой от вас не може да се досети?

— Какво да правя? — запитал Цирен.

— Изкачи се на планината, вземи чашата и я занеси на хана. Не е мъчно да се намери, защото блести и се вижда отдалеко. Ако пък тя се намира на някоя непристъпна скала, където не ще можеш да се покатериш, тогава ето какво ще направиш: почакай, додето на скалата се появят кошути и ги подплаши. Кошутите ще се втурнат да бягат и ще търкулнат чашата. Ти я грабни мигом, додето не е паднала в дълбоката тъмна клисура!

Цирен веднага се запътил към планината.

Не било лесно да се покатери на върха ѝ. Той се хващал за храстите, за дърветата, за остриите камъни, изподраскал до кръв лицето

и ръцете си, изпокъсал дрехите си. Най-сетне се изкачил до самия връх и видял, че прекрасната златна чаша блести на една висока непристъпна скала.

Видял Цирен, че не ще може да се покатери на скалата. Тогава, по съвета на баща си, зачакал, додето се появят кошутите.

Не било потребно дълго да чака. Подир малко на скалата се появили стадо кошути. Те стояли спокойно и гледали надолу. Цирен извикал, колкото му глас държи. От страх кошутите се замятали по скалата и търколили златната чаша. Чашата полетяла надолу и Цирен ловко я подхванал.

Весел и доволен, с чаша в ръце, той се спуснал от планината, отишъл при хан Санад и я поставил пред него. Ханът го запитал:

— Как извади тази чаша от морето?

— Аз не я извадих от морето — отвърнал Цирен. — Донесох я от върха на оная планина. В морето се виждаше само отражението ѝ.

— Кой ти каза това?

— Сам се досетих — отвърнал Цирен.

Ханът прибрал чашата.

На другия ден преселниците потеглили по-нататък.

Дълго вървели те и стигнали до широка пустинна земя. Слънцето било напекло земята, изгорило всичката трева, наоколо нямало нито река, нито ручей. Хората и добитъкът изнемогвали от силна жажда. Ония, които ханът пращал да дирят вода, препускали на всички страни, ала не можели да намерят извор — навсякъде земята била суха, напечена. Ужас обхванал хората. Те не знаели какво ще стане с тях и къде да се даянат...

Тогава Цирен тайно се промъкнал при баща си и го запитал:

— Тате, кажи, какво да направим? Целият народ и добитъкът гинат без вода!

Старецът рекъл:

— Пуснете една тригодишна крава и тръгнете подире ѝ. Където спре тя и захване да души земята, там копайте.

Цирен изтичал и пуснал една тригодишна крава.

Кравата навела ниско глава и се залутала от място на място. Най-сетне се спряла и почнала шумно да души горещата земя.

— Копайте тук! — казал Цирен.

Хората се заловили да копаят и скоро стигнали до голям подземен извор. Бликнала студена чиста вода и потекла по земята. Всички се напили до насита и се развеселили.

Хан Санад повикал при себе си Цирен и го запитал:

— Как можа да намериш подземния извор в това сухо място?

Цирен казал:

— Намерих го по личбата...

Като си отпочинали, преселниците поели по-нататък.

Много дни вървели и спрели да починат. През нощта неочаквано завалял силен дъжд и угасил огньовете. Колкото и да се блъскали, хората не могли да накладат огън. Измръзнали, мокри, те не знаели що да сторят.

Най-сетне някой забелязал на върха на една далечна планина пламъче от огън.

Хан Санад поръчал веднага да поемат към планината и да донесат огън.

Хората се втурнали да изпълнят заповедта му. Изкачили се на планината. Там намерили накладен огън под една шумната ела. Край огъня седял ловец и се греел. Ханските хора взели по една горяща главня и тръгнали надолу, но преди да стигнат до стана, дъждът угасил тия главни.

Разгневил се хан Санад и заповядал да накажат всекиго, който се връщал с угаснала главня. Изпратил други, трети, но и те не могли да донесат огън.

Дошъл редът и на Цирен. Той отишъл тихичко при баща си и го запитал:

— Какво да правя? Как да донеса огън от планината до стана?

Старецът рекъл:

— Не вземай горящи главни — те и без туй ще угаснат по пътя — или ще изтлеят, или дъждът ще ги накваси. Най-добре е да вземеш едно голямо гърне. Нарини в него повече въглени и бягай насам.

Цирен направил, както го научил баща му. Донесъл от планината пълно гърне с горящи въглени. Хората наклали огньовете, изсушили се, напекли се и си приготвили храна.

Узнал ханът кой е донесъл огъня и заповядал на Цирен да се яви при него.

Когато Цирен отишъл, хан Санад захванал сърдито да крещи:

— А бе ти какво направи? Знаел си как може да бъде донесен огън, а мълчиш? Защо не обади веднага за гърнето?

— И аз не знаех — отвърнал Цирен.

— А кой те научи? — захванал да го подпитва ханът.

И той толкова дълго го подпитвал, че Цирен най-сетне признал. Разправил на хана за стария си баща.

— А къде е баща ти? — запитал ханът.

Цирен рекъл:

— През целия път той беше на коня в един голям кожен чувал.

Тогава ханът заповядал да доведат стареца и му казал:

— Отменям заповедта си! Старците не пречат на младите. Старостта е мъдра. Излез от чувала и не се бой от наказание.

МАЛКИЯТ УНЯНИ ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

В един стан имало много чумове. В чумовете живеели евенки. Те работели задружно и хубаво: ходели на лов, ловели риба, а през свободното си време пеели, скачали и играели.

Един ден над тайгата изневиделица се появил силен шум. Хората погледнали нагоре и що да видят: лети нещо крилато, огромно и страшно.

Туй нещо бил злият човекоядец, шаманът Корендо. Той си слагал големи криле, летял навсякъде и гълтал хора.

Чудовището се спуснало сред стана и захванало да лови хора. Когото хванело — жив го изядало. Никой не успял да се спаси: всички хванал, всички изгълтал Корендо. Само една бабичка оцеляла: додето Корендо ловял хората и ги гълтал, тя седнала под един железен котел, захлупила се с него и притихнала...

Корендо не намерил бабичката.

Изпоял всичките хора, размахал криле, издигнал се високо-високо и отлетял...

Като затихнал шумът, бабичката се измъкнала изпод котела. Тръгнала да разглежда чумовете. Те били празни — нямало нито един човек. Заплакала бабичката:

— Как ще живея сама, без хора?

Надникнала в най-крайния чум. Мислела, че и той е празен. И що да види: в чума лежало едно момченце, съвсем мъничко!

Зарадвала се бабичката. Направила люлчица, захванала да люлее момченцето и решила да си го отгледа. Дала му името Уняни.

Уняни растял не с години, а с дни. Като пораснал и възмъжал, тръгнал на лов, за да храни себе си и бабичката.

Веднъж Уняни запитал:

— Бабке, защо сме сами в целия стан? Къде са нашите хора? Умрели ли са или що?

— Не, момчето ми, човекоядецът погълна всички в един ден. Аз се скрих под котела, а ти как си оцелял в чума — не знам. Аз те отхраних и отгледах.

— А къде отиде оня човекоядец? Каж ми!

— Да ти кажа, сине, но и аз самата не знам.

Уняни страшно се разсърдил. Решил да намери човекоядеца и да го накаже. Отишъл в тайгата, хванал един див елен и го донесъл на бабичката в чума:

— Бабке, този ли изяде хората?

— Не, момчето ми. Не е той! Туй животно е добро. То е елен. Върни го там, където си го хванал, и го пусни.

Уняни послушал бабичката, отнесъл дивия елен в тайгата и го пуснал. И пак тръгнал да дири човекоядеца. Видял една росомаха, хванал я и я довякъл в чума при бабичката:

— Бабке, тя ли погуби нашите хора?

— Не, момчето ми, не — това е росомаха. Тя не е виновна за нищо. Отнеси я на мястото, където си я хванал, и я пусни.

Уняни послушал бабичката и пуснал росомахата. Хванал един лос и го закарал в чума:

— Бабке, този ли изяде хората?

— Не, момчето ми, не е той. Това е лос. Той не яде хора. Закарай го там, където си го хванал, и го пусни.

Пуснал Уняни лоса и хванал един вълк. Закарал го в чума и запитал:

— Той ли изяде нашите хора?

— Не, моето момче, не е той. Това е вълк. Пусни го!

Уняни пуснал вълка и хванал една мечка. Бабичката го накарала да пусне и мечката.

Така Уняни довякъл при бабичката всичките животни — големи и малки. Но тя го накарала да отнесе всичките в тайгата, да ги пусне и да не ги обижда.

Затъгувал Уняни — не знаел какво да прави. Бабичката забелязала мъката му. Не изтраяла и рекла:

— Ти, момчето ми, не търси човекоядеца в тайгата! На вид той прилича на огромен човек. Долетя при нас на крила, като патица, и отлетя назад, а къде — не знам... Знаем само, че е злият шаман Корендо.

Уняни престанал да ходи в тайгата. Помолил бабичката да му даде капака на големия котел, взел чук и се заловил да си кове крила. Цял ден седял край огъня и ковял. Дълго ковал. Изковал две крила и попитал бабичката дали са хубави.

— Не, момчето ми, не са хубави. Крилата на Корендо са по-големи!

Уняни отново се заловил за работа. Захванал да прави по-големи крила. Като ги направил, решил да ги опита. Вдигнал се към небето и попитал бабичката:

— Бабке, Корендо колко високо летеше? Колкото тетревите ли?

— Не, момчето ми, още по-високо.

Уняни слязъл долу и пак се заловил да кове. Направил още по-големи крила, отново се издигнал и попитал бабичката:

— Бабке, Корендо колко високо летеше? Колкото яребиците ли?

— Не, момчето ми, Корендо летеше още по-високо. Той летеше толкова високо, колкото летиш ти сега! За да победиш Корендо, трябва да направиш крилата си по-големи от неговите и да летиш по-високо от него. Помни едно: Корендо е голям и силен!

Уняни пак се заловил за работа. Седял без отдых край огъня, удрял чука и майсторел железните си крила.

Направил крилата още по-големи. Вдигнал се към небето да ги опита. Летял и викал на бабичката:

— Бабке, кажи, по-високо ли или по-ниско от мене летеше Корендо?

— Сега ти летиш по-високо от Корендо! Той летеше по-ниско!

Уняни се издигнал на голяма височина и видял в далечината огромен чум. Понесъл се нататък.

Долетял до този чум, видял стая, видял и мястото, където Корендо се спущал на земята. Захванал да се върти над чума. Върти се и пее:

*Я излез, излез, Корендо,
да си премерим силите!*

Дълго пял. Корендо не излязъл от чума. Той не бил там. От чума излязла една жена. Тя била сестра на Корендо и рекла:

*Ех, ти, младежо несвестен,
с Корендо сили ще мериш,
с Корендо мегдан ще делиш!*

*Корендо силен шаман е —
всички надвива Корендо.
Но щом си дириш белята —
иди да търсиш шамана!*

И тя показала на Уняни накъде да лети. Той стремително се издигнал нагоре и полетял по-нататък. Дълго летял...

Долетял до втори чум. Видял мястото, където Корендо се спущал на земята. Уняни се завъртял над чума, запял песента си — зовял Корендо на бой:

*Я излез, излез, Корендо,
да си премерим силите!*

Наместо Корендо от чума излязла втората му сестра и му отвърнала с песен:

*Корендо силен шаман е,
всички надвива Корендо!
Но щом си дириш белята,
иди да търсиш Корендо!*

Като изпяла песента си, тя посочила на Уняни накъде да лети. Той размахал криле и полетял. Дълго летял... Видял трети чум и захванал да призовава Корендо. Но Корендо го нямало и там. Уняни полетял по-нататък. Стигнал четвърти стан, но и там не намерил човекоядеца. Полетял към петия — и там не го заварил. Бил и в шестия, но там видял само шестата му сестра. От нея Уняни научил, че

Корендо живеел в седмия стан. И всичките сестри на Корендо пеели една и съща песен:

*Корендо силен шаман е.
Корендо всички надвива!
Но щом си дириш белята —
иди да дириш Корендо!*

Но думите на сестрите не уплашили Уняни. Той полетял към седмия чум на Корендо. Щом стигнал, почнал да се върти над чума на човекоядеца и запял:

*Я излез, излез, Корендо,
да си премерим силите!*

Седмата сестра на Корендо чула песента на Уняни. Тя се показала навън и отговорила с песен:

*Бягай оттук, юначе,
Корендо силен шаман е.
Аз няма да го събудя,
защото ще те настигне
и ще ти вземе главата.
Със него шега не бива!*

Ала и тя не изплашила Уняни. Той се въртял все по-ниско и по-ниско и пеел все по-високо и по-високо:

*Корендо зло ни направи.
Дошъл съм да го накажа!
Макар и да съм мъничек —
с Корендо мегдан ще деля!*

Корендовата сестра влезнала в чума и събудила шамана. Подир малко тя излязла при Уняни и отново запяла:

*Корендо шаман най-голям,
той си крилата приготвя.
Ей сега ще се появи
със тебе в битка да влезе!*

Уняни се спуснал над самия Корендов чум и смело захванал да зове:

*Я излез, излез, Корендо,
силите да си премерим!*

Тогава от чума се понесъл дрезгавият глас на човекоядеца:

*Постой, Уняни, почакай,
да си похапна, посръбна!*

Уняни запял:

*Защо ще ядеш, Корендо?
Свърши се вече твоята,
ти си на гибел обречен!*

Корендо му отвърнал с дрезгав глас:

*Постой, Уняни, почакай!
Почакай да се обуя!*

А Уняни отвърнал:

*Защо ли ще се обуваш?
Свърши се вече твоята,
ти си на гибел обречен!*

Корендо запял:

*Постой, Уняни, почакай,
да си крилата надяна!*

Ала Уняни още по-настойчиво се провикнал:

*Защо се маеш, Корендо?
Излизай навън по-скоро,
да си разчистим сметките!*

Тогава огромният, дебел и тежък Корендо излетял от чума и се хвърлил върху Уняни. Но лекият и пъргав Уняни бързо и ловко се издигнал високо в небето. Корендо размахал крилете си — опитал се да се издигне по-нагоре от Уняни. Но Уняни се завъртял високо над главата му.

Дълго летели... Уняни през всичкото време летял по-високо от Корендо. Корендо не смогнал да го догони, нито да го удари. Задъхал се от умора, запял:

*Постой, Уняни, почакай
недей се дига високо,
че ми се върти главата,
не мога битка да вода!*

Уняни се засмял и отвърнал на човекоядеца:

*Корендо, голям злосторник,
не чакай милост от мене,
дошъл е часа да паднеш!*

И като се нахвърлил върху Корендо, Уняни му строшил крилете. Дебелият Корендо паднал като камък, ударил се в земята и коремът му се пукнал.

Тогава от корема му излезли всичките хора, които погълнал. Освободените хора се прибрали в своя стан. И заживели нов живот!

СЛЪНЧЕВАТА ДЪЩЕРЯ НГАНАСАНСКА ПРИКАЗКА

Един пътник карал туркучанка^[1], в която бил впрегнат шарен елен.

Пътува той и вижда: на висок хълм седи човек и гледа в далечината. Този човек се обърнал към пътника и го запитал:

— Накъде си тръгнал?

— Отивам да диря слънчевата дъщеря. Казват, че слънцето имало една опърничава щерка. Трябва да я намеря, да я взема и да се ожена за нея. Ами ти защо гледаш в далечината?

— Аз съм човек, който всичко вижда и всичко чува.

— Виж, това е хубаво! Я ела с мене! Може да ми потрябваш!

Седнали двамата в туркучанката и поели. Пътували, пътували и видели: на друга височина седи втори човек и държи в ръцете си лък и две стрели.

— Кой си ти? — запитали го двамата. — Що за човек си?

— Аз съм такъв човек, който с тези две стрели може да проние, когото пожелае.

— Виж, това е хубаво! А ние сме тръгнали за опърничавата дъщеря на слънцето. Може да ни потрябваш. Тръгвай с нас!

И тримата поели заедно. Вървели, вървели и видели: накрай равнината седи човек, който ту се надига, ту прикляква, сякаш се бои от нещо.

— Що за човек си ти?

— Гледайте, гледайте: ето там, в равнината, тича кошутата на един див елен, заедно с еленчето си. Царят на тази страна върза единия ми крак, за да не лудувам много. Сега мога само да подскачам. Аз съм бързоходец. Много съм пъргав и ловък. Нали нямам друга работа, седя си тука и се залисвам, като хващам елена за крака.

— Виж, това е хубаво! Я ни покажи ловкостта си!

Човекът протегнал ръка и веднага хванал за крака бягащата кошута.

— Наистина ти си ловък човек — рекли другите. — Ние отиваме за опърничавата дъщеря на слънцето. Ти може да ни потрябваш. Тръгвай с нас!

Тръгнали и четиримата. Вървели, що вървели, стигнали две планини със снежни върхове. Между планините седял един човек, а на носа му имало сняг.

— Що за човек си ти и защо има сняг на носа ти?

— Аз съм много силен човек. Докосна ли с върха на носа си тези планини, мигом ще се превърнат на прах.

— Виж, това е хубаво! Я ни покажи силата си!

Човекът извил глава наляво и надясно, докоснал с носа си планините и те се превърнали на прах.

— Ние отиваме за опърничавата дъщеря на слънцето. Ти може да ни потрябваш. Няма ли да тръгнеш с нас?

— Защо не? — отвърнал силният.

Тръгнали и петимата, кой с туркучанката, кой пешком. Вървели, вървели и стигнали до една висока скала. Върхът ѝ приличал на върха на хорей^[2]. На този връх седял човек с открита глава, цялото му теме заснежено.

— Я го гледай! — зачудили се нашите пътници. — Що за човек си ти? Защо главата ти е заснежена?

— Щом тръсна главата си, ще се появи снежна буря и ще се понесат снежни вълни — отвърнал човекът.

— Покажи да видим!

Човекът тръснал глава и мигом се появила силна снежна буря.

— Стига, престани! — развикали се пътниците. — Ти ще ни отнесеш!

Човекът престанал да тръска главата си и бурята утихнала.

— Ние отиваме за опърничавата дъщеря на слънцето. Ти може да ни потрябваш. Тръгвай с нас!

Снежният човек се съгласил.

Вървели, вървели и видели: сред снежната равнина — размразено езеро. Край езерото седял човек с източени като фунийка устни.

— Хей, що за човек си ти? — запитали го пътниците.

— Аз съм човек, който на един дъх може да изпие цялото езеро заедно с рибите в него.

— Я ни покажи умението си! — рекли пътниците.

Човекът се навел и изпил всичката вода в езерото заедно с рибите в нея.

— Ние отиваме за опърничавата дъщеря на слънцето. Ти можеш да ни бъдеш полезен. Няма ли да тръгнеш с нас?

Човекът се съгласил и потеглил с другите. Вървели, вървели и стигнали до една чудна стъклена къща. Заобиколили я. Вратите били затворени и нямало как да влязат. Тогава единият от пътниците рекъл:

— Туй трябва да е къщата на слънчевата щерка. Нали виждате как блести! Я чувай, ти, дете всичко виждаш, погледни вътре и виж кой е в къщата!

Човекът погледнал и рекъл:

— Там има една девойка.

— Ей, човече с лъка, стреляй във вратата! — извикали другарите му.

Човекът опънал лъка и пуснал едната стрела. Стрелата отскочила назад с побито на върха й парче от ключалката. Вратата се отворила и всички влезли в къщата. Тя била отвътре светла-светла, цялата направена от злато и стъкло. Там седяла една девойка-хубавица, накичена с меден накит.

— Откъде идете вие, хора? — запитала тя.

— Ние идем отдалеко. Тръгнали сме за дъщерята на слънцето. Кажи ни къде да я намерим. Казват, че била много опърничава.

— Ще ви кажа къде да я намерите — отвърнала девойката. — Зная я аз нея. Тя наистина е много опърничава. Никой не може да излезе на глава с нея. Тежко и горко на оня, който я вземе за жена. Ще има да си оплаква дните. Но щом сте тръгнали толкова отдалеко, ще ви посоча пътя. Само че по-напред трябва да приготвя ядене и да ви нахраня.

Като казала тези думи, девойката излязла. Върнала се с наръч дърва от червена мед. След това излязла пак и донесла железни дърва. Наклала печката. Лумнал силен огън, задимило се. Всичко потънало в мъгла. Девойката изчезнала, сякаш не била там.

Някъде отдалеч долетял насмешливият й глас:

— Я ги гледай ти, дощяло им се да вземат слънчевата дъщеря. Много ще има да чакат!

Огънят все повече и повече се усилвал, дрехите на нашите пътници се подпалили. Тогава те се обърнали към оня, дето правел бурята, и рекли:

— Докарай снежна буря!

Появила се буря, разнесла дима и огънят малко поугаснал.

Сетне казали на другия, дето изпил водата на езерото:

— Угаси огъня!

Той изкарал вода от устата си и угасил огъня.

Тръгнали към вратата. Опитали се да излязат, но вратата била заключена. Ами сега! Тогава човекът със снега на носа докоснал с нос стената на къщата, тя се раздвоила и всички излезли навън.

А какво станало със слънчевата дъщеря? Къде била тя?

Човекът, дето всичко виждал, погледнал в далечината и рекъл:

— Дъщерята на слънцето седи близо до едно голямо езеро и се превива от смях. На нас се смее.

Пътниците казали на бързоходеца:

— Опитай се да хванеш оная присмехулница — слънчевата дъщеря, и я доведи тук!

Бързоходецът хукнал и се изгубил от очите им. Чакали го да се върне, чакали, но той все не идвал.

— Какво ли е станало с бегача? — рекли пътниците.

Оня, дето всичко виждал и всичко чувал, прилепил ухото си до земята, послушал се и рекъл:

— Чувам смеха на слънчевата дъщеря.

Сетне погледнал надалеко:

— Тя бяга, а нашият човек не може да я стигне, защото кракът му е вързан.

Тогава човекът с лъка пуснал втората стрела. Стрелата прекъснала въжето, с което бил вързан крака на бегача, и той се втурнал с всички сили подир слънчевата дъщеря.

Минало доста време, но бегачът още го нямало.

Оня, дето всичко виждал и чувал, отново погледнал и рекъл:

— Бегачът не може да стигне слънчевата дъщеря, защото тя се е изхитрила и кой знае как е минала на отвъдния бряг на голямото езеро. Нашият човек няма как да премине езерото.

Решили да изпратят оня, дето можел да изпие цяло езеро. Ала той рекъл:

— Как тъй ще ида? Много е далеко, а краката ми са слаби.

Разпрегнали шарения елен. Сложили му златно седло. Водопиячът го яхнал. Отишъл и изпил всичката вода. Тогава бързоногият настигнал слънчевата дъщеря, хванал я и тримата се върнали.

Настанили дъщерята на слънцето в туркучанката. Елена със златното седло отново впрегнали в шейната. Шейничката потеглила и всички тръгнали след нея.

Стигнали мястото, където живеел човекът, който изпил водата. Зетят на слънцето му рекъл:

— Хубаво направи, че ми помогна. Остани да живееш тук. В това езеро ще се размножат много риби. С тези риби ти ще храниш чедата си и всички хора наоколо. Стани стопанин на водата!

И първият помощник останал там.

Другите продължили своя път. Стигнали мястото, където живеел човекът, който правел снежна буря. Зетят на слънцето му рекъл:

— Хубаво направи, че ми помогна. Остани тук и бъди господар на бурята и на снеговете!

Останал и вторият помощник.

Другите поели по-нататък. Стигнали мястото с двете снежни планини. Зетят на слънцето се обърнал към човека със снега на носа и му рекъл:

— Хубаво направи, че ми помогна. Остани да живееш тук. Ти ще имаш власт над планинските зверове и ще ги пращаш на хората, за да им служат.

Останал и третият помощник.

Другите продължили своя път. Стигнали мястото, където живеел бързоходецът. Зетят на слънцето му рекъл:

— Хубаво направи, че ми помогна. Остани да живееш тук. Бъди стопанин на дивите елени. Храни хората.

Бързоходецът се простил с другарите си, които поели по-нататък. Стигнали мястото, където живеел човекът с лъка. Зетят на слънцето му рекъл:

— Хубаво направи, че ми помогна. Остани да живееш тук. Бъди стопанин, който дава сполука в лова!

И петият помощник останал, а другите продължили по-нататък. Стигнали до онова място, където живеел човекът, който всичко виждал

и всичко чувал. Зетят на слънцето му рекъл:

— Хубаво направи, че ми помогна. Остани тук. Ти ще даряваш новородените деца с хубаво зрение и добър слух.

И зетят на слънцето поел по-нататък с невестата си. Завел я в земята си. Тя се укротила и двамата заживели щастливо. Оттогава слънцето грее и от лъчите му цялата земя получава живот.

[1] Туркучанка — малка ниска шейна, в която впрягат елени. ↑

[2] Хорей — дълъг дървен прът с костена кука накрая. С хорей подкарват елените, като се возят с шейни. ↑

ЛОВЕЦЪТ И ТИГЪРЪТ НИВХСКА ПРИКАЗКА

Веднъж един ловец се запътил към тайгата с момчето си — на лов за самури.

Стигнали в тайгата и насекли млади ели. Край една дебела бреза с две разклонения построили ловна колиба.

Бащата рекъл:

— Опасно е тук, в тайгата, страшно е...

— Аз пък от никого не се боя! — отвърнал синът. — Не зная що е страх! Който и да ме нападне — ще го надвия!

Бащата захванал да го съди:

— Не приказвай тъй! Малък си още, колко ти е силищата. По-добре кажи: от всички се боя!

— Не — отвърнал синът, — тъй няма да кажа! Където силите ми не стигнат, ще си послужи с ловкост. С всеки враг мога да се разправя!

Додето изрече това, към палатката се приближил голям тигър. Той надникнал в колибата и запитал:

— Кой се хвали тук, че може да надвие всички?

Бащата видял тигъра, изплашил се, цял се разтреперал от страх и едва можал да продума:

— Аз не съм казал такова нещо... Аз се боя от всички. И от теб много се боя... Обърни си главата, не ме гледай: искам да изляза от колибата!

Тигърът извърнал главата си и пуснал ловеца.

Ловецът търтил да бяга, колкото му сили държат.

Тигърът пак надникнал в колибата и запитал:

— Кой се готвеше тука да се разправи с всички? Кой тук не се бои от никого?

Момчето не се изплашило и отвърнало:

— Аз не се боя от никого! Аз с всички ще се разправя!

Тигърът рекъл:

— Тогава хайде да се борим. Ако ти си по-силен, ще ме убиеш. Ако аз съм по-силен — ще те изям!

И като пъхнал главата и лапите си в колибата, тигърът се приготвил да сграбчи момчето.

Момчето подскокнало, опитало се да прескочи тигъра, но тигърът вдигнал главата си и не го пунал:

— Е, сега какво ще правиш?

Момчето се опитало да се провере отдолу. Тигърът приклепнал и навел глава.

Пак не смогнало да изскочи!

Тогава момчето намислило една хитрина: престорило се, че уж се кани отново да се провере отдолу.

Тигърът приклепнал, отпуснал глава и — чака. А през това време момчето се метнало и — хоп! — неочаквано го прескочило и бързо се покатерило на самия връх на брезата. Тигърът се втурнал след него да го хване, ала не успял. Както се бил засилил, главата му попаднала между двата клона, той се заклепил и увиснал. Почнал да драци с лапите си кората на брезата, да удря с дългата си опашка, да реве — но не можел да се освободи.

Тогава момчето се спуснало от брезата и рекло:

— Нали казвах, че не се боя от никого и мога всички да надвия!

Тигърът мълчал, нищо не можел да отвърне. И с опашката си престанал да удря — просто умираше.

Момчето погледнало, погледнало тигъра, па си помислило: „Защо пък тигърът да умре?“

Взело секирата, покачило се на брезата и отсякло единия клон.

Тигърът се отклепил и паднал на земята. Дълго лежал. Сетне дошъл на себе си и се изправил на крака. Стои под брезата, гледа нагоре към клона, където седяло момчето, и не си отива. Момчето рекло:

— Защо не си отиваш? Иди си!

Тигърът погледнал момчето и рекъл:

— Ти си смел и ловък. И добър: не ме остави да загина туй за туй. Слез долу — да те заведе у дома на гости. Ще ти дам хубав подарък.

Момчето слязло от брезата. Тигърът му рекъл да го яхне и поел.

Тръгнал през тайгата, през планините. Дълго вървял. Изкачил се на най-високата планина.

По едно време момчето гледа: обитаемо място — голяма зимна юрта, вързани кучета. Около юртата на върлини имало метнати тигрови кожи.

Слязло момчето от тигъра, поогледало се, а тигърът вече изчезнал — пред него стоял млад висок момък, а до момъка на земята лежала тигрова кожа.

Зачудило се момчето, не знаело какво да мисли.

А човекът окачил тигровата кожа на една върлина и рекъл:

— Ние само по вашите места ходим като тигри, тука ставаме хора. Ела с мене в юртата.

Влезли в юртата. Там седял беловлас старец. Той погледнал момчето и запитал момъка:

— Кого си докарал при мене?

— Тате, този ловец ме отърва от смърт. Аз мислех, че съм посилен от него — призовах го на бой. А той е ловък — прескочи ме и се покатери на едно дърво. Исках да го хвана, но се заклеших между два клона. Ако той не беше отсякъл единия клон, щях да умра, нямаше да се върна при тебе и ти щеше да останеш без син!

Старецът поклатил глава и рекъл:

— За това ще му дадем хубав подарък!

Мръднал старецът и изкара една голяма шейна. Захванал да трупа върху нея самурени кожи. Толкова много накамарил, че нямали чет. Сетне казал:

— А сега потегляй към къщи!

Момчето рекло:

— Как ще тръгна към къщи? Не зная пътя, ще се заблудя в тайгата.

— Няма да се заблудиш. Шейната е самоходна.

И наистина шейната сама тръгнала. Спуснала се от високата планина, прехвърлила другите планини, сетне тръгнала по тайгата. Дълго пътували. Най-послед пристигнали при бащината му юрта. А бащата седял в юртата и тъгувал. Изрязал от тресчица образа на сина си, гледа го и плаче. Мисли си:

„Изял го е тигърът! Останах сам... Как ще живея?“

В туй време синът се изправил пред юртата и почнал да вика баща си. Излязъл бащата, погледнал — не повярвал на очите си: пред него синът му, жив и здрав, а на всичко отгоре докарал толкова самурени кожи, колкото не можели да съберат всичките ловци в стана за пет години!

ЮНАЧНИЯТ МЕРГЕН НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

Това се случило много отдавна. Оттогава е минало толкова време, че там, където са текли реки — се появили високи планини; а там, където са лежали камъни — израснали непристъпни гори.

Върху брега на една река имало голям стан. Хората в този стан живеели хубаво.

Веднъж през нощта злият господар на тайгата нападнал стана. Всичките юрти запалил и разрушил. Оковал във вериги старейшината на стана заедно с жена му и ги затворил в клетка. Жителите откарал в плен. Станът опустял.

От всичките юрти останала само една — юртата на старейшината.

В тази юрта имало люлка, скрита зад дюлина^[1]. В люлката спял синът на старейшината, съвсем мъничък. Мерген^[2] го казвали. Той останал сам в стана. И нали нямало кой да се грижи за него — самичък почнал да си търси прехраната.

Върху мястото на разорения стан скоро израснали високи дървета, появили се гъсти ракитови храсти. Юртата на Мерген потънала в зеленина.

Пораснал Мерген, възмъжал, станал силен богатир и отличен стрелец. Донасял от лов всякакви животни: и самури, и белки, и сърни, и диви свине, и лосове, и сибирски елени.

Веднъж Мерген не отишъл на лов. Останал в юртата си. Легнал да спи. Дълго спал. Като се събудил, видял, че един непознат ловец се приближава към юртата. Ловецът поздрави и запитал:

— Как живееш?

Мерген отвърнал:

— Сам живея! За първи път виждам човек. Май че наоколо никога не е имало хора!

Ловецът казал:

— Как да не е имало? Тука някога се ширеше голям стан. Само че го разори господарят на тайгата. Всичките хора откара в плен. Баща ти и майка ти окова във вериги и ги затвори в клетка. Не зная ти как си оцелял!

Мерген рекъл:

— Тая работа аз не я знаех. Ще ида да отърва нашите хора! Ще ги доведа тук всички.

Ловецът продължил своя път. Мерген веднага тръгнал да дири злия господар на тайгата.

До вечерта вървял из тайгата. По пътя срещал разни животни — и видра, и катерица, и американска мечка, и летяга^[3], и обикновена мечка. На никое животно не посягал. Най-сетне излязъл на равно място. Наблизо видял хълм. На хълма — юрта. Мерген се зарадвал: ще пренощува там. Но преди още да се изкачи на хълма — насреща му се втурнали пет вълка. Налетели, искали да го разкъсат.

Мерген не се объркал: изритал ги с крак настрани. Те завили, разбягали се и не се върнали. Приближил се Мерген до юртата. Наоколо — разхвърляни човешки кости. Лошо място.

„Няма да се махна отгук! От нищо няма да се уплаша!“ — си помислил Мерген.

Сложил в лъка стрела и обтегнал тетивата. Влязъл в юртата.

В юртата до огъня седяла една старица — набръчкана и грохнала. Тя гризела кост. Като видяла гостенина, бабичката се зарадвала, закискала се като лисица. Захвърлила костта настрана. Помислила си:

„Туй се казва късмет! Прясно месо ми е дошло!“

Сетне казала:

— Синко, ти навярно си уморен! Легни си, почини си! Аз ще ти приготвя нещо да хапнеш!

Мерген казал:

— Не искам да ям, а ще спя. Уморен съм от пътя!

А си помислил:

„Тази нощ няма да спя. Трябва да бъда нащрек: бабата е намислила нещо лошо!“

Легнал Мерген в единия кът на юртата, а старицата — в другия. Мерген сложил до себе си лъка с готовата стрела. Затворил си очите, уж спи, а пък се ослушва какво прави старицата. Лежи и мълчи.

Старицата почакала малко, сетне се вдигнала и захванала крадешком да се промъква към Мерген. Доближила и посегнала да отмъкне лъка. Мерген казал:

— Защо пипаш лъка ми?

— Не го пипам — рекла старицата, — аз само си протегнах ръката. Спи!

И легнала пак на мястото си. Станало тихо. Минало много време. Старицата пак се запромъквала. Мерген я хванал за ръката. В ръката ѝ имало голям нож.

— Защо се промъкваше към мене с нож? Ще те убия!

— Не ме убивай. Аз не знам как, без да ща, съм взела ножа в тъмното. Не ми трябва той. Спи!

Пак си легнала. И продължила да си мисли:

„Как да погубя Мерген?“

Намислила една хитрина. На заранта казала:

— Ти ме пожали, не ме уби. Затова ще ти помогна. Аз зная — ти отиваш при господаря на тайгата, да се биеш с него. Той е силен, може да те надвие. За да не те надвие, ще направя тялото ти яко като желязо!

Мерген не повярвал, но се съгласил:

— Направи го!

Тогава старицата наклала огън в огнището под големия медник. Сетне извадила от сандъка гърне със син разтвор. Изляла го в котела. А капака от котела поставила до него.

Когато разтворът в медника закипял, старицата рекла:

— А сега скачай в медника, скачай! Като поседиш там малко, ще станеш як като желязо!

Мерген разбрал какво е намислила старицата и казал:

— Хубаво, ще скоча. Само че ще вържа за пояса си едно въже, а ти му дръж края, за да не потъна в медника. А още по-добре ще е да вържа другия край на твоя пояс, защото току-виж, че не си задържала въжето в ръцете си, а си го изтървала!

Старицата се съгласила. И хитро, лошо се усмихнала — намислила била нещо не добро.

Мерген вързал здраво за пояса ѝ края на въжето, а себе си слабо вързал. Изправили се двамата край огнището.

Тогава Мерген се засилил и прескочил медника. Повлякъл и старицата подире си. Тя паднала в медника. Мерген бързо го похлупил

с капака. От медника избухнал пламък.

„И с мене щеше да стане същото!“ — си помислил Мерген.

Взел една главня, излязъл от юртата и забол главнята в тръстиковия покрив. Юртата се подпалила.

А Мерген се спуснал към реката. Намерил леката лодка на старицата, седнал и заплавал по течението на север.

При завоя на реката се огледал назад. Видял, че над хълма се издига чер стълб от дим: горяло жилището на старицата-човекоядка...

— Сега вече няма да яде хора! — рекъл Мерген.

Заплавал по-нататък.

Дълго плавал по реката.

Изведнъж чул вик и плач. Погледнал Мерген и що да види — страшен великан влачи една млада девойка. Девойката се дърпа, крещи.

Мерген се приближил до брега и вързал лодката. Опънал здравия си лък и пуснал стрелата срещу великана. Великанът се олюлял и паднал.

Девойката обърнала с благодарност очите си към Мерген:

— Ти ме избави от чудовището! Спаси ми живота! Сега съм готова да ти стана робиня и слугиня!

— Не слугиня, а жена ще ми бъдеш — отвърнал Мерген. — Но по-напред иди при майка си. Тя навярно денем и нощем тъгува за тебе. Седни на стрелата ми. Тя ще те отнесе при вашата юрта. Там ме чакай и пази стрелата, додето се завърна!

Като изрекъл тези думи, той наместил стрелата върху тетивата.

Девойката седнала на стрелата, а Мерген опънал тетивата и пуснал стрелата. Същия миг стрелата се скрила от очите на юнака.

Мерген продължил своя път.

На пладне стигнал до една малка къщурка от тръстика. Къщурката била, кажи-речи, цялата разрушена. Около нея имало окачени рибарски мрежи.

Мерген влязъл в къщурката. Там седели на пода старец и малчуган и кърпели мрежи. Старецът бил облечен в дреха от рибена кожа. Двамата пушели с лули. В къщурката — беднотия, нищо нямало. Старецът поканил Мерген да седне и го запитал:

— Откъде си и къде отиваш?

Мерген рекъл:

— Аз съм от горното течение на голямата река. Името ми е Мерген. Отивам при господаря на тайгата. Ще се бия с него. Искан да освободя от плен майка си, баща си и всичките наши хора. Научи ме как да го намеря.

— О, ти си вече близо! Но ще можеш ли да надвиеш господаря на тайгата? За да го убиеш, трябва по-напред да намериш смъртта му. А смъртта му е скрита някъде отвъд океана. Иди по-напред да намериш нея!

— Нищо — рекъл Мерген, — тъй ще се бия с него. Къде ще ходя сега да диря смъртта му! И тъй ще го надвия! Разкажи ми, как си попаднал ти тук и защо живееш тъй бедно?

Старецът отвърнал:

— По-рано аз не бях тук. Живеех край горното течение на голямата река, където си роден и ти. А тука ме докара господарят на тайгата, застави ме да ловя риба. Всяка заран трябва да му карам риба. Ако ти наистина си син на старейшината и си дошъл да ни спасиш, то знай: господарят на тайгата прикова с вериги баща ти към един голям камък и го пусна на океанското дъно. Ако се поотдалечиш от брега, ще чуеш звъна на веригите му. Денем и нощем го пазят стражи с дванайсет лодки.

— А жива ли е майка ми?

— Господарят на тайгата хвърли майка ти в едно дълбоко подземие. Жива ли е или не — не знам.

Мерген изслушал тези грозни вести и легнал да спи.

Но преди да заспи, през отворената врата долетели две патици. Кацнали на пода, позавъртели глави и се превърнали на две жени. Те били девойката, която Мерген спасил, и нейната майка.

Майката казала:

— Ти спаси дъщеря ми. Ние знаем, че отиваш да се биеш с господаря на тайгата. Искаме да ти помогнем!

Мерген високо се засмял и рекъл:

— Но как ще ми помогнете? Нали сте жени и не можете да се биете?

Майката отговорила:

— Ние няма да се бием. Но можем да литнем и да намерим смъртта на господаря! Когато почнеш да се биеш с него, попоглеждай

към небето. Видиш ли да летят две патици, знай, че сме ние. Ние ще ти хвърлим смъртта му!

Тогава майката и дъщерята размахали ръце, превърнали се пак на патици и отлетели.

На заранта Мерген безстрашно се запътил към стана на господаря на тайгата.

Девет дена вървял, додето стигнал до морския бряг.

Заобиколил го и видял голям стан. Там живеел господарят на тайгата.

Разгневен, Мерген бързо закрачил към стана.

Събрал всичките лодки на господаря, които се намирили на брега, и ги повлякъл към жилището му. Пред жилището натрупал лодките накуп и ги запалил. Пламък и дим се издигнали към небето. Мерген призовал на бой господаря на тайгата.

В туй време господарят са тайгата седял и пушел лулата си.

Той видял пламъка. Разбрал, че го призовават на бой. Но сам не излязъл, а пратил слугата си да се бие с Мерген.

Мерген на бърза ръка погубил слугата.

Господарят на тайгата страшно се разгневил. Съблякъл богатия си халат, надянал бойните си дрехи и излязъл. Закрачил и почнал да запрята ръкавите си.

Видял той юнака, втурнал се насреща му и силно се развикал:

— Защо си дошъл при мене, нещастнико? Нима не знаеш, че няма по-силен от мене сред нанайците? Аз ще те убия и месото ти ще хвърля на злите кучета да го изядат!

Мерген не се изплашил от тия закани. Тръгнал той срещу господаря на тайгата. Също запретнал ръкавите си. Пламнал боят между двамата. Дълго се сражавали, но не могли да се надвият един друг.

А в туй време над океана летели две патици. Едната от тях носела гърне. Когато тя се уморявала, другата патица поемала гърнето. В гърнето се намирала смъртта на господаря.

Още когато били в средата на океана, патиците чули шум и побързо замахали криле. Забравили умората си. Едно нещо се въртяло в ума им: трябва да помогнат на Мерген да освободи хората от злия господар на тайгата.

А на океанския бряг Мерген и господарят на тайгата все още се биели.

Дълго са били те. Строши ли се сабята или тоягата на господаря, слугите тозчас се втурват и му подадат нова. А на Мерген никой не помагал. Отдавна били строшени и тоягата, и сабята му.

Мерген си помислил:

„Няма ли кой да ми помогне? Сам ли съм или що?“

И изведнъж чул гласовете на патиците.

Те се появили над главата му и хвърлили гърнето.

Мерген подхванал гърнето, както летяло, и го ударил о един камък. В гърнето имало малко уродче, прилично на човече. То било смъртта на неговия противник.

Мерген хванал уродчето и рекъл:

— Я виж какво намерих на тревата! Ти си по-стар от мене и повече знаеш. Кажи, туй нещо на добро ли е или на зло?

Господарят на тайгата видял смъртта си, изплашил се и рекъл:

— Туй нещо е на зло! Ако го оставиш при себе си — ще се разболееш и ще умреш в мъки! Ако ти е скъп животът, дай ми го! Тогава нищо няма да ти се случи!

Мерген отначало се престорил, че е повярвал. Сетне се усмихнал и казал:

— Защо да желя живота си? Ако не умра от мъчителна смърт, ти сега и без туй ще ме погубиш. И тъй смърт, и инак смърт! По-добре най-напред да премахна това уродче!

Тогава господарят на тайгата се разтреперал и рекъл:

— Дай ми човечето! За него ще ти дам всичко — вземи жена ми, дъщерите и слугите ми! Всичките ми богатства вземи!

— Не, няма да ти го дам! Ти окова баща ми във вериги, измъчи майка ми. Всичките ни хора откара в плен. Разори нашия стан. Сам знаеш, че трябва да бъдеш наказан! — отвърнал Мерген.

И ударил малкото уродче върху камъка.

Господарят на тайгата извикал, олюлял се, паднал и мигом издъхнал.

Мерген се втурнал в жилището му.

Насреща му излязла дебела старица. Тя била жената на господаря. Намислила да свърши с юнака и държала зад гърба си тежка машина за кожи. Старицата се престорила на любезна и рекла:

— Синко, ела по-близо до мене! Аз не ти се сърдя. Господарят на тайгата сам си е виновен за всичко. Тъй му се пада!

Мерген повярвал и се приближил. Тогава старицата дигнала машината и замахнала да го удари по главата. Мерген успял да ѝ хване ръката. Блъснал на една страна машината, на друга — страницата. Огледал се и видял на стената секира колкото зъб на катерица. С тази секира Мерген разсякъл огромния катинар на подземната врата.

Отворил подземието, запалил факел и тръгнал да дири майка си. Намерил я след дълго търсене.

От слабост и глад майка му едва се движела. Мерген я взел на ръце, изнесъл я от подземието и поръчал да я нахранят, да я облекат и да я пазят.

Повикал пленниците на господаря на тайгата и се запътил с тях към брега на океана.

На пладне Мерген се приближил до мястото, където се намирали дванадесетте лодки със стражите. Всичките слуги имали ризници, а в ръцете им — лъкове и стрели.

— Ей — извикал Мерген, — вашият господар е мъртъв! Да се разберем с добро: вървете си във вашия стан, а пък аз ще освободя баща си!

От лодката се чул висок смях:

— Самохвалко! Лъжец! — казал началникът на стражата. — Не е лесно да бъде погубен нашият господар! А до баща си ще стигнеш, ако ни надвиеш! Я се опитай!

— Хубаво! — рекъл Мерген и скочил във водата.

Той плавал по-бързо от морска риба. Големи като планини вълни се надигнали от неговия устрем.

Мерген доплавал до лодката на стражевия началник, сграбил я и като тресчица я повдигнал нагоре.

Пазачите се изплашили, запокитили копията и лъковете си, надали вик. Хвърлили се към носа на лодката, нападали във водата. Не можали да плават: тежките ризници ги повлекли към дъното.

След това Мерген заплавал към другите лодки. Пазачите видели как потънала лодката на началника им и не посегнали да се бият: захвърлили и те лъковете, стрелите и от страх захванали да гребат към брега.

Мерген доплавал до последната лодка и влязъл в нея.

Пазачите паднали на колене и почнали да го молят за милост. Тогава Мерген заповядал да го заведат до мястото, където бил прикован баща му.

Завели го.

Мерген измъкнал от джоба си чудната секирка на господаря и се гмурнал във водата.

Наоколо плавали разни риби, носел се звън от вериги.

Мерген се приближил и видял един старец, прикован към голям камък. Той бил баща му. Разсякъл със секирката веригата, взел на ръце баща си и изплавал до лодката. Настанил го вътре и заплавал към брега.

А върху брега вече се били събрали пленниците на господаря на тайгата. Между тях се намирили майката на Мерген, девойката, за която щял да се жени, и нейната майка. Всички посрещнали безстрашния Мерген. Радвали се. Устроили голямо угощение.

Три дена се веселили. На четвъртия всички се събрали и се запътили към родния стан. Пристигнали благополучно.

Отдавна ли е станало това, скоро ли — не знам, но приказката свърши вече.

[1] Дюлина — образ на духа, покровител на семейството и дома.

↑

[2] Мерген — смел юнак, герой от нанайските приказки. ↑

[3] Летяга — прилично на бялка животно, предните и задните крака, на което са съединени с летателна ципа. ↑

СТАРЕЦЪТ И НЕГОВИТЕ ДЪЩЕРИ НЕНЕЦКА ПРИКАЗКА

В един чум живеел старец с трите си дъщери. Най-малката била най-хубава и най-умна.

Старецът живеел бедно. Жилището му било нищо и никакво. Топли дрехи нямали нито той, нито дъщерите му. През големите студове старецът и девойките седели край огъня и се греели. Нощем гасели огъня, преди да си легнат, и до заранта мръзнали.

Веднъж през зимата над тундрата се извила страшна буря. Духало ден, духало два, духало три дена — аха-аха, ще отнесе чумовете. Хората не можели да се покажат навън от чумовете и гладували.

Седял старецът с трите си дъщери в къщи, слушал как бурята реве и говорел:

— Надали ще дочакаме края на бурята! Тя е изпратена от господаря на ветровете Котура. Навярно той се сърди, задето досега не сме му проводили хубава невеста.

И като се обърнал към най-голямата си дъщеря, той рекъл:

— Иди при Котура. Ако не идеш, ще загине целият ни народ. Върви и го помоли да спре бурята!

— Как да ида, като не знам пътя? — попитала девойката.

— Аз ще ти дам една мъничка шейничка. Тласни я срещу вятъра и върви след нея. Вятърът ще развързва връзките на дрехата ти — ти не се спирай, не ги завързвай. Обущата ти ще се пълнят със сняг — ти не ги изтърсвай, не се бави. На пътя ти ще се изпречи висока планина — изкачи се на нея. Там се спри да изтърсиш снега от обущата си и да си завържеш връзките. Когато бъдеш на планината, при тебе ще долети мъничка птичка. Тя ще кацне на рамото ти. Не я гони, а я помилвай ласкаво. Сетне седни в шейничката и се спусни долу. Шейничката ще те закара право до входа на Котуровия чум. Влез в чума, само че не бива да пипаш нищо — седни и чакай. Като дойде Котура, прави онова, което ти заръча.

Най-голямата дъщеря се облякла, застанала зад шейничката, плъзнала я срещу вятъра и тръгнала.

Минало малко време — и ето че връзките ѝ се развързали, станало ѝ студено. Забравила тя заръката на баща си и се заловила да си стегне връзките. Обущата ѝ се напълнили със сняг. Тя се спряла и почнала да изтупва снега. Сетне поела по-нататък срещу бурята. Дълго вървяла. Видяла планината, изкачила се върху нея. Тогава долетяла мъничка птичка и посегнала да кацне на рамото ѝ. Девојката замахала с ръце и прогонила птичката. Птичката се повъртяла, повъртяла и отлетяла. Най-голямата дъщеря на стареца седнала в шейничката и се плъзнала надолу. Шейничката спряла пред един голям чум.

Девојката влезнала в чума. Там видяла печено еленово месо. Наклала огън, затоплила се и захванала да къса парчета от месото. Къса и яде, къса и яде. Изведнъж чула навън стъпки — някой се приближил до чума. Кожената врата се позапретнала и в чума влязъл млад великан. Той бил Котура. Погледнал девојката и запитал:

— Откъде си дошла? Какво търсиш?

— Проводи ме баща ми при тебе.

— Защо?

— Да се ожениш за мене.

— Стани и свари месото, което донесох от лов.

Девојката сварила месото.

Котура ѝ казал да извади месото от медника и да го раздели на две половини.

— Едната половина от месото ще ядем ние — казал той, — а другата сложи в една копаня и го отнеси в съседния чум. Но ти не влизай в чума, а стой вън пред входа. Отвътре ще излезе една старица. Подай ѝ месото и почакай, докато ти върне копанята.

Девојката взела месото и излязла от чума. А бурята реве, снегът вали — нищо се не вижда. Как ще намериш чум в такава виелица!... Девојката се отбила малко настрана. Спряла се, помислила и хвърлила месото в снега. Върнала се при Котура с празна копаня. Котура я погледнал и запитал:

— Занесе ли месото?

— Занесох го.

— Я ми покажи копанята — да видя какво са ти дали за месото.

Девојката показала празната копаня. Котура нищо не рекъл. Хапнал и легнал да спи.

На заранта станал, донесъл в чума сурови еленови кожи и рекъл:

— Докато се върна от лов, ти обработи тези кожи и ми уший от тях нови дрехи, ботуши и ръкавици. Като се върна, ще видя каква си майсторица.

Котура отишъл в тундрата, а дядовата дъщеря се заловила за работа. Изведнъж кожата на входа се позапретнала и в чума влязла беловласа старица.

— Девојко — рекла тя, — в окоето ми влезе прашинка. Извади я!

— Не ми пречи на работата! — отвърнала девојката. — Нямам време.

Старицата нищо не казала, обърсала се и си отишла. Дядовата щерка останала сама в чума. Мачка тя кожата, крои ги с ножа, бърза да ушие дрехи за Котура. Шие през куп за грош — бърза. Можеш ли да ушиеш хубаво всичко за един ден? Пък и немало с какво да шие...

Вечерта Котура се върнал от лов и запитал:

— Готови ли са дрехите?

— Готови са.

Опипал Котура дрехите — кожата били корави, лошо обработени. Погледнал — всичко ушито накриво, полегато, не според ръста. Разсърдил се и изхвърлил дядовата дъщеря от чума, хвърлил я далеко-далеко в прясната. И тя замръзнала.

А бурята заревала още по-силно...

Седял старецът в своя чум, слушал как бурята реве, как вие денем и нощем и говорел:

— Най-голямата ми дъщеря не послуша моите думи! Не направи тъй, както й заръчах! Затуй бурята не спира. Котура се сърди.

И като се обърнал към средната си дъщеря, той рекъл:

— Пригответи се да идеш при него!

Направил старецът мъничка шейничка, поръчал на средната си дъщеря същото, както и на най-голямата, и я пратил при Котура. Останал сам с най-малката си дъщеря и зачакал укротяването на бурята.

Средната дъщеря плъзнала шейничката срещу вятъра. По пътя връзките ѝ се развързали, обущата ѝ се напълнили със сняг. Станало

студено. Забравила тя бащините си заръки — много рано изтърсила снега от обущата си, много рано завързала връзките си.

Изкачила се на планината и видяла птичката. Замахала с ръце и я прогонила. Седнала в шейничката, спуснала се долу, отишла право при чума на Котура.

Влязла в чума, наклала огън, наяла се с еленово месо и зачакала домакина.

Котура се върнал от лов, видял девойката и я запитал:

— Защо си дошла при мене?

— Проводи ме баща ми.

— Защо?

— Да се ожениш за мене!

— Но защо седиш? Аз съм гладен, по-скоро свари месото!

Като се сварило месото, Котура рекъл на девойката да го извади от медника и да го раздели на две половини.

— Едната половина от месото ще ядем ние — рекъл той, — а другата сложи в една копаня и я занеси в съседния чум. Но ти не влизай вътре, а почакай, докато ти изнесат копанята.

Девойката взела месото и излязла от чума. А бурята ревяла, снегът се въртял — нищо не се виждало... И средната сестра хвърлила месото в снега, постояла, постояла и се върнала при Котура.

— Занесе ли месото? — запитал Котура.

— Занесох го.

— Май че много скоро се върна! Я ми покажи копанята — да видя какво са ти дали за месото.

Погледнал Котура празната копаня, разбрал всичко, но нищо не казал. Легнал да спи. На заранта донесъл в чума сурови еленови кожи и заръчал на девойката, както и на сестра ѝ, до вечерта да ушие нови дрехи.

— Ший! Довечера ще видя каква ти е работата.

Котура отишъл на лов, а девойката се заловила за работа. Бърза, за да смогне криво-ляво да ушие всичко до вечерта. Неочаквано в чума влязла беловласата старица.

— Девойко — рекла тя, — в окоето ми влезе пращинка. Извади я! Сама не мога.

— Нямам време да вадя твоята пращинка! И без това имам много работа. Върви си, не ми пречи на работата!

Старицата нищо не казала и си отишла. Привечер Котура се върнал от лов и запитал:

— Готови ли са новите ми дрехи?

— Готови са.

— Дай да ги премеря!

Захванал да ги мери. Всичко било ушито накриво, лошо, не според ръста. Котура се разсърдил и изхвърлил дядовата дъщеря там, където хвърлил и най-голямата ѝ сестра. И тя замръзнала.

А старецът седял в чума с най-малката си дъщеря и се тревожел. Бурята ревяла още по-силно, аха-аха ще събори чумовете...

— Твоите сестри не ми послушаха думите! — рекъл той. — Направиха още по-лошо: само разгневиха Котура. Ти си ми последната щерка и не ми се ще да те пратя за невеста на Котура. Но ако не те пратя — целият народ ще загине от глад. Пригответи се за път!

Старецът научил последната си дъщеря къде да иде и какво да прави.

Излязла девойката от чума, застанала зад шейничката и я плъзнала срещу бурята. А бурята вие, реве, събаря я, очите ѝ ослепява — нищо не можела да види.

Девойката вървяла смело срещу бурята и не забравяла нито една от бащините си думи. Всичко вършела тъй, както ѝ заръчал той. Развързали се връзките на дрехата — тя не ги завързала. Напълнили се обувката ѝ със сняг — не ги изтърсила. Студено било, тежко било ходенето срещу вятъра, но тя не се спирала, все вървяла и вървяла. На пътя ѝ се изпречила планината. Девойката се изкачила горе. Спряла се, отърсила снега от обувката си и завързала обувките си. Тогава при нея долетяла една птичка и се спуснала на рамото ѝ. Девойката не подгонила птичката — помилвала перцата ѝ, приласкала я. Птичката отлетяла. Девойката седнала в шейничката и се спуснала от планината право при чума на Котура.

Влязла вътре и зачакала. Изведнъж кожата на чума се отметнала и на прага се показал млад великан — Котура. Той видял девойката, засмял се и попитал:

— Ти защо си дошла при мене?

— Проводи ме баща ми.

— Защо?

— Моли те да спреш бурята. Ако не я спреш, ще загинат всичките хора в нашия стан!

— Ти наместо да седиш, трябва да накладеш огън и да свариш месо. Аз съм гладен, а ти навярно нищо не си яла, откак си тръгнала.

Девојката бързо сварила месото, извадила го от медника и го подала на Котура. Той си похапнал и я проводил да занесе половината от месото в съседния чум.

Девојката взела копанята с месото и излязла от чума. А наоколо бурята ревяла, снегът се носел и се въртял още по-силно. Накъде да върви? Къде да търси чума?

Изведнъж се появила същата оная птичка, която долетяла при нея на планината. Запърхала до самото ѝ лице. Девојката тръгнала след птичката. Накъдето летяла птичката, нататък отивала и тя. Вървяла, вървяла и изведнъж видяла, че една искра блеснала встрани. Зарадвала се девојката и тръгнала нататък — помислила, че е намерила чума. Приближила се — но там нямало никакъв чум, виждала се само голяма купчина сняг. От купчината излизал димец. Девојката заобиколила купчината и я ритнала с крак. Открил се вход. Оттам погледнала беловласа старица и попитала:

— Ти коя си и защо си дошла?

— Бабке, аз ти донесох месо. Котура ми заръча да ти го предам.

— Котура ли заръча? Дай го тогава. А ти постой вън.

Останала девојката до купчината. Дълго чакала. Най-сетне входът пак се отворил. Старицата потърсила с очи девојката и като я видяла, подала ѝ копанята. Тя била пълна с нещо. Девојката се върнала при Котура.

— Защо се забави толкова? — запитал Котура. — Намери ли чума?

— Намерих го.

— Предаде ли месото?

— Предадох го.

— Я ми дай копанята, да видя какво има в нея.

Погледнал Котура, а в копанята имало ножове, стъргалки, машинки за обработване на кожа и стоманени иглички. Котура се засмял:

— Дала ти е много полезни неща! Всичко ще ти влезе в работа!

На заранта Котура станал, донесъл в чума сурови еленови кожи и заръчал на девойката да му ушие до вечерта нови дрехи, ботуши и ръкавици:

— Ако ги ушиеш хубаво, ще се ожения за тебе!

Котура излязъл. А девойката се заловила за работа. И тогава даровете на старицата ѝ послужили: имало всичко за шиене. Само че какво може да се свърши за един ден?... Но тя много-много не му мислела, а повече работела: мачкала кожата, стържела ги, крояла и шиела. Изведнъж кожата на входа се запретнала и в чума влязла беловласата старица. Девойката я познала: тя била същата оная старица, на която занесла месото.

— Помогни ми, девойко — рекла старицата, — извади пращинката от окото ми. Сама не мога да я извадя!

Девойката не отказала. Оставила настрана работата си и захванала да вади пращинката.

— Хубаво — рекла старицата, — окото вече не ме боли. А сега я погледни в дясното ми ухо!

Девойката погледнала в ухото ѝ и се изплашила.

— Какво видя там? — запитала старицата.

— В ухото ти седи една девойка...

— Ти защо не я повикаш при себе си? Повикай я! Тя ще ти помогне да ушиеш дрехите на Котура.

Зарадвала се дядовата щерка и повикала девойката, дето била в ухото. На нейния зов от ухото на старицата изскочили не една, а четири млади девойки. И четирите се заловили за работа: захванали да мачкат кожата, да ги стържат, кроят, шият. Бърже ушили цялото облекло. След това старицата ги скрила пак в ухото си и си отишла.

Вечерта Котура се върнал от лов и запитал:

— Свърши ли всичко, което ти заръчах?

— Всичко свърших.

— Я дай да видя, да премеря!

Взел Котура ушитите дрехи в ръце, опипал ги — кожата били меки. Облякъл си дрехите — нито тесни, нито широки, скроени по мярка, ушити здраво, хубаво. Котура се усмихнал и рекъл:

— Ти ми хареса! И на майка ми, и на четирите ми сестри хареса. Работиш хубаво и си смела: за да не загине народът ти — тръгна срещу страшната буря. Стани ми жена! Остани да живееш в моя чум.

И щом казал това, бурята в тундрата утихнала. Хората престанали да се крият, затоплили се и всички излезли от чумовете си!

ДЕВОЙКАТА-ХВОЩ ЯКУТСКА ПРИКАЗКА

Разказват, че една заран малката бабичка, която била стопанка на пет крави, станала рано и отишла в полето.

В широкото поле тя видяла един хвощ с пет плодни махалца. Изскубнала хвоща — без да счупи нито коренчето, нито едно махалце. Занесла хвоща в юртата и го сложила на възглавницата. Сетне излязла и се запретнала да дои кравите си.

Както дояла, тя чула, че в юртата звъннали камбанки. Бабичката хвърлила ведрото и разляла млякото. Изтичала в юртата, погледнала — там всичко си било тъй, както по-напред, всичко на мястото си: на възглавницата лежал хвощът, такъв, какъвто го оставила. Бабичката пак излязла и захванала да дои кравите. Отново звъннали камбанки. Бабичката пак разляла млякото. Изтичала и що да види — на постелята седи девойка с невиджана хубост: с очи като блестящи скъпоценни камъни, с вежди като два черни самура. Хвощът се превърнал на девойка.

Зарадвала се малката бабичка и рекла:

— Ти ще ми бъдеш наместо дъщеря!

И заживели заедно.

Веднъж младият ловец Харжит-Берген тръгнал да иде в тайгата. Видял една сива катерица и започнал да пуска стрели към нея. От ранно утро до залез слънце стрелял, но все не можел да я улучи. Катерицата скочила на елхата, от елхата — на брезата, от брезата се прехвърлила на едно борово дърво.

Дотърчала катерицата до юртата на малката бабичка и скочила на бора.

Харжит-Берген също дотичал до бора и пуснал стрела към катерицата. Катерицата пак избягала, а стрелата паднала през димния отвор на бабината юрта.

— Бабо, изнеси стрелата, дай ми я! — извикал Харжит-Берген.

Но никой не му отговорил.

Разсърдил се Харжит-Берген, почервенял от гняв. Втурнал се в юртата — и видял хубавицата-девойка. Останал като замаян от невиджаната ѝ хубост, загубил ума и дума. Сетне, без да проговори, избягал, скочил на коня и препуснал към къщи.

— Родители мои — рекъл той, — у малката бабичка, стопанката на петте крави, има една чудно хубава девойка! Поискайте ми я за жена!

Бащата на Харжит-Берген бързо изпратил хора на девет коня за тази хубавица.

Пратениците стигнали при малката бабичка, стопанката на петте крави. Видели девойката и останали смаяни от хубостта ѝ. Сетне се опомнили и излезли навън. Останал един човек, най-почтеният.

— Малка бабичко — рекъл той, — дай тази девойка за жена на младия Харжит-Берген!

— Ще я дам — отвърнала малката бабичка.

Запитали девойката ще иде ли.

— Ще ида — казала девойката.

— А калимът^[1] какъв е? — запитала малката бабичка. — Насметете насам толкова коне и крави, че полето ми да стане тясно.

Бърже насмели към полето и коне, и крави. Толкова насмели, че нямали чет.

Сетне нагласили девойката, облекли я бързо и ловко. Докарали шарен кон. Сложили му сребърна юзда, оседдали го със сребърно седло, окачили отстрани сребърно камшиче. Харжит-Берген хванал невестата си за ръка, извел я, настанил я върху шарения кон. Потеглили.

Изведнъж пътя им пресякла една лисица. Харжит-Берген не можал да се сдържи и рекъл:

— Ще препусна в тайгата подир лисицата! Скоро ще се върна. А ти тръгни по този път. Пътят се разклонява в две посоки. Към изток има окачена самурена кожа, а към запад — меча кожа с бяла шия. В тая посока не завивай. Тръгни по пътя, където виси самурената кожа!

Казал и препуснал.

Поела девойката по-нататък сама и стигнала онова място, където пътят се разклонявал в две посоки. Но когато стигнала, тя забравила какво ѝ заръчал Харжит-Берген. Тръгнала по оня път, където имало окачена меча кожа, и скоро стигнала до една голяма желязна юрта.

От юртата излязла дъщерята на дявола, облечена в желязна дреха, с един усукан крак, с една-единствена усукана ръка, с едно отвратително мътно око, точно по средата на челото, с дълъг чер език, който се спущал върху гърдите.

Дъщерята на дявола сграбчила девойката, смъкнала я от коня, одрала кожата от лицето ѝ и я метнала върху своето лице; свалила всичките ѝ накити и премяната ѝ, облякла си премяната и се накитила, а девойката хвърлила зад юртата. След това седнала на шарения кон и поела към изток.

Харжит-Берген я догонил, когато вече се приближавала към бащината му юрта. Нищо не забелязал, за нищо не се досетил.

Всичките роднини се събрали да посрещнат невестата. Девет юнака излезли при коневързите, за да посрещнат невестата. Осем девойки се събрали при коневързите, за да я посрещнат. Те си говорели една на друга.

— Щом невестата проговори — от устата ѝ ще се посипят на земята хубави мъниста!

И те си нагласили конци, за да нанижат, мънистата. Юнаците си мислели:

„Отдето мине невестата — по следите ѝ ще се появят черни самури.“

За да стрелят самурите, приготвили лъкове.

Но щом невестата проговорила — от устата ѝ се посипали жаби. Невестата пристъпила — и се появили червеникави оскубани хермелини. Всички посрещачи се зачудили и натъжили.

От коневързите до юртата постлали зелена трева. Хванали невестата за ръка и я повели към юртата.

Влязла тя вътре и наклала в огнището огън с върховете на три млади бора. След това устроили сватбено угощение. Яли, пили, играли и се веселили. Никой не знаел какво е станало.

Наскоро след това малката бабичка отишла на полето да си дои кравите. Гледа — на същото място отново поникнал хвоц с пет махалца, по-хубав от предишния.

Изкопала бабичката хвоца с корена, занесла го в юртата и го сложила на възглавницата. Сетне излязла и захванала да дои кравите. В юртата звъннаха камбанки. Влязла тя вътре и видяла, че там седи същата хубавица-девойка, само че станала още по-хубава.

— Как дойде и защо се върна? — запитала малката бабичка.

— Майко — отвърнала девойката, — когато Харжит-Берген ме поведе оттука, той ми каза: „Ще препусна подир тая лисица в гората, а ти тръгни по пътя, където виси самурена кожа; не завивай по оня път, където виси меча кожа.“ Аз сбърках посоката и стигнах при една желязна юрта. От нея излезе дяволската дъщеря, одра кожата от лицето ми и покри с нея своето лице. Смъкна цялата ми премяна, облече се в нея и ме захвърли зад желязната юрта. Възседна моя шарен кон и пое. Тогава сивите кучета захапаха със зъбите си тялото ми и го довлякоха в широкото поле край твоята юрта. И тук аз отново поникнах като хвоц. Как ще видя сега Харжит-Берген?

Малката бабичка захванала да я утешава.

— Ще го видиш, ще го срещнеш — рекла тя. — А дотогава остани при мене, както преди, ще ми бъдеш щерка!

И девойката-хвоц отново заживяла при малката бабичка.

Узнал шареният кон, че девойката-хвоц оживяла и продумал на Харжитбергеновия баща с човешки глас:

— Харжит-Берген по пътя остави девойката сама. Тя стигна до кръстопътя, свърна по оня път, където виси мечата кожа, и стигна при желязната юрта. От юртата изскочи дъщерята на дявола. Одра кожата от лицето на девойката и покри с нея своето лице, свали всичките ѝ накити и премяната ѝ, сама се накити и премени с тях, а девойката хвърли зад желязната юрта. И живее тази дъщеря на дявола в юртата ти, стана твоя снаха. А стопанката ми отново оживя... Вземи я, доведи я в юртата, дай я на сина си! Иначе зло ще стане — дъщерята на дявола ще разруши и юртата, и огнището ти, няма да видиш живот от нея, всички ви в къщи ще погуби.

Старецът препуснал към дома си и се втурнал в юртата.

— Сине — рекъл старецът на Харжит-Берген, — откъде си взе жена?

— Аз взех дъщерята на малката бабичка, стопанката на петте крави.

А баща му отвърнал:

— Шареният кон ми каза всичко. Дъщерята на дявола, а не хубавицата, е влязла в къщата ни с измама. Върви при малката бабичка, помоли девойката да се върне при нас. Доведи я! А дъщерята на дявола вържи за опашката на един див кон и го подгони в полето.

Нека разнесе там костите ѝ. Иначе тя ще погуби и хората, и животните!

Чула това дъщерята на дявола и цялата почерняла.

Чул това Харжит-Берген и почервенял от гняв. Хванал дяволската дъщеря, измъкнал я за крака иззад завеската и я вързал за опашката на дивия кон.

Препуснал конят в широкото поле и захванал да газии дъщерята на дявола с копитата си. Черното ѝ тяло се превърнало на червеи и гадини. Събрали всичките, до последната гадинка, и ги изгорили.

След това Харжит-Берген се понесъл към малката бабичка. Скочил от коня при коневърза. Малката бабичка го видяла, изтичала от юртата, зарадвала се, сякаш е намерила загубен човек. От коневърза до юртата постлала зелена трева и се заловила да готви сватбено угощение.

Девојката-хвоц погледнала Харжит-Берген и заплакала:

— Защо идеш пак при мене? Ти ме даде на дъщерята на дявола — да пролее кръвта ми, да разкъса тънката ми кожа, даде ме на сивите песове... След всичко това сега каква жена дириш тук? Девојки има, колкото щещ, жените са повече от рибите в морето. Търси си жена между тях. Аз няма да се ожения за тебе!

— Не съм те давал аз на дъщерята на дявола — отвърнал Харжит-Берген. — Не съм те давал на сивите песове, за да те изядат! Отидох в гората за лисицата, показах ти пътя. Но ти си объркала пътя.

Малката бабичка избърсала сълзите от двете си очи и седнала между девојката и Харжит-Берген:

— Защо вие, които се намерихте, след като се бяхте загубили, не се радвате? Пак се обикнете един друг! Пак заживейте в дружба!

Девојката се съгласила и тихо казала:

— Хубаво. Ще те послушам. Всичко ще забравя!

Харжит-Берген скочил, заиграл, заскачал, почнал да я прегръща. Сетне оседлали шарения кон със сребърно седло, сложили му сребърна юзда, покрили го със сребърен чул, окачили сребърно камшиче. Облекли, натъкмили девојката и потеглили.

Дълго пътували. Минала зимата, търколило се дъждовното лято, отишла си мъгливата есен.

Най-сетне стигнали при бащината юрта.

Всичките роднини, всичките деветима братя на Харжит-Берген се събрали да посрещнат невестата.

От коневърза до юртата постлали пътя със зелена трева.

„Като дойде невестата — мислили си те, — щом пристъпи — по следите ѝ ще се появят самури.“

Приготвили стрели за това и ръцете им изтръпнали от работа.

Осемте му сестри усуквали нишки и така се трудили, че пръстите им претръпнали. Те чакали невестата и си мислели:

„Щом влезе и продума с ясен глас — от устата ѝ ще се посипят скъпи червени мъниста!“

Пристигнал Харжит-Берген с невестата си. Поели невестата на ръце и я спуснали на земята. Две девойки отвели конете и ги вързали за стълба. Невестата продумала с ясен глас — и се посипали червени мънистени зрънца. Девойките захванали да ги събират и да ги нижат. Тръгнала невестата към юртата — и черни самури се появили по следите ѝ. Юнаците насочили стрелите си към самурите.

Влязла невестата в юртата и наклала огън в огнището с върховете на три млади бора.

Устроили весело сватбено угощение. Събрали се гости от всичките селища. Имало там певци, имало играчи, имало разказвачи на приказки, имало борци, имало и майстори на скокове...

След три дена угощението се свършило и гостите се разотишли, пръснали се на разни страни. Харжит-Берген заживял с жена си. Задружно и щастливо живели дълги години! Казват, че внуците им са живи и до ден-днешен.

[1] Калим — откуп за невеста. ↑

ПЕТТЕ СЕСТРИ НА КОМИСНАПИН ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

Това се случило много отдавна. На едно място край морето живеели пет девойки, пет родни сестри. Те нямали съседи и нищо не знаели за хората. Сестрите мислели, че живеят сами на земята. Само най-голямата сестра-магесница знаела за хората, но мълчала, не искала да каже на по-малките.

Сестрите все ходели да събират разни треви и корени за ядене, а от брега донасяли морско зеле. Веднъж по-малките сестри казали на най-голямата — магесницата:

— Сестрице, ти си най-умна от нас. Не ни е лесно всеки ден да дирим храна. Няма ли да измислиш нещо, или да ни дадеш помощник?

Най-голямата сестра помислила, помислила, па рекла:

— Добре, дайте ми една дъска за обработване на кожи, две скребки^[1], два калъпа за обуца, един каменен чук и два живи морски рака.

Най-малката се затекла на брега и донесла два живи рака. Другите сестри приготвили останалите неща. Седнала най-голямата в къта на полога^[2] и захванала да прави човече. Главата направила от каменния чук, тялото — от дъската, върху която щавели кожите, ръцете — от калъпите за обуца, краката — от кривите скребки, а пръстите на ръцете — от живите раци. Като направила човечето, сложила го в ъгъла на полога и легнала да спи заедно със сестрите си.

Настъпило утрото. Събудили се девойките и се зачудили: в ъгъла на полога лежи едно човече и хърка. Захванали да будят човечето:

— Ей, помощнико, ставай да идеш на брега за зеле!

Дигнало се човечето и се запътило към брега. Там набрало морско зеле и се върнало у дома. Девойките се зарадвали на човечето, което влязло със зелето.

— Ей го нашия помощник, нашия Комиснапин!

Така нарекли девойките своя помощник.

Комиснапин захванал да носи всеки ден в къщи морско зеле, корени и треви. Девойките престанали да ходят на брега. Те вече си имали помощник.

Веднъж Комиснапин намерил изхвърлена от морето нерпа и я занесъл в шатрата. Девойките изяли месото и похвалили Комиснапина.

Комиснапин почнал да ходи все по-далеко и по-далеко от къщата. Веднъж, като заобикалял скалистия нос на брега, видял една яранга. Запътил се към нея. Влязъл в полога. Огледал се — няма хора. Още веднъж погледнал и видял в един съд варено еленово месо. Захванал да яде и изял половината елен. Другата половина на елена сложил в торба, метнал я на гърба си и тръгнал да я занесе на сестрите. Комиснапин взел от ярангата не само месото, но и големия зелен нож. Девойките видели отдалеко Комиснапина и едната от тях рекла:

— Гледайте, нашият Комиснапин иде и носи нещо голямо на гърба си!

Щом Комиснапин дошъл, девойките го запитали:

— Какво носиш в торбата?

Комиснапин отвърнал:

— Трайте си, не питайте, ами развързвайте и гледайте!

Девойките внесли торбата в полога и там я развързали:

— О, чудо, колко много и каква хубава храна!

На пода лежало тлъсто еленово месо. Девойките-сестрици запитали Комиснапина:

— Откъде е туй месо?

— Намерих го на брега!

— Ами откъде си взел този нож?

— От брега.

Девойките нарязали месото, наядли се до насита и заспали.

В туй време в ярангата зад скалистия нос се водел такъв разговор:

— Кой ли е взел нашето месо?

— Къде ли се е дянал големият нож?

В ярангата зад скалистия нос живеели петима братя. Те били ловци на диви елени и морски животни. Като се върнали от лов, момците видели, че месото е изядено, а ножът задигнат. Някой чужд човек е идвал в тяхното самотно жилище. На заранта младежите се събудили, закусили и преди да тръгнат на лов, сложили на видно място

половин елен — варен и тлъст, за да проличи кражбата. Сетне всички отишли на лов.

В туй време девойките-сестрици се събудили и захванали да будят помощника:

— Е-е-ей! Комиснапине, ставай и върви на брега да ни потърсиш храна!

Комиснапин станал и се запътил към брега. Тръгнал по брега за ярангата зад скалистия нос. Стигнал и влязъл вътре. Гледа — на полицата варен див елен. Седнал и захванал да яде. Щом се наситил, сложил останалото месо в торбата и се запътил към къщи. Като стигнал, девойките го запитали:

— Комиснапине, откъде носиш месото?

— Намерих го на брега. Морето го е изхвърлило.

Само най-голямата сестра не вярвала, но мълчала.

Тя знаела, че дивите елени живеят в тундрата. Знаела, че зад скалистия нос живеят петима ловци.

Девойките пак нарязали месото, наядли се до насита и легнали да спят.

Ловците, като се върнали от лов, пак видели, че месото е изядено. Най-големият брат рекъл:

— Някой се е научил да идва при нас. Утре вие ще идете на лов, а пък аз ще остана да пазя жилището. Дано видя оня, който ни наказва всеки ден.

На заранта по-малките братя отишли на лов, а най-големият останал да пази ярангата.

Девойките също се събудили. Събудили и Комиснапина и го пратили да търси храна. Комиснапин тръгнал право към ярангата зад скалистия нос.

Най-големият брат погледнал от ярангата и видял: пристига едно човече с криви крака и с криви ръце. Ловецът се скрил при входа — мушнал се в храста, донесен за гориво. Комиснапин се приближил до ярангата и запял:

*Нещо ме е страх, нещо ме е страх,
но защо — не знам, но защо — не знам!*

Сетне пристъпил прага и влязъл вътре. Огледал се. В едно дървено блюдо видял месо. Захванал да яде. Най-големият ловец през това време седнал на прага и преградил пътя на Комиснапин. Комиснапин се огледал и видял човека, седнал до вратата. Скочил, изплашил се и завикал:

— Махай се, пусни ме да изляза!

Тогава стопанинът казал:

— Няма да се махна!

Комиснапин съвсем се изплашил, захванал да моли стопанина да го пусне да си иде у дома. Стопанинът запитал:

— Имаш ли сестра? Комиснапин отвърнал:

— Нямам сестра.

Стопанинът рекъл:

— Лъжеш ме ти мене, имаш сестра! Казвай истината или зле ще си изпатиш.

Комиснапин отговорил:

— Имам една сестра.

Стопанинът пак казал:

— Пак лъжеш, ти имаш две сестри!

Комиснапин рекъл:

— Не, само една.

Стопанинът казал:

— Казвай истината или ще те пребия.

Комиснапин извикал:

— О, не ме бутай, защото ще се разваля, имам две сестри!

Стопанинът рекъл:

— Ти имаш три сестри!

— Не, две сестри.

— Казвай истината или ще те довърша!

— Добре де, три сестри имам.

— Не, ти имаш четири сестри!

— Само три сестри.

— Пак ме лъжеш, имаш четири сестри. Казвай истината или ще те убия!

— Вярно, четири сестри имам.

Стопанинът казал:

— Казвай истината, нали имаш пет сестри. Ако ме излъжеш, ще те хвърля в морето!

Комиснапин рекъл:

— Да, имам пет сестри. Но повече нямам. Само пет сестри.

Стопанинът казал:

— Не ми трябва повече. Сега вземи туй месо и го носи на сестрите си.

Комиснапин взел месото и тръгнал по брега към къщи, а стопанинът се загледал след него.

Върнали се по-малките братя от лов и запитали най-големия:

— Видя ли крадеца?

— Видях го. Той е едно човече с криви крака, но има пет сестри. За тях ни краде месото. Утре ние всички ще идем при сестрите.

Комиснапин пристигнал с месото. Като влязъл в ярангата, девойките го запитали:

— Откъде донесе пак толкова месо? Да не би някъде наблизко да живеят хора?

— Никого не съм виждал.

Девойките сварили месото, хапнали и легнали да спят. На заранта се събудили и захванали да будят Комиснапин, за да иде за зеле, но той не им отвърщал.

Най-голямата сестра — магесницата, излязла от ярангата и що да види: приближават се петима момци, петима ловци с лъкове и стрели. Върнала се и извикала на сестрите си:

— Хора дойдоха, момци дойдоха!

Изплашили се девойките и закрили очите си с ръце, а ловците през това време влезли в ярангата и се наредили. Девойките-сестри свалили ръце от очите си и видели петима млади, хубави и силни момци. Тогава най-големият брат рекъл:

— Ловците дойдоха да ви помоят да им станете жени. С нашите лъкове и стрели ние бием диви елени, с нашите копия и харпуни^[3] бием морски животни. Вие и вашите деца ще бъдете нахранени. А еленовите кожи ще ви служат за облекло.

Най-голямата сестра рекла:

— Аз исках да кажа на сестрите си, че освен нас има и други хора. Но щом сте дошли, нека бъде, както искате. Аз и сестрите ми сме съгласни да станем стопанки на ярангата ви.

Девојките се многу зарадвали. Всички захванали да се готвят да пренесат заедно с ловците жилицето си на ново място.

А там, където лежал Комиснапин, останала само една купчина домашни потреби: дъска, две скребки, един каменен чук, два калъпа и два рака.

Младежите направили обща сватба и заживели заедно.

[1] Скребок — инструмент от камък, кост и желязо, с различна форма. Служи за обработване на кожи. ↑

[2] Полог — спално отделение в жилицето на чукчите, коряките и ескимосите. ↑

[3] Харпун — оръжие, което се хвърля. Представява копие на въже и служи за лов на големи морски животни. ↑

КАНАК И ОРЛИТЕ ЕСКИМОСКА ПРИКАЗКА

В крайбрежното село Наукан живеел един юначен човек — смелият и силен ловец Канак. Той имал само един син — млад момък. Канак нарекъл сина си Таграк, каквото име носел и покойният му дядо. Бащата искал да ожени Таграка за хубавицата Туткан, дъщеря на съседа, но момъкът и дума не давал да се издума за женитба. Той смятал да стане най-силен, най-смел и най-добър ловец, да надвива враговете — тангите^[1], и орлите, които живеели по върховете на най-високите планини и причинявали големи злини на хората, на земните и морските животни.

Всеки ден Таграк се упражнявал в сила и ловкост, катерел се по високите скали, прескачал пропасти и клисури и догонвал в тундрата бягащите лисици. Щом поотраснал, той можел вече да отменя остарелия Канак в лова и почнал да му носи в къщи много морски животни. Бащата само събирал изхвърлените от водата дървета за летните и зимни огньове.

Настъпила пролетта, снегът, кажи-речи, съвсем се стопил и изхвърлените от есенните бури дървета плувнали покрай бреговете. Жителите на Наукан винаги започвали да събират топливо заедно с Канак. Той бил старейшина, а според древния обичай никаква работа не започвала, преди да се залови с нея старейшината.

Веднъж, когато Таграк се накарал да иде и прибере дървата от брега, Канак го попитал:

— За коя смяташ да се ожениш? Девојката Туткан умее да шие хубаво и да вари месо умее. Нито една девојка от селото няма таква хубаво лице като нейното. Ти навярно си намислил да се ожениш за оная, която не ходи по земята, а хвърчи във въздуха?

Таграк мълчал. Той мислел за орлите, които искал да надвие. Орлите отвличали децата. Орлите опустошавали морето, което давало живот на хората. Големите орли отнасяли като мънички рибки и огромните черни китове.

Отишъл Таграк за дървата, събрани от Канак. Настъпила вечерта, но той не се връщал. Жената на Канак запитала мъжа си:

— Защо тъй дълго не се връща синът ни? Да не би да му се е случило нещастие?

Канак спокойно отвърнал:

— Нещо го е задържало. Навярно скоро ще се върне.

Но ето че настъпила нощта, настъпило и утрото, а Таграк все още не се връщал. На заранта Канак рекъл на жена си:

— Кажи на всички съселяни да поемат с лодките на юг и на север — да търсят сина ни.

Мъжете взели ловните си оръжия — харпуните, копията и лъковете, взели торби с храна за из пътя и се пръснали на разни страни. Привечер лодките с ловците захванали да се връщат. Никой не открил следи от Таграк. Грижата се настанила в жилището на Канак. Бащата и майката загубили единствения си син.

Настъпила и есента. Стегнаха студовете, бреговете се покрили с дебел лед, а Таграк все още го нямало. Тогава Канак рекъл на своите другари-ловци:

— Утре аз сам ще ида на планината Кихлявик, където живеят орлите — дано узная там нещо за сина си.

Призори, когато всички спели, Канак метнал на гърба си нерпената торба^[2] с храна и се запътил към планината Кихлявик. Приближил се до подножието на планината и разбрал колко е висока. Ще стигнат ли силите му да се изкачи на върха на Кихлявик? Но Канак искал да намери сина си. Той захванал да се катери нагоре. Много пъти си почивал старият Канак, додето най-сетне стигнал на върха.

Почнал да дири орлите, но тях никъде ги нямало. Само наоколо се белеели като сняг кости на китове, птици и риби. Както вървял по върха на планината, Канак изведнъж видял две малки орлета. Те не можели още да летят, притискали се едно в друго и треперели от студ и глад.

Канак си помислил: „Ще замръзнат орлетата. Трябва да им дам храна, нека живеят, навярно отдавна нищо не са яли.“

Но като погледнал в торбата си, видял, че вече е изял всичкото месо и че нерпената торба е празна. Отрязал от кухлянката^[3] си две големи парчета и покрил с тях орлетата да не замръзнат. Сетне взел лъка си и прострелял две яребици — за да нахрани орлетата. Орлетата изяли яребиците, затоплили се под кожата и силите им се възвърнали. Канак стоял и гледал орлетата, но мислел за сина си. В туй време едното от орлетата станало, силно ударило крилото си в земята и се превърнало на момче. Канак дълго не вярвал на очите си, но момчето продумало:

— Благодаря ти, човече. Ти ни спаси от студ и глад. Но скоро ще долети майка ни, която няма милост нито към животните, нито към хората. Тя може да те изяде. Майка ни я няма вече четири дена, тя дири плячка далеч отук. Ти трябва да се скриеш, иначе ще загинеш. Скрий се под крилете ни и ние ще те спасим.

След това момчето ударило ръката си в земята и се превърнало пак на орле. Канак се скрил под крилете на орлето и тогачас чул шум във въздуха. Сетне нещо огромно паднало до орлетата. Канак погледнал в цепнатинката между перата и видял една грамадна орлица. Орлицата-майка продумала:

— Защо ми мирише на човек?

Тогава единият син рекъл:

— Тука наистина има човек, но ти си сърдита и може да го изядеш. Само че знай, ако не беше той, ние щяхме да загинем от студ и глад. Той ни спаси от гибел! Хайде, изяж го по-скоро! Той е под крилето ми.

Орлицата каза:

— Не, аз няма да го изям! Нека излезе и да се не бои!

Канак излязъл изпод крилето на орлето. Пред него застанала най-голямата птица, каквато бил виждал някога. В краката на орлицата лежал хванатия от нея кит и този кит приличал на мъничка рибка. Сетне орлицата ударила клюна си в земята, свалила перестата си дреха и се превърнала на жена-великан. Жената запитала Канак:

— Защо си дошъл тук, човече?

Канак отвърнал:

— Аз диря сина си. Дойдох да те попитам къде е той. Нали летиш навсякъде и виждаш всичко, което става по земята.

Жената отвърнала:

— Моят мъж също не се върна от лов. Може да са го убили непознати орли или е паднал в тясната клисура или в морето.

Канак запитал:

— Но ти навярно знаеш къде се намира синът ми Таграк?

Жената отвърнала:

— Да, аз знам къде е синът ти. Там високо, на небесните планини, живее най-силният и най-големият орел. Той отвлече сина ти. Завърза го за един стълб и всеки ден кълве кожата му, защото синът ти не иска да се ожени за дъщеря му. Синът ти много страда и съвсем е отслабнал.

Сетне жената каза на Канак:

— Сега си иди у дома, а след четири дена ела тук при мене, но нагласи месо за из пътя. И аз ще си приготвя. Ние ще литнем с тебе да се бием с големия орел.

Канак се върнал в селото си и влязъл в землянката, където го чакала жена му. Тя запитала:

— Казвай по-бързо, какво узна за сина ни?

Канак отвърнал:

— Ами че узнах туй-онуй. Казват, че се е оженил за дъщерята на големия орел, който живее на небесните планини. След четири дена аз пак ще ида на планината Кихлявик и ще науча още нещо за сина ни.

Канак казал така на старата жена, за да не се уплаши, като узнае истината. След четири дена, с торба на рамо, Канак се изкачил на планината Кихлявик и отишъл при орлицата.

През това време тя приготвила много диви елени и един кит за храна по пътя. Канак натрупал всичкото месо върху орлицата и го вързал с ремъци за огромните ѝ криле. Сетне седнал и той на гърба ѝ. Орлицата забила огромните си нокти в кита и полетели нагоре към небесните висини. Скоро земята се скрила от очите на Канак. По пътя орлицата късала от кита парчета месо и ги ядяла. Летели, летели и ето че китовото месо се свършило. Тогава Канак почнал да храни орлицата с еленовото месо. Показали се вече и небесните планини, но Канак привършил еленовото месо и орлицата останала без храна, почнала да слабее. Канак ѝ дал всичко, каквото имал в нерпената торба, орлицата полетяла малко и пак спряла. Върхът на планината бил вече близко, но орлицата нямала сили и не можела да лети по-нататък. Тогава Канак отрязал дясната си кълка и я пъкнал в клюна на орлицата. Тя се издигнала малко по-високо, но отново се спряла, а върхът на планината бил вече съвсем близо. Канак взел ножа, отрязал лявата си кълка и я пъкнал в клюна на орлицата. Този път тя долетяла до върха на небесната планина и кацнала до един голям камък.

Канак видял напреде си огромна землянка, а около нея — много кости, сякаш бял сняг покривал земята.

Орлицата казала на Канак:

— Доведи тук сина си. Той е вързан с ремъци за стълба, ей там, зад землянката.

Канак се приближил до стълба и видял сина си вързан за ръцете и нозете. Разрязал с ножа си дебелите моржови ремъци, но синът му паднал и не можал да седне от слабост. Бащата грижливо повдигнал сина си и го запитал:

— Сине, нямаш ли сили да вървиш?

Синът отвърнал:

— Загубил съм ги, не мога.

Канак нарамил сина си и го отнесъл при орлицата. Орлицата казала:

— Орелът-богатира спи и не знае, че си му отнел сина. Хайде да се спуснем по-скоро на земята!

Бащата и синът седнали върху орлицата и тя захванала да се спуща към земята. Наближили земята. Изведнъж чули подире си вик:

— Кои сте вие? Защо отвлякохте плячката ми? Тежко ви!

Орелът догонил орлицата, ударил я с гърдите си по гърба и съборил Канаковия син, с втори удар съборил самия Канак и торбата, с трети удар съборил отслабналата орлица.

И тримата паднали в морето, а орелът отлетял в небесата.

Орлицата паднала в морето и се превърнала на остров Аяк. Канак паднал в морето и се превърнал на остров Имаклик. Там, дето паднал синът на Канак се образувал остров Укивак.

А на планината Кихлявик очаквали майка си двата млади орли. Майката-орлица не се връщала и те тръгнали сами да си дирят храна. Отначало намирали дребни тундрови животни, сетне захванали да ловят диви елени и моржове върху ледовете. Минало много време, братята-орли пораснали и почнали да ловят по-големи китове.

Веднъж малкият брат казал на големия:

— Къде ли е майка ни? Я да литнем към небесните планини! Може да научим нещо за нея. Нали оттам всичко се вижда.

Големият брат отвърнал:

— Бива, ние сме вече силни и ще можем да се издигнем на високите планини.

Запасили се братята с храна. Додето летели, изяли всичките запаси, най-сетне долетели до небесните планини. Отпреде си видели огромна землянка. А около тази землянка имало много кости, сякаш земята била покрита с бял сняг. Братята-орли ударили клюновете си в земята, свалили перестите си дрехи и големият брат рекъл:

— Я да влезем в тази землянка!

Оставили дрехите си вън и влезли в землянката. Край дървено блюдо с китово месо седели орелът и орлицата.

Орелът казал:

— Ето че младите братя-орли дойдоха да ми отмъстят, задето убих майка им. Да, аз убих майка ви, убих и старейшината Канак от Наукан и неговия син. Те сега са острови между две големи земи.

Големият брат казал на богатира:

— Хайде, обличай се, да литнем по-близо до земята и да си премерим силите. Може и ние да те превърнем на остров.

Орелът-богатир се съгласил.

Заедно с тях полетяла и орлицата. Орлите навлекли перестите си дрехи и захванали да се спускат към земята. Като се приближили до земята, големият брат рекъл:

— Не е ли време да започнем нашия бой? Орелът-богатир отвърнал:

— Хайде да започнем!

Големият брат се обърнал към малкия:

— Ти се бий с орлицата по-далеко, на север, а аз ще се бия с орела на юг.

Литнали на разни страни: малкият — на север с орлицата, а големият — на юг с орела.

И почнал бой между стария орел и младия.

Дълго се били орлите. Най-сетне младият орел ударил с гърди стария орел по главата. Старият богатир не понесъл удара, паднал в морето и се превърнал на голям остров — Сивукак.

А малкият брат далеко на север победил орлицата. Той я съборил с ловък удар в гърдите. Орлицата паднала в морето и се превърнала на остров Кулюсик.

[1] Танги — неприятел. ↑

[2] Нерпена торба — торба от кожата на нерпа. ↑

[3] Кухлянка — двойна кожена дреха. ↑

БОГАТИЯТ И БЕДНИЯТ УДЕГЕЙСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един богат човек на име Бая-Мафа. До неговата хижа поставил колибата си един сиромаш човек. Дженку-Мафа го викали. Сиромашът живеел лошо. Няма нито храна, нито облекло. Налегнала го голяма мъка. А не смеел да иде при богатия за помощ. Бая-Мафа и без туй все пресмятал дълговете му. Дал той някога на сиромаша два заека и оттогава сиромашът не можел да му се изплати. Все му бил дължник.

Една вечер Дженку-Мафа рекъл на жена си:

— Утре рано ще ида в гората. Пригответи ми сушена риба, брезовия черпак и кибрит.

Жената направила, както ѝ поръчал. Призори Дженку-Мафа се дигнал, облякъл се набързо, мушнал в пояса си сушена риба, брезовия черпак и кутийката с кибрит и тръгнал по заледената река. Вървял, вървял и на едно място видял, че ледът се е разпукал. Водата се тъмнеела, а от нея излизала пара. Спрял се той тъкмо срещу мястото, където брегът бил по-висок, легнал и се престорил на умрял. В това време дошъл старият заек. Тукса го казвали. Дълго обикалял той около легналия старец, тичал, разглеждал го и най-сетне се провикнал:

— Ракитови зайци! Тичайте насам, да видим от какво е умрял старецът. Елхови зайци! Тичайте по-скоро тук! Брезови зайци! Тичайте всички насам! Бедният дядо е умрял!

Дотърчали зайците. Гледат и се чудят: от какво ли е умрял старецът? Тукса рекъл:

— Да е от глад — не е, защото има сушена риба, да е от студ — не е, защото има кибрит. И от жажда не е умрял, защото има черпак. Трябва да ида и да обадя на бабата.

Втурнал се Тукса и всичко разправил на бабата.

А бабата се разсърдила и рекла:

— Тая заран беше съвсем здрав. Как тъй ще умре изведнъж? Навярно вие сте го утрепали.

— Не сме ние, не сме — захванал да се оправдава Тукса.

— Добре, щом не сте, донесете стареца тук.

Тукса търтил пак към реката. Повикал зайците — ракитовите, елховите и брезовите. Втурнали се дългоухите да влачат стареца. Един го хванал за крака, друг за ръката, трети се вкопчил в брадата му, четвърти го хванал за ушите. Потътрили го, влачат го към къщи. Довлекли го до самата колиба.

Бабата изскочила и рекла:

— Внасяйте го по-скоро вътре и влизайте всички в колибата! Скоро ще излезе студеният вятър, по-добре да сте на завет.

Зайците внесли стареца и се намъкнали в колибата до един. Тогава старецът скочил и ги изловил всичките. Само един заек не можал да хване. Тоя заек бил бял, дебел и се казвал Бомболе. Старицата го погнала с машата, но не сварила да го удари. Закачила само ухото му. То станало черно. Бомболе се отскубнал и побягнал в гората. Дженку-Мафа се разсърдил:

— Защо го изтърва? Той ще иде и ще разправи на другите зайци. Но било, що било. Сега слушай какво ще ти кажа — иди при богатия съсед и го повикай да дойде у дома да си избере два заека.

Бабата се зачудила:

— Че защо пък ще си избира зайци? Нали му дадохме два тлъсти срещу ония мършавите, които получихме от него!

— Дадохме му, ама той е алчен човек, окото му все не се насища. Още иска — рекъл дядото.

Бабата се ядосала:

— Ами нерпата, дето я улови на високия бряг? Забрави ли я? Нали и нея му дадохме.

А старецът отвърнал:

— Не съм я забравил. И друго съм му давал аз, ама все не мога да му се изплатя. Върви сега. Зайци колкото щеш. Нека си избере.

Отишла старицата и повикала Бая-Мафа. Той дошъл, избрал си два най-тлъсти заека и попитал Дженку-Мафа:

— Я ми кажи къде хвана толкова зайци?

Оня му разправил. Бая-Мафа си отишъл у дома и рекъл на жена си:

— Много зайци е хванал сиромахът. Ние трябва да хванем още повече. Пригответи ми сушена риба, брезовия черпак и кибрит. Утре

рано ще ида в гората.

Както рекъл — тъй направила жената. Призори Бая-Мафа се дигнал, облякъл се набързо и мушнал в пояса си сушената риба, брезовия черпак и кутийката с кибрита. Вървял, вървял и намерил мястото, където ледът бил пропукан. Легнал на брега и се престорил на умрял.

Дотърчал при него един заек, обиколил го тичешком, дълго го гледал и най-сетне се развикал:

— Ракитови зайци! Тичайте насам, да видим от какво е умрял старецът. Елхови зайци, по-скоро тук! Брезови зайци! Тичайте всички насам! Богатият старец умрял.

Втурнали се зайците. Гледат и се чудят: от какво ли е умрял Бая-Мафа? Един заек рекъл:

— Да е от глад — не е, защото у него има сушена риба. Да е от студ — не е, защото у него има кибрит. И от жажда не е — има черпак. Трябва да ида и да обадя на бабата.

Отишъл заекът и обадил на бабата. А тя се разсърдила и рекла:

— Навярно вие сте го убили. Ако не сте го убили, донесете ми го тук!

Заекът търтил в гората. Захванал да вика всичките зайци — ракитови, елхови, брезови. Зайците пристигнали. Заловили се да влачат стареца. Заобиколили го от всички страни. Но щом посегнали да го дигнат, дотърчал Бомболе с черното ухо.

Бомболе викнал:

— Зайци! Не влачете стареца! Той иска да ви излови всичките. Аз зная.

Зайците се разбягали. Бая-Мафа се разсърдил, скочил и хукнал подир зайците. Успял да улови само два, другите избягали.

Върнал се Бая-Мафа в къщи, но място не можел да си намери, щял да се пукне от яд.

— Тая работа беднякът ми я погоди. Той е подучил зайците. Те насмалко щяха да ме убият. Едва ме оставиха жив. Исаха да ме хвърлят в реката.

Минало, що минало, Дженку-Мафа и бабичката му изяли всичките зайци и пак почнали да гладуват. Да идат при богатия — не смеят. Той им бил страшно сърдит. Отново захванал да пресмята дълговете на бедняка. Искал да вземе всичките му кучета. Дженку-

Мафа дълго мислил що да стори. С глада шега не бива. Мислил, мислил и най-сетне рекъл на жена си:

— Я чувай, старо, пригответи ми повече кедрова смола. Трябва да направя лепило. Утре ще ида в гората.

Сварили те много лепило. Призори Дженку-Мафа се дигнал, облякъл се и отишъл в гората. Там видял едно голямо дърво. По клоните му били накацали много птици. Щом Дженку-Мафа се приближил до дървото, птиците се изплашили и отлетели. Сирوماхът се покатерил на дървото и захванал да го маже с лепилото. Спускал се надолу и мажел клоните му и дънера. Най-сетне стигнал до корена. Тогава се изправил на крака. Захванал да вика и да свири, за да подмами птиците. Птиците долетели. Кацнали на дървото и не могли да се откъснат — залепнали за него. Много птици се залепили. Като комари облепили дървото. Дженку-Мафа ги отлепил и набутал в ловната си торба. Отнесъл ги у дома си. Бабата се зарадвала. Оскубала и изкормила птиците. Сварила чорба. Сирوماхът рекъл:

— Старо, я иди да повикаш на гости богатия съсед. Повикали Бая-Мафа. Дошъл той, седнал да яде и запитал:

— Дженку-Мафа, къде си хванал толкова птици? Оня разказал всичко, както си било.

Като се нахранил, Бая-Мафа си отишъл у дома и рекъл на жена си:

— Сирوماхът хванал много птици. Ние трябва да хванем повече. Пригответи лепило. Утре заран ще ида в гората.

Както рекъл, така и направил. Отишъл в гората. Там видял едно голямо дърво. По клоните му били накацали много птици. Щом богатият се приближил, птиците се уплашили и се разбягали. Тогава Бая-Мафа захванал да маже дървото с лепило. Маже дървото и се катери нагоре. Най-сетне стигнал върха и захванал да вика птиците. Птиците долетели и залепнали. Събрали се много птици. Бая-Мафа се опитал да слезе долу, но не можал. Залепнал и той на дървото, не може да се откъсне. Почнал да вика бабичката си:

— Бабо, бабо, ела да ме отлепиш, залепнах за дървото!

Дотърчала бабичката, покатерила се на дървото, но и тя залепнала. Тогава почнали да викат на помощ кучето:

— Чуvasa! Чуvasa! Ела да ни отлепиш, защото залепнахме!

Дотърчало кучето Чуваса, засилило се, скочило на дървото — не може да се откъсне. Най-отгоре седи Бая-Мафа, малко по-ниско — бабата, а най-долу — кучето. И тримата залепнали. Бая-Мафа захванал да вика на помощ сиромаша:

— Ей, Дженку-Мафа, ела да ни отървеш! Ние залепнахме.

Дженку-Мафа чул, засмял се и рекъл:

— Остани си, Бая-Мафа, на дървото. Ти беше богат човек, не можех да дишам от тебе, все дълговете ми броеше. Остани си на дървото. Ти искаше да имаш все повече и повече, ей такава уста беше отворил, всичко искаше да налапаш, сега нищо не ти трябва.

Така останал на дървото Бая-Мафа, така останала бабата, така останало и кучето им. Всички изсъхнали там и се превърнали на шишарки. Оттогава по големите дървета виснат шишарки.

ЛОВЕЦЪТ И ХУБАВИЦАТА ХАНТИЙСКА ПРИКАЗКА

Живеел някога един ловец на име Ханти-хо. Той бил добър човек и обичал да помага на бедните ловци. Ханти-хо имал жена и син. През един мрачен ден ловецът казал:

— Тайгата и гората са безкрайни. Няма обхождане. По-добре да си почина през този дъждовен ден.

Легнал той и потънал в дълбок сън. Спал цяла неделя. На седмия ден се събудил и се протегнал:

— Ама че дълго съм спал!

А жена му се обадила:

— Седмия ден вече, откак си легнал.

Ловецът станал, умил се и се облякъл. Излязъл на улицата. Погледнал наоколо: слънцето греело. Върнал се в къщи. Седнали да хапнат. След като се нахранили, Ханти-хо рекъл на жена си:

— Донеси ми дрехите, с които ходя на лов в гората.

А на сина си рекъл:

— Сине, тичай да насметеш към дома еленовото стадо и хвани двата най-добри елена.

Отишъл синът, насмел еленовото стадо и хванал двата най-добри елена. А ловецът през това време се приготвил. Най-напред облякъл парката^[1], а над нея — малицата^[2], с която ходел на лов.

И малкият му син се облякъл като него.

Излезли на улицата. Ловецът взел подплатените с кожа ски, сложил ги в шейната и натоварил отгоре пушката си, сто стрели и два-три лъка.

Потеглили към гората. И щом стигнали до края на задънения път, по който возели дърва, забелязали, че оттам наскоро е минала мечка.

— А, хубавице-богатирке! Скъпо животно си ти! Сега ще те гоня, додето имам очи да виждам и уши да слушам, до последния си дъх ще те преследвам! — викнал бащата.

И двамата със сина поели по следите. Вървели, що вървели и спрели елените.

Бащата рекъл:

— Ти, синко, няма защо да се трепеш. Връщай се назад с елените!

И продължил сам да гони мечката. Вървял той ни много, ни малко, а земята станала мокра и разкаляна.

— Я да оставя аз този горски звяр и да пренощувам тук!

Насякъл клони, наредил ги върху калната земя и си приготвил постеля. Почнал да суши мократа си дреха и калните си обуца. Закърпил изподраната си дреха и заспал.

Развиделило се. Събудил се и се огледал. Наоколо се издигали голи хълмове и височини. Трябвало да нарами ските.

Дигнал се и пак тръгнал. Отдалечил се от огъня и що да види — недалече от мястото, където бил той, пренощувала и мечката, която гонел.

— А-а-а, хубавице-богатирке, скъпо животно си ти! Сега се намираш близо до мене. Ще те гоня, додето имам очи да виждам и уши да слушам, до последния си дъх ще те преследвам.

И поел по следите на мечката... Минала дългата пролет, която свежда надолу шиите на конете и на другите животни. Пукнало се лятото със зелените листа и сочната трева. А той все преследвал мечката. Неусетно отлетяло и лятото със зелените листа и сочната трева.

Зимата сменяла лятото, лятото — зимата. Три години време ловецът гонел мечката.

Една вечер си рекъл:

— Ще легна и хубаво ще се наспя. Що ми трябва да тичам подир този звяр? Да не би да носи на гърба си торба с пари?

Насякъл дърва и си приготвил постеля. Изсушил мократа си дреха и калните си обуца. Закърпил се и легнал да спи.

Съмнало се. Сложил си ските и тръгнал. Огънят още се виждал, когато разбрал, че мечката е нощувала съвсем близо до него.

— А-а-а, хубавице-богатирке, скъпо животно, не знаех, че си толкова близо. Сега ще те гоня, додето имам очи да виждам и уши да слушам, до последния си дъх ще те преследвам! — извикал ловецът.

И продължил гонитбата. По едно време се появила гориста земя. Вървял, що вървял ловецът, додето стигнал брега на едно голо езеро, езеро без гора, езеро без трева. Лоша страна. Никъде не се виждали дървета. Изведнъж насреща му се задала богатириката-хубавица, скъпият звяр.

— Брей, че близо си била!

Тръгнал след нея и стигнал отвъдния бряг на пустото езеро.

Наближил мечката, ръка да протегне и ще я стигне.

Изведнъж пред ловеца се изпречила много висока скала — от земята до небето. Ханти-хо видял, че мечката ту се покатерва до върха, ту пак се търкулва надолу. Не може да се задържи.

Запретнал се и той да се катери по скалата. Настигнал мечката, насочил пушката, още малко и ще я повали, но тя изневиделица се скрила от очите му, само задните ѝ крака се мярнали. Навярно с последни сили е успяла да се закрепил горе, като е забила ноктите си.

Ханти-хо погледнал в далечината с ясните си очи, които виждали и близката, и далечната земя. Разбрал, че е дошъл в града на богатириците, града, чийто край не се виждал. Опашката на звяра се мярнала в едно от високите жилища, направени от здрава ела.

— В този далечен край, където стигат само зверовете, аз надали ще хвана мечката, а ще оставя тука главата си, моята глава с гъстите коси и с плитките.

Влязъл в града, минал зад жилището, където се бил скрил звярът, и седнал на една скамейка.

В това време се отворила вратата на съседното жилище и от него излязъл един човек.

И ловецът видял, че този човек е голям колкото двамина обикновени човеци. Отворила се вратата и на друго жилище и от него излязъл човек, равен на трима обикновени човеци. От трети дом излязъл човек, голям колкото четирима обикновени човеци. Седмият човек бил висок колкото седмина обикновени човеци.

Най-сетне се отворила вратата на жилището, зад което седял ловецът. Показал се старец с бяла глава и с бяла брада. Той заобиколил жилището, видял ловеца, върнал се назад и рекъл:

— Този човек не се е блъскал толкова дълго, за да седи на улицата зад къщата! Трябва да го поканим у дома.

И чул се звън, сякаш някой тръска торба със злато. Излязла една хубавица и закрила с ръка лицето си от ловеца.

— Хайде, тръгвай след мене, влизай у дома — рекла тя на завален език. — В този далечен край ти не си дошъл да загинеш от ледена смърт, не си дошъл да бъдеш погубен от бяла смърт... Ела, ела, влизай...

И хубавицата Най влязла вътре. Ловецът Ханти-хо се приближил до вратата и също влязъл. Огледал жилището: на една скамейка седял старецът, а до него — човек, обикновен на ръст. Старецът станал и настанил гостенина на мястото, отредено за гости.

— Хайде, Мишхо, хайде, синко — рекъл старецът, като се обърнал към човека с обикновения ръст, — върви да повикаш братята си. Нека дойдат, защото ни пристигна гостенин-сват.

Мишхо станал, облякъл се, обул се и направил на гостенина знак, с който искал да му каже: „От този далечен край ти надали ще се измъкнеш жив. Аз ще повикам моите братя-великани и те ще се разправят с тебе.“

Гостенинът му отвърнал също със знак: „Гледай си работата. Да става, каквото ще.“

Мишхо хукнал навън. След малко се върнал. Подир него по един, по двама се задали великаните.

Влизали и се подсмивали:

— Ехе-хе! Сватовник ни е дошъл, сватовник за сестрата! Не е лошо. Отколе не сме пили винце. И за гостенина ще е добре да пийне малко винце.

Влизали, влизали, най-сетне се показал и великанът Отепшиви — най-големият от всичките великани. Той се втурнал вътре и се засмял:

— Ехе-хе! Гостенин дошъл! Не е лошо, винце ще пийнем! Отколе не сме пили.

От улицата внесли бъчва, която събирала петнадесет ведра вино. Пробили в бъчвата дупка, подложили под дупката черпак и захванали да пият. Свършила се тая бъчва, внесли втора. Изпили втората и подали трета. Като свършили и нея, великаните почнали да падат един след друг. Най-сетне Мишхо казал на гостенина:

— Главата ми натежа. Като падна и аз, ти ще останеш сам с Отепшиви. Той ще те погълне наместо вино.

— Абе, нека ме погълне — отвърнал гостенинът, — какво мога да направя?

Мишхо паднал пиян. Отепшиви изведнъж вдигнал глава и рекъл на ловеца:

— Ех, идвали са при нас, брате, и по-здрави от тебе, и по-силни. Хайде да пием.

Пили, що пили двамата и бъчвата се свършила. Отепшиви рекъл на хубавицата:

— Трябва да се намери някъде бъчва от десет ведра. Излязъл на улицата, донесъл нова бъчва и се засмял:

— Ехе-е-е, свате! Нашите мъже всичките се натъркаляха, а за тебе и мене има още вино.

Пили, що пили и си приказвали, докато най-сетне великанът се олюлял и паднал пиян. Ханти-хо останал сам да пие и сам да си приказва. Приближил се до бъчвата, посегнал да гребне — нищо! Изпразнила се. Тогава той запитал хубавицата Най:

— Откъде носят те вино?

Хубавицата Най отвърнала:

— Нашите ходят с шейните на юг. Бързоногите елени отиват дотам за един ден и насам още един ден.

Ловецът се облякъл, излязъл, взел ските си, сложил ги на краката и поел. Бързо стигнал до мястото. Влязъл в кръчмата и викнал на кръчмарина:

— Любезни приятелю, дошъл съм при тебе за вино, ще ми дадеш ли?

— Колко искаш?

— Не знам, колкото дадеш.

— Ей ги бъчвите — избирай, която щеш.

— Хайде, търкулни насам една от десет ведра.

Кръчмаринът търкулнал към него една бъчва от десет ведра. Ханти-хо присегнал през тезгяха, поел бъчвата и я повдигнал.

— Малка е — рекъл, — дай по-голяма!

Кръчмаринът му търкулнал друга бъчва — от петнадесет ведра. Ловецът поел и нея през тезгяха, измъкнал от джеба си шепя злато и го изсипал върху тезгяха.

Кръчмаринът задържал, колкото му трябвало, а останалото злато бутнал към ловеца.

Ловецът прибрал парите и ги изсипал в джеба си. Сетне взел бъчвата, нарамил я и поел назад. Още същия ден се върнал в града на великаните. Пробил дупка на бъчвата и седнал да си допие.

Изведнъж Отепшиви се протегнал, отворил очи и що да види — Ханти-хо все още седи и пие.

— А бе, сватовнико, ти още ли пиеш?

Поклатил бъчвата — пълна. Запитал хубавицата Най:

— Откъде е туй вино? Преди да падна, аз внесох бъчва от десет ведра.

Тя отвърнала:

— Оная бъчва отколе свърши. Той сам ходи и донесе петнадесетведрена бъчва. Отиде и се върна за един ден.

Отепшиви се обърнал към гостенина:

— Значи, ти си ходил за вино? Ехе-хе! Грабнал черпака, наточил си вино и го опитал.

— Хм! Хубаво!

Сетне един след друг захванали да се дигат и другите великани. Събудил се и Мишхо. Отепшиви викнал:

— Свате, ти излезе най-силен. Хайде още да прием!

Мишхо сърдито скочил и казал на хубавицата Най:

— Трябва да приготвиш постеля за гостенина. Той не е дошъл тук да ни мъкне вино и през всичкото време да пие с нас.

Отепшиви добавил:

— Е, нека легне сватът, нека си почине.

Ханти-хо легнал и заспал.

Спал, що спал, събудил се и станал. Великаните вече ги нямало.

И останал Ханти-хо при великаните.

Веднъж старецът казал на най-малкия си син:

— Синко, я събери братята си, настана вече, както виждам, време за лов на патици и гъски.

Мишхо се разсърдил, скочил и излязъл навън. Подир малко се върнал. След него се занизали и великаните.

— Ехе-е-е, не е лошо да направим лов на гъски и патици, додето е тук свата.

Най-подир дошъл Отепшиви. Повели разговор. Отепшиви рекъл:

— Момчета, трябва ни еленово стадо. Ще тръгнем с елени, защото ако тръгнем пешком, кога ще стигнем?

Подгонили едно еленово стадо, изловили елените и ги впрегнали в шейните. Седнали в шейните и поели.

Пътували, що пътували и стигнали до провлака между две обширни наводнени пространства. Спрели елените. Отепшиви рекъл:

— Хайде, свате, ти си пъргав човек, остани да ловиш птици. Ти най-добре ще се справиш с тая работа.

Мишхо направил знак на Ханти-хо:

— Ако пропуснеш само една птица или едно птиче, същия миг на място ще бъдеш пронизан със стрела.

Ханти-хо отвърнал:

— Нека бъда пронизан! Да става, каквото ще!

Великаните седнали в шейните и заминали. Огледал се Ханти-хо наоколо и разбрал, че одето и да летят птиците — всичките прелитат през това място. Додето се оглеждал, надвиснал чер облак от птици.

— Ами сега?... Брей, че беда! Нямам никакво оръжие. Брей, че мъка!

Приближил се до шейната и повдигнал кожата, с която я покривали. Хубавицата Най успяла, без да я забележат, да сложи там един дебел железен прът.

— Виж, това е хубаво! Сега имам оръжие!

След малко птиците го нападнали. Захванал той да ги изстребва. Мятал се насам-нататък. Трупал върху земята цели купчини от птици. Шест купчини натрупал, седем натрупал... Най-сетне напорът на птиците спрял. От ловеца течел пот като град. Отишъл при шейната да обърше челото си. Седнал да си отдъхне.

Обърнал се и що да види — задали се още повече птици. Приближили. Той се вдигнал и отново захванал да размахва пръта. Натрупал шест купчини, големи като палатки, седем натрупал. Тръгнал пак към шейната, за да избърше потното си лице.

Но щом се обърнал — видял, че пристигат още повече птици. Приближили се до него. Отново се заловил за работа. Събарял той птиците, трупал купчина след купчина. Не пропуснал нито едно птиче. Като свършил, тръгнал към шейната, седнал и избърсал изпотеното си лице.

По едно време се задали великаните. А Отепшиви, който яхал най-буиния елен, държал на коленете си лък, готов за стрелба.

Приближил се и разбрал, че и този път не може да посегне върху Ханти-хо.

— Хм! Юнак! Юнак! Не изтърва нито едно птиче.

— Нали ловците ходят на лов, за да не изтърват птиците или животните! — рекъл Ханти-хо.

Един след друг захванали да се събират великаните. Последен дошъл Мишхо.

Всички се чудели и не могли да се начудят — как тъй е можал да избие всичките птици! Отепшиви рекъл:

— А бе, момчета, какво се чудите? Нашият сват е юнак над юнаците! И тъй, свате, разделяй сега плячката!

Тогава Мишхо се втурнал и гневно казал:

— Той не е дошъл, за да ни лови дивеч и да ни го дели! И се заловил да дели птиците между великаните. Ханти-хо видял, че и за него има дял.

Мишхо делил, делил и най-сетне свършил. Великаните захванали да се съветват.

— А бе, момчета, едва, ли ще смогнем да ги закараме у дома — рекъл Отепшиви. — Додето ги извозим, те ще червясат. Да се преселим, момчета, на това място и тук да ги изядем.

Върнали шейните към къщи. Взели жените и децата си и се преселили на новото място.

Заловили се великаните да приготвят птиците. Жените ги оскубали и изкормили, а мъжете окачили месото да се суши. Само делът на Ханти-хо останал непобутнат.

Ден лежал, два лежал. Най-сетне ловецът почнал да мърмори:

— Напразно избихме толкова невинни птици. Щом ние не можем да ги изядем, има много гладни мъже и жени, които минават оттук. Туй месо трябва да дадем на ония, които гладуват. Те ще хапнат и ще утолят глада си. А като се успокоят, ще отминат с благодарност.

Тогава хубавицата Най се дигнала, облякла делничната си малица, с която варяла чай и готвела ядене, и се заловила да чисти птиците на Ханти-хо. А пък той се заел да ги окачва. И додето слънцето зайде зад скалите на Северен Урал, работата била свършена.

А великаните все още се въртели около своите птици.

Минало лятото, настанала зимата. Дошло време за пътуване със ски. Бащата на великаните пак рекъл на най-малкия си син:

— Синко, да беше отишъл при братята си да им кажеш, че е настанало време за лов на диви елени.

Мишхо скочил и сърдито хукнал навън. След малко се върнал. Подир Мишхо братята се занизали един след друг. Последен влязъл Отепшиви. Усмихнал се и рекъл:

— Чувай, свате, не е лошо, додето живееш тук, да дойдеш с нас на лов за диви елени. Трябва да идем... Само че, момчета, нима ще вървим пешком? Трябва ни еленово стадо.

Великаните излезли. След малко подгонили стадо елени.

Мишхо направил знак на Ханти-хо:

— Сега ще те накарат да ловиш хор-елена^[3], който никога не е хващан. Ако не го хванеш, мигом ще те пронижат със стрела. Този хор-елен с никакво тинзян-ласо^[4] не може да се задържи. Три пъти омотано ласо не издържа. Ако към такова ласо прибавиш и стоманено въже, пак няма да издържи.

— Нека ме пронижат. Да става, каквото ще!

Насмели стадото. Отепшиви рекъл:

— Хайде, свате, ти си ловък и пъргав човек, я ни хвани онова хор-еленче, дето никога не сме го хващали.

Дали му тинзян-ласо, което не било яко и не можело да издържи. Ловецът рекъл:

— А бе, момченца, вашето ласо е слабо. Аз донесох със себе си моето тинзян-ласо. Ще ида да го взема.

Отишъл зад къщата при шейната си и измъкнал изпод дрехата своето тинзян-ласо.

Приближил се до стадото. Гледа — хор-еленът, който никога не бил хващан, се мята настрана от останалите. Ловецът захванал да се промъква към него. Като доближил и пресметнал, че ласото ще стигне, подскочил, затекъл се насреща му и метнал ласото тичешком. Еленът понечил да се хвърли настрана, но примката на ласото обвила рогата му в долния им край.

От страх хор-еленът паднал на колене. Ловецът го стегнал с ласото. Еленът скочил и скокът му като вълна помел четвъртината от еленовото стадо на великаните.

Отепшиви рекъл:

— По-полека, свате, защото ще погубиш всичките ни елени.

А Мишхо казал:

— Ах, вие, негодници, тъй ви се пада! Този човек не е дошъл тук от далечната земя, за да лови вашия хор-елен и да ви снабдява с елени!

Хванали хор-елена и го впрегнали в шейната на Отепшиви. Пригответе и другите шейни. Ханти-хо видял, че Мишхо е нагласил шейна и за него.

Тогава Отепшиви се обадил:

— Хайде, свате, тръгвай най-напред!

— Вървете вие, вървете! — отвърнал ловецът. — Аз не знам къде правите лов на елени.

Потеглили всичките. Вървели, що вървели, най-сетне стигнали до една ивица земя, която се простирала между два дола. Спрели елените. Отепшиви рекъл:

— Хайде, свате, ти си пъргав човек. Остани тук да причакваш елените. Тебе най те бива за тая работа. А ние ще идем да ги подгоним.

Мишхо му направил знак: „Ако пропуснеш тук само едно еленче, Отепшиви на място ще те прониже със стрела.“

— Ех, нека, нека ме прониже. Да става, каквото ще!

Великаните седнали в шейните и заминали.

Додето Ханти-хо разглеждал местността, на отвъдния бряг на блатото се показали животните и те нямали брой.

— Хм! Аз нямам никакво оръжие. Какво ще правя сега! Туй се казва беда!

Приближил се до шейната, поповдигнал покривката — и какво излязло? Хубавицата Най, без да я забележат, пъкнала там един железен прът.

— Добре стана! Сега имам оръжие! — си рекъл ловецът.

През това време животните съвсем се приближили и той се заловил за работа. Не оставил жив нито един елен от ония, които дошли отдоле, нито пък от ония, които дошли отгоре. Всичките помел.

Приближил се до шейната, за да изтрие студената си пот. Обърнал се и що да види — пристигат още повече елени. И пак се заловил за работа. Едва успял да избърше студената си пот и видял, че идат несметен брой елени. Краят им се не виждал. Оставил ги да се приближат и отново размахал железния прът. Повалил ги.

В това време се задал Отепшиви с хор-елена.

— Какво е това бе, свате! Ами че ти не си оставил нищо живо!

Един след друг захванали да се събират великаните. Пристигнал и Мишхо. Всички се чудели и не могли да се начудят. Отепшиви рекъл:

— Хайде, свате, раздели сега елените!

Мишхо възмутен излязъл напред:

— Вие сте неблагодарни! Този човек затуй ли е дошъл в нашия далечен край, да ни снабдява с елени и да ги дели помежду ни!

И Мишхо се заловил да разхвърля между великаните всичките елени, като ги хващал за краката.

Ловецът видял, че Мишхо и за него трупа дял. Мишхо трупал, трупал и свършил. Великаните захванали да се съветват:

— Слушайте, момчета — рекъл Отепшиви, — кога ще смогнем да закараме всичкото това месо? По-добре да се преселим тук с жените и децата!

Поели към къщи, но скоро се върнали и се заселили на новото място със семействата си. Великаните се заловили да приготвят елените. Мъжете дерели и чистили животните, а жените провесвали месото, за да съхне. Делът на Ханти-хо останал непобутнат. Ден лежал, два лежал. Най-сетне хубавицата Най казала:

— Как може тъй! Защо изтрепахте невинните животни? Блатните свраки и гарваните туй за туй ще ги развлекат. Ако ние сами не можем да ги изядем, навярно ще дойдат отнякъде пътници. Нали на света има много гладни мъже и жени. Ако им дадем това месо, те ще наситят глада си. И ще отминат с благодарност.

Ханти-хо облякъл вехтата си малица, с която ходел на лов за риба и дивеч, отишъл при своите елени и се заловил да ги дере. В работата му помагала и хубавицата Най, сестрата на великаните.

Щом слънцето се потулило зад скалите на Северен Урал, те привършили всичко.

А великаните все още се въртели около елените си.

И заживели всички на новото място. Веднъж бащата казал на най-малкия си син:

— Я чувай, синко, да беше отишъл да повикаш братята си. Струва ми се, че е дошло време да поемем към нашия жертвеник. Кажиречи, минаха седем лета, откак не сме ходили там.

Лицето на Мишхо се покрило с пясъчна бледнина, със земна бледнина. Той скочил и дал знак на Ханти-хо:

— Иде вече краят! — рекъл той. — Сега заедно с другите жертви ще се закълнат да принесат в жертва и твоята глава с гъстите коси и с плитките.

Ханти-хо му отвърнал със знак:

— В този далечен край аз не съм дошъл току-тъй. Да става, каквото ще.

Мишхо хукнал навън. Бърже се върнал. След него един след друг захванали да влизат великаните. Последен пристигнал Отепшиви. Като се усмихнал, той рекъл:

— Е, не е лошо, не е лошо! Само че ни трябва еленово стадо. За жертви са потребни шарени, бели и черни елени.

Великаните се дигнали и заминали.

Ханти-хо рекъл на хубавицата Най:

— Къде ми са дрехите, с които дойдох тука? Донеси ми ги.

Донесли му дрехите. Захванал да се облича. Най-напред сложил пъстрата като небе в мрачно време парка, над нея — старата малица, с която ходел на лов за дивеч и за риба.

Насмели стадото. Всички излезли на улицата. Отепшиви викнал:

— Хайде, хванете елените, че да вървим! Наловили шарени, бели и черни елени и вързали шест жертви с ремъци.

Ханти-хо помислил за себе си: „Седмата жертва ще бъде моята глава.“

Впрегнали елените и поели. Вървели, що вървели, най-сетне пристигнали. Пред тях се възправили седем брези, израснали от един корен. Ханти-хо видял по върховете на шестте брези шест скалпа^[5] на шестима богатири, изсъхнали и почернели. Завързали великаните елените за дънерите на брежите и захванали да произнасят заклинания. Покланяли се като дървета с мека сърцевина. И чува ловецът, че се кълнат да принесат в жертва и неговата глава с гъстите коси и с плитките. Щом чул това, додето ония се унасяли в клетви, той почнал крачка по крачка да отстъпва назад.

Потулил се зад едно дърво. На бърза ръка свалил ловната си малица, свалил пушката си и я напълнил със заряд за девет глухара.

— Ако е речено песента ми да остане и занапред, ако е речено приказката ми да остане и занапред, на мястото, където гръмне

пушката ми, нека бъдат повалени и отнесени и дърветата, и тревите, пуснали корени в майката земя!

И гръмнал.

Там, дето имало иглолистна гора, земята се покрила с иглици, дето имало широколистна гора — земята се покрила с листа...

Упътил се към великаните, но тях вече ги нямало. Изчезнали и шейните им.

Ханти-хо се затекъл пешком. Като влязъл в къщи, великаните се били събрали всичките на съвет.

— Е, свате, доде ли си?

— Къде мога да отида? — отвърнал Ханти-хо.

— Ние мислехме, че си затрупан. Стори ни се, че небето се провали.

— А бе, небето наистина се провали. Крайчецът на небето притисна пръста на крака ми. Додето го освободя, останах надире от вас.

Минали още много дни и години. Веднъж Ханти-хо рекъл на стареца:

— Ех, старче, ръцете ми жадуват да прегърнат жената и сина, краката ми жадуват да стъпят на родна земя. Аз си имам своя земя, имам си своя вода. Пусни ме да си ида. Нека дойде с мене и дъщеря ти да зарадвам сина си с хубава невеста.

Старецът рекъл на най-малкия си син:

— Синко, я иди да повикаш братята си. Трябва да поговорим. Сватът тъгува за родното си място като езерна рибка. Замислил се е за земята си, за близките си.

Мишхо бързо излязъл навън. Не след дълго се върнал. Надошли и великаните.

— Казвай сега, по каква работа ни викаш? Бащата рекъл:

— По каква работа ви повиках ли? Сватът се е затъжил за своя край.

Великаните почнали да го усукват:

— Брей, намислил си и тръгваш. Почакай още два-три дена. Ще приготвим сватбено угощение, ще приготвим дарове.

И захванали да се готвят. След три-четири дена наредили сладка трапеза. Свършило се угощението и великаните впрегнали елените.

Ханти-хо и хубавицата Най седнали в шейните си, сбогували се и поели.

Пътували, що пътували и изведнъж Ханти-хо гледа — напреде му огън, от небето до земята. Не може да се мине през него. Ловецът рекъл на хубавицата:

— Я слез от шейната, виж какво е това чудо напреде ни.

Хубавицата Най погледнала и рекла:

— Туй са хитрините на моите братя великани. Те не можаха да те убият, затуй сега захващат тъй или инак да хитруват.

— Ако искаш да живееш, легни по очите си! — извикал Ханти-хо.

И взел железния си прът от шейната. Тръгнал пред елените. Приближил се до огъня и захванал да го разпръсва на разни страни. Проправил пътечка, по която едва-едва минали шейните. А от двете страни огънят бушувал. Сетне рекъл на хубавицата Най:

— Стани, погледни надире!

Хубавицата Най станала и видяла пътечката през огъня.

Отминали по-нататък. Щом се отдалечили от огъня, напреде им се появила непроходима гора. Затънеш ли в такава гора, не можеш се измъкна.

Ханти-хо запитал хубавицата Най:

— Какво е това чудо?

— Туй са хитрините на моите братя великани. Жално им е да ме пуснат.

— Те няма да ни задържат.

И като измъкнал от джеба си едно гребенче, той тръгнал пред шейната и захванал да чеше гората. Разчесал гъстата гора наляво и надясно. Отново се открил път. Минали и тази пречка.

Тогава Ханти-хо рекъл:

— Ето че магиите на твоите братя не успяха. Ние ги унищожихме всичките. Сега пък аз ще извърша чудеса. Да видим ще минат ли те през моите чудеса.

Спрели елените. Той слязъл от шейната и отишъл много надалеч, където човешкото око не стигало. Свалил ловната си малица, свалил пушката си и сложил в нея заряд за седем глухара.

— Нека на мястото, където гръмне пушката ми, бъдат повалени и отнесени всичките дървета и всичките треви, пуснали корен в майката

земя. На това място да се появи море без гора, море без трева. Водата му да не бъде годна за пиене, водата на това море да бъде солена!

И изстрелял от пушката си заряд за седем глухара. Всичките дървета били повалени, всичките треви пометени. И се образувало море без гора, море без трева.

Приближил се до това море, опитал водата — не била годна за пиене, само сол!

Върнал се тогава Ханти-хо при хубавицата:

— Хубавице Най — рекъл, — иди виж моята магия! Хубавицата Най се приближила до мястото, погледнала и заплакала.

— Свърши се вече! — рекла тя. — Сега кой ще възпее любимия ми най-малък брат? За другите не ми е жал. Те много са ме мъчили и терзали.

Седнали в шейните си и продължили своя път. Вървели, що вървели, приближили мястото, където някога Ханти-хо пасял елените си есенно време. Нямамо никаква следа от копито, нито от крак.

Хубавицата Най рекла:

— Миналия път ти се хвалеше, че си имал такива и такива богатства, че си имал толкова и толкова елени.

Ханти-хо с огорчение отговорил:

— Минаха вече десетина години, откак заминах. Навярно някой е идвал от чужди страни. Синът ми може би не е жив. Той беше слаб, безсилен и не е можал да се опре. Жена ми навярно са отвлекли. Отмъкнали са може би имането ми, откарали са елените ми.

Продължили пътя си. Стигнали до онова място, където някога Ханти-хо пасял елените си зимно време. Тук-там се срещали следи от елени.

— Ето на — рекъл Ханти-хо, — тези следи са останали от отвличеното мое еленово стадо.

Тръгнали по-нататък. Пътували, пътували и стигнали до онова място, където някога Ханти-хо пасял елените си пролетно време. Гледа — тук-там ходят елени, но те не носят неговите белези, а белезите на друг човек. Само на по-старите елени личели неговите белези.

— Нали ти казах, че някой е идвал тук от чужди страни, взел е жена ми, убил е сина ми и върху елените ми е поставил свои белези.

Продължили пътя си. Пристигнали там, където той пасял елените си лятно време. Колко много елени! Цял мравуняк! Наблизо се

показала къщурка. Пред къщурката седял човек с червена рубашка и нещо дялкал. Край него тичал един малчуган. Щом забелязал ловеца и хубавицата, той се развикал:

— Я гледай, някой иде насам!

— Не ми пречи да работя. Малко ли хора минават оттук! — отвърнал мъжът.

Ханти-хо видял малчугана и тъжно рекъл:

— Виждаш ли, девойко, каква мъка е за мене! Тук е дошъл непознат мъж, взел е жена ми и те имат вече голямо дете, а сина ми навярно са погубили. А малчуганът тичал и крещял:

— Гледайте, някой иде при нас!

Мъжът казал:

— Ако иде баща ми, той е и твой баща. Ти не го помниш. Ти се роди три месеца по-късно, след като баща ни се загуби, но аз хубаво го помия. Ние заедно бродехме из гората за лов.

Момчето се втурнало в къщурката при майка си:

— Мамо, мамо, баща ни се връща!

Жената извикала:

— Ах ти, немирнико, баща ти замина много отдавна. Оттогава минаха толкова години на колкото си ти. Той не е между живите. Напразно тревожиш праха на покойния!

Малчуганът изтичал повторно на улицата, почнал да подскача радостно и пак се втурнал в къщурката:

— Мамо, мамо, тате си иде, тате си иде!

А майка му се разсърдила. Още малко и щяла да го натупа.

Ханти-хо се приближил до къщурката. Гледа — мъжа в червената рубашка, когото взел за чужденец, бил родният му син. Оня същия, който го изпроводил на далечния път. Възмъжал синът му, станал голям.

Ханти-хо прегърнал и целунал двамата си синове.

Изскочила и майката на улицата. Сетне тя завела хубавицата Най в къщурката. Настанила я на онова прославно невестинско място, където самата тя седяла някога.

Ханти-хо и синът му разпрегнали елените, пуснали ги и влезнали в къщурката. В чест на бащата дали угощение. Той се обърнал към по-големия си син и му рекъл:

— Ех, синко, ти дочака най-сетне баща си! Доведох ти невеста за чудо и приказ. Живейте и бъдете щастливи!

[1] Парка — общо название на кожените дрехи. ↑

[2] Малица — двойна кожена дреха. ↑

[3] Хор-елен — бик-елен. ↑

[4] Тинзян — ласо за ловене на домашни елени. ↑

[5] Скалп — изрязана от главата кожа с косите. ↑

ХРАБРИЯТ АЗМУН

Смелият пред нищо се не спира. Смелият минава през огън и вода — и става още по-силен. За смелия и храбрия хората дълго си спомнят. За смелия и храбрия бащата разправя приказки на своя син.

Това се случило отдавна. По онова време нивхите^[1] още правели каменни крайници на стрелите и ловели риба с дървени куки. Тогава амурския лиман^[2] наричали Малко море — Ля-ери.

Тогава върху самия бряг на Амур имало едно село. В него живеели нивхите — нито добре, нито зле. Дойде ли много риба — нивхите бивали весели, пеели песни, сити били до гуша. Дойде ли малко риба, лош ли е ловът — нивхите мълчели, пушели мъх и повече стягали поясите на коремите си.

Една пролет ето какво станало.

Седят веднъж момци и мъже на брега, гледат водата, пушат лулите и кърпят мрежите. И виждат, че по Амур нещо плава. Пет-шест, а може би и цели десет дървета. Навярно някъде гороломът е повалил дърветата, голямата вода ги е притиснала едно до друго и така ги е заплела, че и със сила не можеш ги раздели. Върху тези дървета се натрупала пръст. Трева поникнала отгоре им. Цял остров плава. Гледат нивхите — на този остров стърчи рендосана и заострена върлина. Няколко реда стружки се вият по върлината и шумят на вятъра. Червено парцалче, вързано за върлината, плющи във въздуха. Старият Плетун рекъл:

— Някой плава. Поставил е заострена върлина — защита от зло око. Значи, моли за помощ.

И чули нивхите — долита плач на дете. Дете плаче, та се къса. Плетун рекъл:

— Дете плава. Навярно си няма нийде никого. Зли хора са избили неговите близки или черна смърт ги е отнесла. Майката не току-тъй ще захвърли детето си. На тревата го е поставила — пратила го е да дири добри хора.

Плачът се чувал все по-силно.

— Може ли да не помогнеш на нивха! — рекъл Плетун. — Трябва да помогнем.

Момците хвърлили въже с дървена кука, закачили дърветата и ги потеглили към брега. И що да видят — лежи дете: беличко, кръгличко, очичките черни, като звездички блестят, лицето широко — като пълна луна. В ръцете на детето — стрела и весло.

Погледнал Плетун и си помислил — детето ще стане богатир, щом от люлката е хванало стрела и весло: не се бои нито от враг, нито от работа. И рекъл:

— Ще го взема за свой син. Ново име ще му дам. Нека се нарича Азмун.

Нивхите взели Азмуна на ръце и го понесли към дома на Плетун. Но какво е това? Колкото повече вървели, толкова детето ставало все по-тежко.

Рекли на стареца:

— Ей, Плетуне, синът ти расте в ръцете ни! Гледай!

— Как да не расте в родната земя и в родните ръце! — отвърнал Плетун. — Родната земя дава сила на човека.

Ясно било, че Плетун казал истината — родната земя дава сила: додето стигнат до дома на стареца, Азмун порасъл; до прага го донесли момците, а пред прага той слязъл от ръцете на земята, изправил се на краката си и се отместил настрана — сторил път на по-старите, че тогава влязъл.

„Е — помислил си Плетун, като гледал новия си син. — Момчето ще върши добри дела: първо мисли за хората и сетне за себе си.“

А Азмун настанил осиновителя-баща на одъра, поклонил му се и рекъл:

— Поседи си, тате. Уморен си ти от дългия живот. Почини си.

Взел мрежа, взел весло. Излязъл на брега — лодките сами скочили във водата. А Азмун застанал в лодката и хвърлил веслото си на кормилото — веслото почнало да работи, загребало към средата на реката. Тръгнала лодката. Азмун хвърлил мрежата във водата. Изкарал я — много риба хванал. Отишъл у дома си — дал рибата на жените. В селото през този ден всички яли риба. А Азмун рекъл на осиновителя-баща:

— Малко е рибата в това място, тате.

Плетун отвърнал:

— Не дойде риба. Амур не дава риба.

— Трябва да го помолим, тате. Как ще живеят нивхите без риба? По-рано, за да получат риба от Амур, трябвало да го нахранят. И тръгнаха да хранят Амур.

Много лодки потеглили. Облекли най-хубавите си дрехи от шарени тюлени, от черни кучешки кожи. Плават и хубави песни пеят. Излезли по средата на Амур.

Плетун взел каша, юкола^[3] и лосово месо. И хвърлил всичко в Амур:

— Простите хора те молят да им пратиш риба, прати много, хубави риби, прати разни риби! Ето, хвърляме ти юкола за кучета — друго нямаме. Гладуваме! Коремите ни хлътнаха. Помогни ни и ние няма да те забравим!

Хвърлил Азмун мрежата във водата — много риба изкарал. Нивхите се зарадвали, но Азмун се намръщил. „Един път — може да е само късмет“ — рекъл си той. Хвърлил мрежата втори път — извадил по-малко риба. Намръщил се. Хвърлил мрежата трети път — и извадил последната риба. Сетне, който от нивхите и да хвърлил мрежата — нищо не хващал. Дори корюшка-рибка^[4] не влизала в мрежата. За четвърти път Азмун хвърлил мрежата си и я изкарал празна.

Посърнали нивхите. Запушили лулите. „Сега вече ще мрем“ — рекли си те.

Азмун поръчал да сложат всичката риба в един килер и да дават по малко на хората.

Заплакал Плетун и рекъл на Азмуна:

— Осинових те, мислех нов живот да ти дам. Няма риба — какво ще ядем? Всички ще измрем от глад. Иди си, сине мой! Друг е твоят път. Остави ни — остави нашето нещастие на нашия праг!

Замислил се Азмун. Запушил с бащината лула. Три облака дим изпушил. Дълго мислил. Сетне рекъл:

— Ще ида при Морския Старец — Тайрнадз. В Амур няма риба, защото Стопанинът е забравил нивхите.

Плетун се изплашил: никой от нивхите не бил ходил при Морския Стопанин. Това никога не е било. Може ли обикновен човек да се спусне на морското дъно при Стареца Тайрнадз?

— Можеш ли да издържиш такъв път? — запитал бащата Азмун.

Тропнал Азмун с крак върху земята. От своята сила — до пояс потънал в земята. Ударил с юмрук скалата — тя се разпукала и от пукнатината бликнал извор. Присвил очи, погледнал далечната планина и си рекъл: „В подножието на планината седи катерица, между зъбите си държи орех и не може да го строши. Ще ѝ помогна!“ Взел лъка си, сложил стрелата, обтегнал лъка и пратил стрелата. Стрелата литнала и ударила ореха, който катерицата държала между зъбите си, разчупила го на две, но катерицата не закачила.

— Ще го издържа! — рекъл Азмун.

Приготвил се Азмун за път. В пазвата си сложил торбичка с амурска пръст, взел нож, лък и стрели, въже с кука, взел и костена пластинка — за да свири, ако по пътя му стане скучно.

Обещал на баща си скоро да прати вест за себе си. Поръчал да хранят всички с рибата, която наловил, додето се върне.

И поел.

Тръгнал към брега на морето. Стигнал до Малкото море. И гледа — от водата му се блещи нерпа-тюлен, издъхва от глад.

Азмун ѝ викнал:

— Ей, съседке, много ли път има до Стопанина?

— Какъв стопанин ти трябва? — запитала нерпата.

— Тайрнадз, Морския Старец!

— Щом като е Морския — търси го в морето — отвърнала нерпата.

Азмун продължил своя път. Стигнал до Охотското море, до Пилкерх — както го наричали тогава. Ширнало се пред него морето — крайт му се не вижда. Чайки летят над него, баклани-птици^[5] крещят. Вълните се носят една след друга. Над морето тегне сиво небе, покрито с облаци.

Къде да търси Стопанина? Как да стигне при него? И нямало кого да запита. Азмун се огледал наоколо... Що да стори? Викнал на чайките.

— Ей, съседки, добър ли е ловът? Простите хора умират от глад!

— Какъв ти лов! — отвърнали чайките. — Сам виждаш, едва махаме с крилете. Риби отколе не сме виждали. Скоро ще се свърши с нас. Навярно Морския Старец, е заспал, забравил си е работата.

Азмун рекъл:

— Аз отивам при него. Ала не зная как да стигна де Стареца.

Чайките се развикали:

— Далечно в морето има остров. От този остров излиза дим. Това не е остров, а покривът на Тайрнадзовия дом, димът излиза от комина. Ние не сме били там, бащите ни не са летели нататък — от прелетните чайки сме чували! Как да стигнеш там — не знаем. Запитай косатките^[6].

— Добре — рекъл Азмун.

— Като стигнеш при Стареца — спомни си за нас, Азмуне!

Излязъл Азмун на морския бряг. Дълго вървял. Уморил се. Седнал сред камъните върху пясъка, подпрял глава на ръцете си и се замислил. Мислил, мислил и заспал. Изведнъж чува през сън — някакви хора шумят по брега. Азмун лекичко отворил очи...

И видял — млади момци се надбягват по брега, дърпат си коланите, прескачат се, играят с криви саби. В туй време на брега излезли тюлени. Момците захванали да удрят тюлените със сабите си. Щом ударят — и тюленът се извъръща на хълбок. „Ех — помислил си Азмун, — да имах такава сабя!“ Гледа Азмун — на брега стоят вежди лодки...

По едно време момците захванали да се борят. Хвърлили сабите на пясъка. Почнали да се бият — нищо не виждат наоколо, крещят и се карат. Тогава Азмун се изхитрил, хвърлил въжето с куката, закачил една сабя и я дръпнал към себе си. Докоснал я с пръст — хубава! Ще свърши работа.

Спрели момците борбата. Всички взели сабите си, а за един момък — нямало сабя. Заплакал тогава момъкът и рекъл:

— Ой-я-ха! Сега Стопанинът ще ме нареди! Какво ще кажа на Стареца, как ще ида при него?

„Аха! — помислил си Азмун. — Момците се познават със Стареца. Навярно тези момци са от морското село.“

Лежал той, не мърдал.

Захванали момците да търсят сабята — няма я сабята! Оня, дето загубил сабята, изтичал в гората — да види дали не я е изтървал там. Другите блъснали лодките в морето и се качили. Само една лодка останала на брега.

Азмун изтичал след момците. Бутнал празната лодка в морето и се загледал накъде ще тръгнат. А момците заплавали в открито море. Азмун също скочил в лодката и заплавал в морето. Изведнъж гледа —

какво е това? Напреде му няма нито лодки, нито момци! Само косатки плават в морето, порят вълните, изправили гръбните си перки като саби, а върху перките стърчели парчета тюленово месо.

По едно време лодката под Азмуна се раздвижила. Азмун се хванал и се огледал — не бил в лодка, а върху гърба на една косатка! Досетил се тогава момъкът, че на брега не лежали лодки, а кожи от косатки. Че на брега не играели момци със саби, а косатки. И че сабите не били саби, а гръбни перки на косатки. „Няма що — помислил си Азмун, — все пак съм по-близо до Стареца!“

Дълго ли плавал така Азмун — не зная, не е разправял. Додето плавал, му пораснали мустаци.

И видял Азмун, че в далечината лежи остров, като покрив на колиба. На островния връх — дупка, от дупката се вие димец, „Навярно там живее Стареца!“ — си рекъл Азмун. Тогава сложил стрела на лъка и пратил стрелата на баща си...

Косатките заплавали към острова, хвърлили се на брега, прескундили се — и се превърнали на момци, които държели в ръцете си тюленово месо.

А оная косатка, дето била под Азмун, завила назад в морето. Без сабята, ясно, тя не можела да влезе в къщи! Азмун паднал от косатката във водата — едва не потънал!

Момците видели, че Азмун се блъска в морето и се хвърлили към него. Азмун се измъкнал на брега, а момците го разглеждали и се мръщели. Казали му:

— Ей, кой си ти? Как си попаднал тук?

— А вие не ме ли познахте, че съм свой? — рекъл Азмун. — Останах надире от вас, додето дирих сабята си. Ето я сабята ми!

— Това е вярно, сабята е твоя. Но защо не приличаш на себе си?

Азмун отвърнал:

— Измених се от страх, задето загубих сабята си. И досега не мога да се опомня. Ще ида при Стареца — да ми върне предишния вид!

— Стареца спи — рекли момците, — нали виждаш, димецът едва излиза.

Момците отишли по домовете си. Оставили Азмуна сам.

Азмун почнал да се изкачва по планината. Изкачил се до половината и гледа — стан. В този стан само девойки. Преградили

пътя на Азмун и не го пускат:

— Стареца спи и заповяда да не му пречат.

Притискат се към Азмун, галят се:

— Не ходи при Тайрнадз! Остани при нас. Жена ще си вземеш — хубаво ще живееш.

А девойките — хубавици, една от друга по-хубави! Очите ясни, лицето прекрасно, тялото гъвкаво, ръцете сръчни. Такива хубави девойки, че Азмун си помислил — не е зле наистина да си вземе за жена някоя от тези девойки.

Тогава амурската земя в торбичката се раздвижила в пазвата му. Спомнил си Азмун, че не е дошъл тук за невеста, но не можел да се отскубне от девойките. Досетил се тогава — извадил от пазвата си мъниста и ги хвърлил на земята.

Девойките се втурнали да събират мънистата — и тогава Азмун видял, че тези девойки нямат крака, а перки. Те не били девойки, а тюлени!

Додето девойките събирали мънистата, Азмун стигнал до върха на планината. В дупката, която се намирала най-горе, той хвърлил въжето си с куката. Закачил куката за гребена на планината и по това въже се спуснал долу. Спуснал се до дъното на морето — и се озовал в дома на Морския Старец.

Паднал на пода — едва не се утрепал. Огледал се: в къщата всичко както при нивхите — одъри, печка, стени, стълбове, само че всичко от рибени люспи. И зад прозореца няма небе, а вода.

Водата се плискала зад прозореца, зелени вълни се надигали зад него, в тези вълни се люлеели морски водорасли, като невиджани дървета. Край прозорците плавали риби, но такива, каквито нито един нивх няма да сложи в устата си: зъбати и костеливи, само гледат кого да глътнат...

На одъра лежал Стареца, спял. Белите му коси — разпилени по възглавницата. В устата му стърчала лула, почти съвсем угаснала, от нея едва излизал димец и се носел към комина. Тайрнадз хъркал, нищо не чувал. Азмун го докоснал с ръка — не, не се буди Стареца, и туй то.

Разсърдил се Азмун: какво е това — близките му умират от глад, а Тайрнадз си забравил работата, спи! В яда си убол Тайрнадз с ножа си. Оня се раздвижил, запъшкал... Завъртял глава, цял се намръщил, попъшкал-попъшкал, че като кихнал... Събудил се и облещил очи...

Азмун извадил от пазвата си костената пластинка, стиснал я със зъби и взел да я дърпа за езичето. Забучала, забръмчала, засвирила пластинката: ту като птица чуруликала, ту като ручей бълбукала, ту като пчела жужала.

Тайрнадз никога не бил чувал такова нещо. Какво е това? Раздвижил се, повдигнал се, потъркал очите си, седнал и подвил крака под себе си. Той бил голям като подводна скала: лицето му добро, мустаците като на сом висят. По кожата му блестят люспи с всичките цветове на дъгата. Дрехата му ушита от морски водорасли... Видял той, че насреща му стои малко момче, като корюшка срещу есетра, в устата си държи нещо, но така хубаво свири, че сърцето на Тайрнадз се разиграло. Сънят мигом литнал от очите му. Той обърнал към Азмун доброто си лице, присвил очи и запитал:

— Ти на кой народ си син?

— Аз съм Азмун, син на нивхския народ.

— Нивхите живеят на Тро-миф^[7] и на Ля-ери. Защо си дошъл толкова отдалече в нашите водни земи?

Азмун разказал каква грижа е налегнала нивхите и се поклонил:

— Бащице, помогни на нивхите — прати им риба! Бащице, нивхите умират от глад! Те ме проводиха да те помоля за помощ.

Засрамир се Тайрнадз. Изчервил се и рекъл:

— Лошо стана. Легнах само да си почина, а съм заспал! Благодаря ти, че ме събуди!

Тайрнадз пъхнал ръката си под одъра и Азмун видял там една голяма каца; в тази каца плавали горбуши^[8], калуги^[9], есетри, сибирски съомги, лакерди и пъстърви, несметен брой риби!

До кацата имало кожа. Стареца я взел и напълнил четвъртината от кожата с риба. Отворил вратата, хвърлил рибата в морето и рекъл:

— Плавайте при нивхите на Тро-миф, на Амур! Бързо плавайте, плавайте! Хубаво се ловете през пролетта.

— Бащице — рекъл Азмун, — не жали рибата за нивхите!

Тайрнадз се намръщил.

Тогава Азмун се изплашил. „Сега вече пропаднах! — помислил си той. — Разсърдих Стареца. Лошо ще стане!“ Ала той си спомнил за баща си и за земляците си, застанал мирно и погледнал Тайрнадз право в очите.

Оня се усмихнал:

— Ако някой друг се бъркаше в работите ми, нямаше да му простя, но на тебе прощавам: виждам, че не мислиш за себе си, а за другите. Да бъде, както искаш!

Хвърлил Тайрнадз в морето още половин кожа всякаква риба:

— Към Тро-миф, към Амур плавайте, плавайте! Хубаво се ловете през есента!

Поклонил му се Азмун:

— Бащице! Аз съм беден — няма с какво да ти се отплатя за доброто. Вземи този подарък.

Той дал на Тайрнадз пластинката си и му показал как да свири с нея.

А пък старият отдавна го сърбели ръцете, искало му се да я вземе, не можел да снесе очите си от нея! Страшно му се харесала играчката.

Зарадвал се Тайрнадз, турил пластинката в устата си, стиснал я със зъби и захванал да я дърпа за езичето...

Забучала, забръмчала пластинката: ту като морски вятър, ту като плясък на вълни, ту като шум на дървета, ту като птичка призори, ту като лалугер писукала. Свири Тайрнадз. Съвсем се развеселил. Тръгнал из къщата и захванал да подскача. Къщата се залюляла, вълните зад прозореца побеснели, морските водорасли се късали — в морето се извила буря.

Азмун видял, че на Тайрнадз сега не му е до него. Приблизил се до комина, хванал се за въжето си и се покатерил нагоре. Додето се катерел, изподраскал до кръв целите си ръце, защото, докато гостувал при Стареца, въжето обрасло с морски водорасли.

Измъкнал се и се огледал.

Девойките-тюлени все още търсели мънистата, карали се, делели ги — и домовете си забравили, вратите на тези домове обрасли с мъх.

Азмун погледнал долното село — то стояло празно, а далеко в морето се виждали перките на косатките: косатките гонели рибата към бреговете на Пил-керх, към бреговете на Ля-ери, към Амур гонели рибата!

Как да стигне сега у дома си?

Видял Азмун, че се надвесила дъга. С единия си край се опирала на острова, а с другия — на Голямата земя.

А в морето вълните бушуват — Тайрнадз играе у дома си. Сърдитите вълни се носят по морето.

Покачил се Азмун на дъгата. Едвам се покатерил. Целият се оплескал: лицето му зелено, ръцете — жълти, корема — червен, краката — гълъбови. Покачил се как да е и по дъгата се втурнал към Голямата земя. Тичал, пропадал, насмалко щял да падне. Погледнал надолу и що да види — морето почерняло от риба. Нивхите ще имат риба!

Свършила се дъгата.

Скочил Азмун на земята. Гледа — на морския бряг, край лодката, седи онова момче-косатка, на което отмъкнал сабята. Азмун го познал и му върнал сабята. Момъкът грабнал сабята си.

— Благодаря ти — рекъл той. — Мислех, че доде съм жив, не ще видя дома си... Няма да ти забравя добрината: все към Амур ще гоня рибата. Не изпитвам злоба към тебе; сега зная — ти си се потрудил не за себе си, а за хората.

Прескундил се, превърнал се на косатка, сабята си — гръбната перка — дигнал нагоре и заплавал в морето.

Тръгнал Азмун към Пил-керх и излязъл при Голямото море. Срещнал чайките и бакланите.

Те викнали на момъка:

— Ей, съседе! Беше ли при Стареца?

— Бях — отговорил Азмун. — Вие мене не гледайте — гледайте морето!

А в морето вървяла такава риба, че водата се пенела. Втурнали се чайките, почнали да ловят риба, захванали пред очите му да тлъстят.

А Азмун отишъл по-нататък. Прехвърлил Ля-ери и се приближил към Амур. Гледа — нерпата вече издъхва. Тя запитала момъка:

— Беше ли при Стареца?

— Бях! — рекъл Азмун. — Ти мене не гледай, а гледай Ля-ери!

А рибата вървяла нагоре по лимана и водата се пенела от нея. Хвърлила се нерпата да лови риба. Захванала да яде риба и да тлъстее.

Отишъл Азмун по-нататък.

Приближил се към родното село. Нивхите седели на брега ни живи, ни умрели, изпушили всичкия мъх, изяли всичката риба.

Излязъл Плетун на къщния праг, посрещнал сина си и го целунал по двете страни.

— Беше ли, синко, при Стареца? — запитал той.

— Ти мене не гледай, тате, Амур гледай! — отвърнал Азмун.

А в Амур водата кипяла — толкова много риба пристигнала. Азмун хвърлил копието си в реката. Щръкнало копието, понесло се заедно с рибата. Азмун рекъл:

— Ще стигне ли рибата, бащице?

— Ще стигне!

И заживели нивхите хубаво. През пролетта и есента рибата пристигала!

Оттогава много хора били забравени... Но Азмуна помнят и до ден-днешен.

Щом морето се разиграе и вълните почнат да се плискат в крайбрежните скали — в свистенето на морския вятър се чува ту вик на птица, ту писукане на лалугер, ту шум на дървета... Морския Старец, за да не заспи, свири на пластинката, играе в подводния си дом.

(Обработил Д. Нагишкин)

[1] Нивхи, удегейци (уде), нанайци, ороци — народности на Далечния Изток, които живеят по Амур и притоците му, в Усурийската тайга и на Сахалин. ↑

[2] Лиман — залив, който се образува при вливането на реката в морето. Тука — залив на реката Амур, която се влива в Татарския пролив. ↑

[3] Юкола — нарязана на пластове риба. Обикновено рибата нарязват на две части: едната от тях — главата с гръбнака — дават на кучетата; другата — самото месо, остава за храна на хората. Окача се и се суши. ↑

[4] Корюшка — дребна риба в северните морета. ↑

[5] Баклан — голяма водна, предимно крайморска птица. ↑

[6] Косатка — хищно морско животно от рода на китовите. ↑

[7] Тро-миф — така наричали по-рано остров Сахалин. ↑

[8] Горбуша — вид морска риба. ↑

[9] Калуга — грамадна риба от рода на моруните. ↑

СИНЪТ НА БРЕЗАТА

Да си ленив и завистлив е цяло нещастие...

Живее в едно село старец. Той имал син на име Уленда. Всички харесвали Уленда: той бил и речовит, и широкоплещ, и силен, и хубав — не момък, а чудо! Само че Уленда не обичал да работи. Уленда нищо не искал да върши.

Отиде ли в тайгата на лов — щом види мъх, изтяга се да спи. Бащата насмете Уленда да лови риба — а синът сяда на брега, гледа водата и тъй прекарва целия ден без работа. Прати го баща му да наглежда елените — а Уленда седне на някое пънче, вдига глава нагоре, брои облаците по небето и всичките елени се разбягват.

И дотам стигнало, че на стари години бащата трябвало да храни и себе си, и сина си.

Обидно станало на стареца. Всички синове хранят бащите си, уважават ги — само Уленда-ленивецът пооглежда баща си и не работи.

Старецът отишъл при зангина — съдията, и го помолил:

— Помогни ми, мъдри зангине! Не мога повече да храня възрастен син. Нямам сили. Какво ще става, кажи. Какво да правя?

Мислил, мислил зангинът — дълго мислил: сто лули тютюн изпушил, додето намисли. Сетне рекъл:

— Ленив син е по-лошо от камък на шия. С влажна тетива не можеш пусна лък. Трябва да се смени тетивата. Друг син ти трябва.

Заохкал старецът:

— Остарях вече. Откъде да взема син?

Зангинът му рекъл:

— Иди утре в тайгата. Там ще видиш една желязна бреза, която расте между два бряста. Отсечи тази бреза. На тази бреза расте твойт по-млад син, в малка люлка се люлее. Отгледай го — той ще ти бъде помощник!

И старецът отишъл в тайгата. Вървял, що вървял и видял — наистина между два бряста желязна бреза.

Старецът захванал да сече брезата. Веднъж ударил, дважд ударил... Строшил секирата, а на брезата нямало дори нарез. Ама че бреза! Уморил се старецът. Легнал да си почине и заспал.

Видял сън: уж към него се приближила мечка и му рекла: „Надясно в долинката текат две речици, в едната река водата е бяла, а в другата река водата е червена. Нагреби червена вода и напръскай брезата!“ Старецът се събудил. Вдигнал се. Тръгнал да дири тези реки. Додето се провирал през буренаците, всичките си дрехи изподрал, станали на парцали: и халата, и наметката, и гащите, и ботушите.

Спуснал се в долинката — наистина там течели речици.

Нагребал старецът червена вода. Поел назад.

Добрал се до брезичката и напръскал дървото с червена вода. Но нямало с какво да сече — секирата строшена.

Старецът захванал да пили брезичката с нож. Направил само един нарез — и брезичката се олюляла, паднала на земята.

Гледа старецът — на мястото, където дънерът се раздвоявал, люлчица. В люлчицата лежи дете. Момче, не по-голямо от костена иглица. Лицето му широко като луна; очите черни, блестят като две мънистенца. Старецът си рекъл:

— Ой-я-ха! Дълго ще има да чакам, додето този син, отреден за мене, порасне и почне да ме храни.

А брезовото момче му отвърнало:

— Като тръгваш по пътя, не брой крачките, тате!

Старецът праметнал през рамо люлката със сина, натоварил я на гръб и поел към дома си.

Вървял, що вървял... Но какво е това? Люлката от крачка на крачка ставала все по-тежка. Додето старецът стигне до селото, плещите го заболели от люлката. Старецът пуснал люлката на земята — нямал сили да я носи!

Гледа — люлката пораснала голяма-преголяма. И брезовото момче много порасло. Излязло от люлката, поклонило се на стареца и му рекло:

— Благодаря ти, тате, дето ме изправи на крака!

Поели заедно.

Старецът нарекъл по-младия си син Калдука.

Заживели те: старецът, Уленда и Калдука.

Додето старецът се огледа, Калдука пораснал, стигнал Уленда. Работел за трима. И силен бил, и сръчен. Почне ли да се бие с някого с тояги, додето оня мигне, оставал с празни ръце. И стадото му станало два пъти по-голямо. И юколата у дома — не можела да се изяде! А животинските кожи стигали и за него, и за продан.

Уленда си останал все такъв, какъвто си бил. Колкото повече лежал, толкова по-ленив ставал. Лежал Уленда на одъра, а мързелът му все растял, не можел вече да се побере в къщи...

Старецът държал орли. Единият с червен клюн, а другият — с чер. Всяка есен скубел опашките на орлите. Досега старецът давал на Уленда опашката на червения орел. А щом малкият му син Калдука се заловил за работа — старецът дал на Калдука опашката на червения орел и рекъл:

— Калдука ме храни — значи, той е по-големият.

Уленда премълчал. Понесъл обидата, но в него се затаила злоба към по-малкия брат. Захванал да мисли как да отмъсти на брезовото момче, как да му стори зло. А мързела си забравил. Злобата му излязла по-силна от мързела.

Почнал Уленда да отмъква плячката от Калдуковите клопки. Почнал Уленда да отмъква рибата от Калдуковите мрежи.

Калдука отишъл при зангина:

— Намери крадеца, мъдрецо!

Зангинът отвърнал на Калдука:

— Крадецът е в къщи.

Наклат огън. На този огън захванал да пече котка. Котката закрепяла и се изкривила. Зангинът рекъл:

— Нека лицето на крадеца стане криво, като на тази котка. Да бъде тъй, както законът повелява, тогава ти сам ще намериш крадеца.

Поел Калдука към дома си. А Уленда се мушнал в къта, завързал лицето си с парцал. Калдука го запитал:

— Какво ти е, братко?

— Нищо — отвърнал Уленда. — Зъбите ме болят.

Тогава духнал вятър и смъкнал превръзката от лицето на Уленда. Всички видели, че лицето на Уленда е криво. Всички видели, че той е крадецът. Оттогава почнали да го наричат Уленда-кривия.

Уленда още повече намразил брезовия си брат. Захванал денем и нощем да мисли как да умори Калдука, как да го погуби. Ала додето

старецът бил жив, Уленда нищо не можел да стори.

Минало, що минало, старецът заболял и умрял. Направили погребение на стареца, поплаkali. Зангинът строшил копие над стареца. Хвърлил краищата на разни страни, за да се раздели душата на ловеца от тялото. Погребали стареца.

Веднъж Уленда рекъл на Калдука:

— Да идем, брате, на острова: сарани-цветенца ще наберем, сладки коренчета ще хапнем.

Тръгнали с лодка-оморочка^[1]. Приблизихи до острова. Помалкият брат тръгнал да събира сарани и навлязъл в тайгата, далеко от брега. Уленда скочил в лодката и заминал. Зарязал брата си на острова:

— Дано го изяде птицата Кори!

По онова време на Хехцир-планнна живеела птицата Кори. Голяма като облак. Когато птицата Кори излитала от гнездото, така закривала небето с крилете си, че ставало съвсем тъмно. Тежко на оня, който случайно срещнел птицата Кори! Тоя човек сетне не можел никъде да се намери.

Калдука походил, походил из острова, върнал се на брега, гледа — Уленда го няма. Калдука викал, викал, зовял брата си, зовял — ала той не отвърщал. Хапнал Калдука сладки саранови коренчета и легнал да спи. Помислил си: „Утре ще видя какво може да се направи.“

Слънцето залязло. Птицата Кори се дигнала иззад Хехцир, заслонила небето — станало съвсем тъмно. Лети птицата, шуми с крилете — сякаш вали силен дъжд. Въздухът свири — сякаш духа силен вятър.

Калдука се събудил. Изплашил се. Грабнал лъка.

А птицата Кори вече била над него. Потраква с клюна си. Очите й горят като два буйни огъня.

Калдука пуснал лъка. Ала напразно — птицата имала железни криле. Кори сграбила Калдука в ноктите си и рекла:

— Задай ми три гатанки. Ако ги отгатна — ще умреш. Ако не ги отгатна — ще те отнеса у дома ти!

Помислил, помислил Калдука, съгласил се и задал такава гатанка:

— Какво, какво, какво е това: седи жаба на скала и не може да скочи?

Кори мислила, мислила, ала не могла да отгатне. Тогава Калдука рекъл:

— Това е носът на лицето.

Калдука задал втора гатанка:

— Какво, какво, какво е това: от едно място излязъл, където искал — отишъл, а как е вървял — не отговаря?

И Кори пак не отгатнала.

— Това е стрелата — рекъл ѝ Калдука.

И трета гатанка задал той на птицата:

— Какво, какво, какво е това: стотина момъка спят на една възглавница и не се карат?

Птицата Кори не могла да отгатне и тази гатанка.

— Това са прътовете на покрива — рекъл Калдука.

Тогава птицата грабнала Калдука, вдигнала го във въздуха и полетяла. Колко е летяла — не знам. Пуснала Калдука на земята край родния му дом. Уленда го видял, побелял от страх, тръпки го побили и рекъл:

— Вятърът ме отнесе от острова. Такава буря се дигна, че не можах да изплавам с лодката.

Калдука замълчал.

Пак заживели братята заедно. Калдука правел лов, а Уленда-крнвия лежал на гръб. Злобата му не стихвала. Мислил той, мислил и рекъл на Калдука:

— Домъчния ми за баща ни. Чувал съм от хората, че ако се намажат устните на мъртвец с плюнката на змията Сима, мъртвият ще оживее. Хубаво ще е да съживим баща ни!

— Ами къде е тази змия? — запитал Калдука-синчето. — Как да се намери тази змия?

— По горното течение на речицата Хор — рекъл Уленда.

Калдука оседлал елена, яхнал го и поел. Дълго ли е вървял — никой не знае! През това време върху поваления бряст тридесет пъти израдли гъби. Калдука пристигнал. Оставил елена на брега, ударил го с ръка по шията и го превърнал на дърво. Поел. Стигнал при един стан.

Гледа — и там живеят ороци, само че много тъжни.

Запитал Калдука защо тъгуват. Отвърнали му, че в стана им допълзавала змията Сима, гълтала хора, горяла къщи — и нямало спасение от нея.

— Как така? — рекъл Калдука. — Нима никой от вас не може да убие тази змия?

— Опитвахме се — отвърнали му ороците, — но щом змията дъхне огън — ръцете на хората изсъхват, а без ръце, сам знаеш, може ли да се направи нещо?

Калдука помислил, па рекъл:

— Аз ще се опитам — може моите ръце да не изсъхнат!...

Наострил копието си, наточил ножа, взел от стана чугунен медник и отишъл в гората, където живеела змията Сима. Омотал се в мъх. В медника събрал дървесинна смола. Потопил се в рекичката и се намокрил. Захванал да чука по медника с копието си. Вдигнал голям шум.

Сима чула този шум и изпълзляла от дупката си. Пълзи и съска. След нея остава червена следа: тревата и камъните горят.

Змията видяла Калдука. Дъхнала пламък върху него.

Мокрият мъх запазил Калдука от огъня. Калдука замахал с всички сили и хвърлил в устата на змията чугунения си медник, пълен със смола. Смолата се стопила и заляла гърлото на Сима. Заблъскала се змията и издъхнала. Бяла пяна излязла от устата ѝ наместо огън. Калдука събрал тази пяна и поел назад.

Изведнъж чува — пращят дървета. Тайгата дими, животните бягат оттам и птиците на орляци отлитат. Ороците рекли на Калдука:

— Беда, синко! Ти уби Сима, сега нейният брат Химу иде да отмъсти за сестра си. Беда!

— Нищо! — рекъл Калдука. — Беда е — когато главата ти не е на раменете, а щом главата ти е на раменете — с всяка беда можеш да се справиш!

Взел той седем чугунени медници. Похлупил ги един върху друг и сам се пъхнал под най-долния.

Налетял тогава Химу. Всичко наоколо се тресяло. Земята треперела, от небето се сипели тресчици. Видял той медниците, хвърлил се върху тях, че като ги ударил!... Шест медника пробил с главата си, а седмият му се опрял — счупил си главата. Засъскал Химу и запълзлял към тайгата — да умре! Калдука се измъкнал изпод медниците. Ороците го заобиколили. Радвали се, че видели такъв богатир, че се избавили от змията Сима. Поканили го в своя род.

Искали да го нарекат син. Орочките девойки попоглеждали към него: на всяка се щяло да се омъжи за такъв юнак. Старците му рекли:

— Остани при нас.

— Не, трябва да си ида у дома — отговорил Калдука-синчето.

Харесала му в този стан една девойка. Тръгнал да се разходи с нея. Стигнали до брега. Седнали на едно съборено дърво. Калдука рекъл:

— Стани ми жена, девойко! Ела с мене!

Ударил с ръка дървото и то се превърнало на елен. Еленът литнал към Калдуковия роден стан.

Уленда пеел песни у дома си, мислел си — свърши се с Калдука.

А Калдука изведнъж се появил, и то с млада жена.

Уленда-кривият още повече се ядосал на брата си. Помислил си: „По-добре да ме няма, ако не погубя Калдука и не взема жена му.“

Отишъл Калдука при зангина — съдията. Разказал му всичко. Казал, че донесъл плюнка на змията Сима, за да съживи баща си, както искал Уленда-кривия.

Зангинът му рекъл, след като изпушил една лула:

— Ти, брезово момче, не знаеш, че хората не се раждат два пъти. Защо ще тревожиш стареца? А Уленда те е пратил, за да те погуби!

Зангинът взел плюнката на змията и я хвърлил в реката. Разпенила се реката, завряла и бяла пара се вдигнала над нея. Много риби изплували с коремите нагоре. Рибите измрели.

— Ето виждаш ли! — рекъл зангинът. — С тази плюнка Уленда-кривия щеше да те убие.

Сетне зангинът погледнал Уленда-кривия.

— Иди в тайгата, Уленда — рекъл той. — Не ти е мястото между хората. Ти не обичаш хората... Иди в тайгата. Там хората на тайгата живеят сами. Бъди такъв, какъвто си в душата си.

И Уленда поел към тайгата. Додето вървял — обрасъл с козина. На ръцете и краката му се появили нокти. Отначало Уленда крачил на два крака, а сетне хукнал на четири. Уленда-кривия станал мечка.

А Калдука-син заживял хубаво с жена си. Той имал много деца. И във всичко му вървяло...

Това се случило много отдавна. Преди толкова години, че ако ги броиш на пръсти, то в целия стан няма да намериш толкова пръсти у

старците. Трябва да вземеш от децата. А децата бягат, не се оставят да ги хванат. Иди, че разбери кога се е случило!...

(Обработил Д. Нагишкин)

[1] Оморочка — лодка от брезова кора. С такива лодка са си служели в миналото в Амурския басейн. ↑

МАЛКАТА ЕЛГА

Това се случило много отдавна. Толкова отдавна, че и най-старият уде не го помни. Неговият дядо му го разправил. А на дядото го разказал баща му. Много отдавна станало това.

Жената на ловеца Солдига умряла и му оставила дъщеричка на име Елга.

Солдига погребал жена си, потъгувал, потъгувал и се оженил за втори път. Взел си жена от рода Пунинга. И заживели те тримата: Солдига, жена му Пунинга и дъщеричката му Елга.

Солдига много обичал дъщеря си. Правел ѝ разни играчки: люлчица, чашки от брезова кора и чукало с бухалка за мачкане на кожи. Такива играчки той правел, за да свиква Елга с женската работа.

А малката Елга молела баща си:

— Направи ми нарта — малка шейничка, лък, стрели и копие.

Като чула това, Пунинга казала:

— Защо ти са момчешки играчки?

Елга отвърнала:

— Като порасна, ще помагам на баща си в лова.

— Само туй липсваше! — рекла Пунинга. — Това не е женска работа.

Погледнал Солдига дъщеричката си и разбрал, че тя ще стане смела. Направил ѝ играчки: малка шейна, лъкче-самострел, копие, изрязал от дърво малък елен и хамут за впрегатни кучета.

Пунинга видяла, че мъжът ѝ не я послушал и намразила Елга. Захванала да я оскърбява, когато баща ѝ отивал на лов. Елга търпяла и не се оплаквала на баща си от мащехата, за да не го огорчава.

Така живеели...

И ето че веднъж Солдига срещнал в тайгата дива свиня. Дълго я гонил. Съвсем я прогонил. Дивата свиня избягала в гъсталака и легнала.

Минал оттам амба — тигърът. Той бил гладен. Подушил свинята и се хвърлил да я разкъса! Солдига не видял добре кой мърдука там и

метнал копието си в гъсталака. Копието пронизало свинята и засегнало тигъра.

Тигърът побеснял и се нахвърлил върху Солдига. Ловецът почнал да говори на тигъра, че не искал да убие него, а целял свинята, но амба не вземал от дума и го разкъсал на парчета.

Познал амба вкуса на човешката кръв. Започнал да обикаля стана. Другите ловци — роднините на Солдига — излезли на пътеката му, замолили го да не ги закача, да иде на други места, но амба не ги послушал. Пристигал нощем и отмъквал свине, елени и кученца. Отмъквал и малки деца. Какво по-лошо от това?...

Като починал бащата — животът на Елга станал съвсем лош. Пунинга я намразила. Започнала да разсипва девойката с работа. Елга ходела за вода, миела хлебно зърно за каша, соляла риба, сушела юкола за кученцата, мачкала кожи, шиела халати за мащехата, мъкнела храсти от тайгата. А Пунинга по цели дни лежала на одъра, ядяла, спяла, пушела лулата си, нищо не вършела сама, крещяла на Елга: „Туй подай, момиче, онуй подай!“

Елга знаела, че по-старите трябва да се слушат и правела всичко, каквото ѝ заръчвала мащехата. Много тежко ѝ било. Но девойката търпяла. Сама се утешавала:

— Като порасна, ще оставя мащеха си. Ще живея сама. Ще правя лов.

Елга не се разделяла от копието си, защото баща ѝ го бил направил. Тя много обичала баща си.

Където и да отиде, носела копието със себе си.

Веднъж мащехата изпратила Елга да одере брезова кора, за да направи нови чашки.

Девойката отишла в тайгата, намерила хубава бреза, направила два нареза и захванала да дере кората. Изведнъж чува — някой я пита с груб глас:

— Ей, какво правиш тук, момиче? Чия си ти?

Елга се обърнала и видяла амба — тигъра. Ловът му отдавна пресекнал. Хълбоците му хлътнали от глад, амба бил много сърдит. Но Елга не се изплашила от тигъра. Тя отвърнала:

— Аз съм дъщеря на Солдига. А ти какво искаш?

Тигърът изръмжал:

— Аз разкъсах Солдига... сега ще изям и тебе!

Елга викнала на тигъра:

— Махай се оттук, разбойнико!

Тигърът се хвърлил към Елга, но тя се покатерила на брезата. Брезата се навела и я потулила. Тигърът с всички сили ударил главата си в брезата и я счупил.

Елга замахнала към него с копието си:

— Върви си, разбойнико, иначе ще си изпатиш!

Амба така заревал, че от дърветата се посипали листа. Пак подскочил. Тогава две брези плътно се приближили една до друга и го притиснали. Амба заседнал — не можел да се измъкне. Колкото и да се блъскал — не можел да се освободи от капана, толкова здраво го притиснали брезите. Елга хвърлила копието си в него. Копието влязло в едното око на тигъра и излязло през другото. Елга ослепила амба. Той издъхнал.

Отсякла Елга шарената тигрова опашка, сложила я в чантата си и поела към стана.

Гледа — хората събират вещите си във вързопи и разглобяват жилищата си. Наканили се да се преселят на друго място, боят се от тигъра. Елга попитала:

— Къде отивате? Амба няма да дойде вече!

— Какво знаеш ти, девойко — промълвил най-старият уде. — Където тигърът е дошъл веднъж, там ще дойде и втори път. И ние няма да се отървем от смъртта!

Извадила Елга от чантата шарената тигрова опашка и я показала на старците.

— Аз пък ви казвам, че амба няма да дойде вече тук. Ето, аз отсякох опашката на амба.

Изплашили се хората:

— Какво си направила, девойко! — завикали те. — Амба не бива да се убива. Сега неговият дух ще идва нощем в стана и всички ни ще погуби! Тайгата ще обхване нашия стан, всичките пътечки ще обраснат с трева. Блатото ще покрие това място.

Елга казала:

— Аз познавам ловния закон. Два пъти помолих амба да си иде. Той не ме послуша.

— Е, тогава — друга работа — рекли старците. — Амба сам си е виновен!

И удете не се преселили. Взели да хвалят девойката.

Обидно станало на Пунинга, дето не хвалят нея. Съвсем се разсърдила на Елга. Каквото и да направи девойката, все не може да угоди на Пунинга. Щом измиела хлебното зърно и почнела да вари каша, мащехата се приближавала, хвърляла зърното и я карала пак да го мие. Извезе ли Елга халат — мащехата не го харесвала.

— Какво си направила, ръцете си си оставила! — казвала тя. — Така ли се везе? Разпори всичко и го направи отново. Но по-хубаво, по-ярко, по-особено!

Блъскала се, блъскала се Елга над един халат, а мащехата все не го харесвала.

Крецяла Пунинга, карала се. Заплакала Елга, излязла от къщи, отишла на брега на реката и седнала там, където растели папратите. Седнала и заплакала. Зашумели папратите и се раздвижили.

Една папрат склонила към Елга завитото си пипалце и запитала:

— Защо плачеш, момиче?

Елга разказала колко е тежък животът ѝ. Папратта я помилвала по лицето с мъхнатите си листа и рекла:

— Не плачи, момиче, на тази мъка е лесно да се помогне! Ние ще ти помогнем.

И папратта почнала да вика всички цветя и треви, за да помогнат на Елга. Всякакви треви и цветя се протегнали към халата. Легнали върху него, завъртели се на разни страни. И върху халата се получила такава хубава шарка, каквато Елга никога не била виждала.

И папратта събрала всичките сълзи на Елга, поръсила с тях халата и цялата тази шарка останала върху халата.

Като свършила тая работа, тя рекла на Елга:

— Жално ми е за тебе, Елга. Мащехата много те обижда, ти толкова плачеш, че напои със сълзите си тук цялата земя и тук, върху твоите сълзи израснахме и ние. Ето, помогнахме ти, с каквото можахме...

Понесла Елга халата към стана.

Там живеели много добри везачки. Но като видели шарките на Елгиния халат, отворили уста от завист и учудване и така си останали, додето не дошли ловците от тайгата. Такъв халат никога не е имало!

А Пунинга още повече се разсърдила на Елга.

— Искам халат, извезан с еленова козина! — рекла тя.

А било през лятото. По това време козината на елените е къса. Откъде да вземе дълга козина за вземо?

Походила Елга из стана, поискала от съседите, но никой не можел да ѝ помогне.

Седнала Елга и пак заплакала. Захванала да подрежда играчките си, спомнила си топлите бащини думи и сълзите ѝ още по-силно рукнали.

Изведнъж еленът-играчка, която бащата направил за Елга, рекъл на девойката:

— Не плачи, стопанке, на тази мъка може да се помогне!

Отърсил се еленът. Тропнал с малките си крачета върху пода и почнал да расте. Расъл, расъл — голям порасъл. Обрасъл с гъста, бяла, зимна козина. Хвърлил козината от себе си. И пак станал малък.

Елга направила нов халат. Целите си ръце избола в козината. Но пак не угодила на майка си.

Пунинга рекла:

— Туй не го правиш ти. Някой ти помага... Само че всичко това е залудо. Ти няма да извезеш халата тъй, както аз умея. Аз сама ще си извеза халат, тогава ще видиш как трябва да се работи! Тичай в стана при река Анюй. Там живее баба ми. Помоли я да ти даде моята игличка. Но гледай да се върнеш до заранта!

А до стана на река Анюй било далече — няколко дена път.

Какво да прави? Елга отново затъгувала. Подрежда тя играчките, спомня си топлите бащини думи. Изведнъж чува глас:

— Не скърби, малка стопанке, та ние за какво сме?

Огледала се. А пред нея стоял цял впряг от кученца. Дванадесет кученца, едно от друго по-хубави! Въртят пухкавите си опашчици. Потропват с тънките си крачета. Козинката им бяла, очичките — жълти, нослетата — черни. Зачудила се Елга.

— Откъде сте вие? — запитала тя кученцата.

А те ѝ отвърнали:

— Нима не ни познаваш, Елга? Солдига ни направи.

Погледнала Елга, а наместо кученца-играчки, напреде ѝ стоят живи кученца. Те чули плача на стопанката си и оживели.

Елга впрегнала кученцата си в нартата и седнала. И кученцата се понесли в галоп. Не ти гледат ни гора, ни река — направо летят! Девойката затворила очи. А кученцата вече се издигнали до облаците.

Елга отворила очи. Гледа — наоколо светло... Само облаци като пухкав сняг лежат наоколо. Елга взела пръчката и подкарала нартата.

— Тах, тах! — викнала. — Пот-пот-пот!

Кълбета облаци летели изпод краката на кученцата. Елга не успяла да се умори и да замръзне не успяла, а кученцата вече я откарали в анюйския стан.

Слезнала Елга от шейната. Намерила баба Пунинга. Старицата лежала болна, немита, невчесана. Елга съжалила старата жена — умила я, вчесала я с гребенче, намерила коренче женшен — целебна тревица, и дала на бабичката да подъвче. Бабичката изляла коренчето и оздравяла. Рекла на Елга:

— Благодаря ти, девойко. Ти си добра и на мене направи добро. Затуй и аз ще ти се отплатя с добро. На внучката ми не трябва игличка, а ѝ трябва твоята гибел. Ще ти дам игличка, само внимавай: като подаваш иглата — дръж я с ухото към тебе.

... Слънцето едва-едва се показало от морето, когато Елга се върнала с кученцата у дома. Седи мащехата от зла по-зла.

— Е — казва, — къде е игличката ми?

— Ето я — рекла Елга. — Ето игличката.

Посегнала да подаде игличката на мащехата си. Спомнила си какво ѝ рекла старицата. Обърнала игличката с ухото към себе си и с върха към мащехата.

А игличката не излязла проста. Щом Пунинга я взела в ръце, игличката заиграла между пръстите ѝ, продупчила ги от долу до горе и ги зашила един за друг. Колкото и да се блъскала Пунинга, не могла да отдели пръст от пръста.

— Е, ти ме надхитри, момиче — рекла тя на Елга.

Тогава разбрала кой помага на Елга. Почакала Елга да заспи. Наклала огън в печката. Хвърлила в огъня всичките играчки, които бащата направил на Елга. Хвърлила елена, хвърлила кученцата. Те почнали да горят. Само едно кученце изскочило от огъня, втурнало се към Елга, бутнало я с муцунката си и я събудило:

— Беда, Елга! Мащехата иска да ни убие. Да бягаме!

— Къде ще бягаме? — попитала Елга.

— Там, където мащехата я няма — отвърнало кученцето.

Елга изскочила от дома, а кученцето след нея.

Видяла ги Пунинга и търтила след тях.

В това време изгряла луната. По реката се проточила лунна пътечка. Елга и кученцето хукнали по тази пътечка, като по лед. Втурнала се след тях и Пунинга. Само че под нея пътечката се строшила, не издържала злобата ѝ. Мащехата паднала. Грабнала малкото копие на Елга. Метнала копието след Елга. Копието долетяло до дъщеричката на Солдига и рекло:

— Хайде, прощавай, малка стопанке! Сега ние с тебе ще се разделим!

Копието завило назад. Долетяло до мащехата. Влязло в едното и око, излязло през другото — и се натрошило на прах. Очите на Пунинга станали огромни като чинии. Пунинга размахала ръце и те се превърнали на криле. Върху краката на мащехата израснали дълги нокти. Мащехата станала сова с изпъкнали очи. Искала да се върне у дома си, но крилете я понесли към тайгата! Кацнала мащехата на едно дърво и закрепяла:

— Пу-нин-га! Пу-нин-га!

Така крещи совата и до ден-днешен.

А Елга и кученцето тичали, тичали по лунната пътечка и дотърчали до луната. Девојката искала да се върне назад, но тогава се развиделило и пътечката изчезнала. И девојката и кученцето останали на луната.

Призори Елга слиза на земята. Отива във всички жилища, търси копието на Солдига и всичко разглежда. Осветява оръжието — дали няма там копието на Солдига. И ако забележи, че някое от децата спи със сълзи на очите, Елга изтрива сълзите и му дарява хубав сън, за да забрави детето обидата. Затова децата не помнят обидите.

Но щом совата закрепчи в тайгата своето: „Пу-нин-га! Пу-нин-га!“ — тогава Елга бързо се понася назад.

Може да я видите, ако нощем изведнъж отворите очи, когато лунната светлина се докосне до тях.

(Обработил Д. Нагишкин)

МОМЧЕТО ЧОКЧО

Как да не браниш себе си? Как да не браниш близките си? Може ли да се прости на оскърбителя?

Живее в едно село нанаецът Белди. Той имал момче на име Чокчо. Съвсем малко момче — едва можело да ходи.

Цяла зима Белди ходел на лов. Натрупал много кожи. Имал и самури, и катерици, и лисици, и мечки, и вълци. Гледал Белди кожите си и се радвал:

— Ще ида в Никанското царство — ще продам кожите и ще накупя храна и запаси за цялата зима. Ще купя нова мрежа, пушка, барут, патрони и играчки.

И наистина през лятото Белди се наканил да върви.

Момчето му се помолило:

— Тате, вземи и мене със себе си!

Помислил си Белди — пътят е опасен, може да го нападнат разбойници. Какво ли не може да стане по пътя.

— Недей, сине — рекъл Белди, — може ли да оставим къщата без мъж! Кой ще брани майка ти и сестричето ти? Ти трябва да останеш.

Заминал Белди.

Минали много дни. През туй време Чокчо се научил да борави с нож. Седи и дялка: направил лъжичка, направил малка лодка, изрязал от дърво елен, шейна, мечка, кученце. Много и различни играчки направил... А бащата все го нямало!

Пожълтели вече листата на дърветата и тревата повяхнала. А Белди все не се връщал у дома.

По едно време от съседния стан дошли хора.

Майката на Чокчо сготвила ядене — мос, и нагостила гостите с юкола.

Седели, седели те, пушили, пушили, яли юкола, яли, па рекли:

— Ние пътувахме заедно с Белди. Търгувахме. Върнахме се...

— А къде е баща ми? — запитал Чокчо.

Хората се спогледали.

— Баща ти — казват — търгуваше с един човек на име Лян. Той купи всичките кожи на Белди. Отиде Белди да види сметките си с него и не се върна. Излезе, че Лян не бил търговец, а разбойник. Взел всичките кожи на Белди и го погубил... Такава работа.

— А вие защо не се застъпихте за баща ми? — попитал Чокчо.

Хората рекли:

— Тоя Лян имаше голяма шайка. А ние бяхме малко. Не можехме да се застъпим за баща ти — уплашихме се: хората на Лян можеха да ни настигнат, да ни вземат всичката стока и да ни избият...

— Лошо сте направили — рекъл Чокчо.

Хората се обидили, седнали в лодките и си заминали.

Майката на Чокчо захванала да плаче, разплакали се и сестричките му. Толкова плакали, че очите им съвсем отекли.

— Сега какво ще стане с нас?

Но нямало що да сторят — със сълзи не можели да върнат Белди! А трябвало да се живее. Поплакали, поплакали и се заловили за работа. По-голямата сестра взела копието и отишла на лов в тайгата. По-малката седнала в една лодка-оморочка и отишла на Амур да лови риба. Майката останала в къщи да наглежда огъня и да готви храна.

А Чокчо рекъл на майка си:

— Уший ми ботуши и изпечи банички. Ще ида да диря Лян. — Намеря ли го, ще отмъстя за баща си и ще върна кожата.

Майката казала:

— Недей, Чокчо! Къде ще вървиш? Малък си още.

Чокчо я погледнал:

— Тате каза, че съм мъж. А мъжете трябва да бранят рода и да отмъщават на врага.

Видяла майката, че Чокчо държи на своето и не може да го предума. Изпекла банички и му ушила ботуши.

Чокчо взел ножа си, сложил на главата си ловната превръзка, пуснал в чантата си юкола, обул си ботушите, простил се със сестрите, с майка си и тръгнал.

Вървял, що вървял и видял, че на пътя се издига голяма гора. Дърветата високи-високи. Боровете и дъбовете шумят в тази гора, люлеят клонете си. Гората няма край. Чокчо не се уплашил. Тръгнал

през гората, дъвчел баничка, играел си с ножа и си пеел. Изведнъж чул глас:

— Къде отиваш, малък нанаецо?

Огледал се Чокчо. Наоколо няма никой. А гласът пак го повикал. Чокчо отвърнал:

— Отивам да отмъстя за баща си!

— Помогни ми и аз ще ти помогна! Бъди ми приятел — рекъл същият глас.

Погледнал Чокчо: на камъка лежи желяд. Слетял е от дървото на земята и паднал върху камъка. Лежи и съхне.

— Вземи ме със себе си — рекъл желядът. — Ще ти потрябвам...

Чокчо взел желяда и продължил по-нататък.

Напреде му се изпречила една самотна къщурка. Спрял се да си почине. Свалил ботушите си, сложил краката си по-високо. Отхапал от баничката. Изведнъж чул скърцащ-скърцащ глас:

— Къде отиваш, юнак?

— Да отмъстя за баща си — отвърнал Чокчо. — А ти кой си? Къде си?

— Ами че аз лежа до тебе.

Погледнал Чокчо — в самата печка, в пепелта лежи шиш, на който ловците пекат месо. Някой хвърлил шиша в огъня. Огънал се шишът, едва не изгорял, покрил се със зеленикава корица. И на него Чокчо помогнал, очистил го с пясък и го оправил. Шишът станал съвсем нов.

— Благодаря ти, Чокчо. Ти ми помогна и аз ще ти помогна. Вземи ме със себе си — рекъл шишът на момчето.

Взел Чокчо шиша и продължил своя път. Минал край едно изоставено риболовно място и пак чул глас. Гласът го запитал къде отива. Чокчо отвърнал. Видял, че това е чукало и чукче, с които обработват рибените кожи. Някой забил гвоздей в чукалото, а на чукчето строшил дръжката. Чокчо измъкнал гвоздеа от чукалото и направил нова дръжка на чукчето.

— Благодаря ти, Чокчо — му рекли те. — Ти ни помогна и ние ще ти помогнем. Вземи ни със себе си.

Взел Чокчо чукалото и чукчето. Тръгнал по-нататък.

Вървял, що вървял и стигнал до един ручей. Придошъл ручеят и му преградил пътя. Ами сега?

Тогава Чокчо чул, че пак го викат.

— Ей, съседе, помогни ми и аз ще ти помогна! Ще ти стана приятел.

Гледа Чокчо — водата подровила брезата, брезата паднала и затиснала една щука. Лежи щуката под брезата — ни назад, ни напред, върти опашката си, а не може да се измъкне. Съвсем се задъхва. Чокчо отместил брезата и освободил щуката. Тя му рекла:

— Как ще преминеш ручея? Седни, да те пренеса.

Чокчо седнал върху щуката. Мигом се намерил на другия бряг. Щуката му рекла:

— Вземи и мене със себе си, ще ти потрябвам.

Сложил я Чокчо в чантата. Продължил пътя си.

Ето го и Амур. Изведнъж Чокчо видял в тревата една ска. „Жалко — помислил си Чокчо, — хубава ска, но е една!“ А в това време видял и другата. Втората лежала далеко, някой я хвърлил в храста. Чокчо не бил мързелив, донесъл втората ска. Сложил заедно ските. А те му продумали с човешки глас:

— Ти ни помогна и ние ще ти помогнем. Къде отиваш, малък нанаец?

— Отивам да отмъстя за баща си! — рекъл Чокчо. — Само че силите ми са малко, не зная — ще стигна ли... Пътят е далечен. Как ще премина Амур?

Ските му рекли:

— Лесна работа. Застани тук, ние ще те закараме — работата бързо ще се свърши.

Чокчо се разсмял:

— Кой ходи по тревата със ски?

Но все пак си сложил ските. Тогава на ските израснали криле. Вдигнали се във въздуха, полетели. И то бързо-бързо! Вятърът насмалко щял да отнесе превръзката от главата на Чокчо. Полетели над Амур — като сива лента се виела реката. Щуката в торбата се размърдала, погледнала, видяла Амур под себе си и рекла:

— Чокчо е юнак! Така скоро ще стигнем до Лян.

А ските летят ли, летят. Вятърът свирел в ушите. Долу се мяркали реки, станове, гори. Чокчо едва си поемал дъх.

Стигнали ските там, където живеел Лян.

Чокчо погледнал и се изплашил.

Станът голям-голям, къщи много. Никога през ума на Чокчо не минавало, че на едно място може да има толкова много жилища: едно до друго наредени; толкова много, че краят им се не виждал. И навалищата там била голяма. Такъв шум от гласове се носел, сякаш буря събаря дървета. Блъскали се хората, крещели. Купували, разменяли, продавали. Хора много, а познати няма. Заразпитвал Чокчо как да стигне до жилището на Лян. Минувачите се смеели на момчето, не го разбирали. Един го удари, друг го блъсне, трети го дръпне за косата, четвърти го наругае. За негов късмет минал един старец, който знаел нанайски език. Той разпитал Чокчо. Показал му къде живее търговецът Лян. Малкият нанаец се упътил нататък.

Гледа — издига се хубав дом. Краищата на покрива завити нагоре. По краищата висят сребърни звънчета и звънят. На прозорците поставена прозрачна хартия. Около дома растат разни дървета: вишни, ябълки. Златни птички са накацали по клонките. Музика свири навсякъде. Между дърветата ручеи текат, бълболят, сякаш тихичко разговарят.

Влязъл Чокчо в къщата и викнал:

— Ей, Лян, излизай на бой! — И приготвил тоягата да се бие с Лян докрай.

Никой не отвърнал на малкия нанаец. Навярно оня човек не бил в къщи.

Влязъл Чокчо в стаята на Лян. Пъхнал желяда в пепелта на печката, за да полежи там на меко. В легена с вода пуснал щуката. Шиша поставил до печката. Чукалото и чукчето турил до вратата. А той самият седнал на одъра и заспал.

Вечерта Лян се върнал у дома си весел, пиан.

Посегнал да накладе огън в печката. Навел се и почнал да духа въглените. Тогава желядът като подскочил, че като ударил Лян в окото! Лян заревал от болка, хвърлил се към легена с водата, за да си измие очите. А щуката се подала от легена и плеснала Лян по носа. Отскочил Лян от легена. Тогава шишът се забил в гърба му. Лян съвсем се изплашил. Втурнал се към вратата — да избяга. В този миг чукалото и чукчето се заловили с Лян. Захванали да го бият, да го мачкат, така да го натискат, че той загубил сваяст. И чукалото, и чукчето работели

дотогава, додето направили от Лян тънка кожичка. Събудил се Чокчо и запитал:

— Лян пристигна ли?

Приятелите му отвърнали:

— Пристигна за зло! Гледай на какво стана.

Погледнал Чокчо. И видял една бяла мека кожичка. Чокчо благодарил на другарите си, само съжалявал, че не се разправил сам с Лян.

В дома на Лян Чокчо намерил кожата на Белди. Прибрал ловните запаси, разните стоки, които Лян с измама взел от хората, и сложил всичко в кожата на Лян. Събрал приятелите си: чукалото и чукчето, жельда, щуката и шиша. Сложил си ските.

Отново се издигнали ските и полетели като стрела. Хвъркнали под носа на Ляновите слуги.

Долетели ските до онова място, където ги намерил Чокчо. Момчето ги оставило: „Благодаря — рекло — за помощта. Чуждо не ми трябва.“

Щуката пуснал дълбоко в потока. Чукалото и чукчето оставил при изоставеното риболовно място: ще свършат работа на стопанина, ако се върне. Шиша сложил на старото място до огъня. Жельда хвърлил в мека пръст, за да поникне и да израсне от него ново дърво.

И Чокчо поел по своя път.

Върнал се у дома си богат. Разгънал кожата на Лян — зачудили се всички в стана: колко много нещо се побрало в кожата!

Зарадвала се майката, зарадвали се сестрите, че се върнал Чокчо. Целували го, прегръщали го, не можели да се откъснат от него.

А Чокчо казал като мъж и ловец:

— Ботушите ми съвсем се изтъркаха. Ушийте ми нови. Утре ще ида в тайгата.

Сестрите му ушили ботуши от кожата на Лян.

Тези ботуши излезли много трайни, защото няма на света по-здрава кожа от кожата на измамника и грабителя, който няма милост и когото не трогват сълзите на ония, които е оскърбил.

(Обработил Д. Нагишкин)

КИЛЕ БАМБА И ЛОЧЕ-БОГАТИР

Навярно това се е случило не много отдавна. Живеел на Амур Киле Бамба — син на нанайския народ, човек с юначна сила.

Проста жена родила Киле. Но, види се, добрите дяволи му помагали, та израсъл бързо. Киле още сучел, когато се разправил с един звяр.

Майка му веднъж излязла от къщи. Подпряла вратата с дърво, за да не се отвори. Колко време ходила по съседите — не знам, но през отворения прозорец скочил в Бамбовия дом един тигър.

Съседите чули рева на тигъра. Чули как заплакал малкият Бамба. Близките се пръснали кой накъдето свари: може ли да не бягаш, щом като в селото е дошъл тигър!

Бамба поплакал и притихнал.

„Е — помислили си роднините, — пропадна малкият Бамба, тигърът го е отвлякъл в тайгата!“

Дотърчала майката в къщи.

А Бамба лежал на гръб, пускал балончета през носа си и си играл с шарената тигрова опашка. Тигърът лежал до люлката му; малкият Бамба го удушил и откъснал опашката му. Ама че Бамба!

Видял той майка си и извадил цицката от устата си:

— Брей, че беда — казал, — колко зверове се развъдиха, не те оставят да спиш, през прозореца скачат. То се видя — казал, — че ще трябва сам да се заловя с тях, щом като в селото няма мъже.

Бамба се изправил на крака. Взел в ръце бащиното си копие и го метнал. „Мъничко е!“ — казал. Хванал копието с две ръце, натиснал го и го строшил на две. „Слабичко е!“ — казал. Отишъл в тайгата, уловил с лявата си ръка едно борово дърво, огънал го настрана, изтръгнал го с корена, окастрил клоните му, отърсил пръстта, опитал го — удобно ли е? „Лекичко е! — казал. — Но щом не се намира друго — няма що — и това ще свърши работа.“

Близките му го гледат, чудят се и не могат да се начудят — на кого се е метнал! Не е имало още такива нанайци. И не го наричали

вече Киле Бамба, а Мерген Бамба, богатир Бамба.

А Бамба станал такъв ловец, че по-добър не може и да бъде. Бамба още не бил излязъл от къщи, още се тъкмял да иде на лов, а зад девет планини, зад девет езера зверовете в дупките се пробуждали, прощавали се с чедата си, защото знаели, че от Бамба няма отърване!

Бамба имал остро око: погледне ли веднъж — веднага ще каже колко сребърни влакънца има сребърната лисица на гърба си и колко бели на опашката. Бамба имал остър слух, щом се послуша и казва: „Зад девет реки и зад девет ручеи пищят самурчета. Значи, там трябва да се постави клопка.“

Бамба имал такава сила: сто дена без отдих правел лов на зверове, една нощ преспивал — и още сто дена пак биел зверове.

Бамба ядял здравата: заран — една дива коза, на обед — лос, на вечеря мечка изяжда! Гладел се по корема: „Бих хапнал още, но трябва да оставя за утре!“

Бамба биел зверове: сам стрелял, а събирал дивеч за десет ловци. Когато детето се връщало от лов, подире му вървял цял керван от кучешки впрягове: возели кожи. Ама че Бамба!

Бамба бил добър. Чуе ли някъде в селото да плаче дете — отивал и му казвал: „Ти какво реवेश? На ти, играй!“ Даде на детето рибен мехур, то почне да удря с длан мехура, вдигне шум и престане да плаче. Бамба пребил толкова мечки, че над люлката на всяко дете в селото окачил голям мечешки зъб, за късмет и за да не го плашат злите дяволи. В селото всички били сити: месото стигало, кожи имало, рибата била колкото трябва.

Нанайците отивали с шейните отвъд реката, в Никанското царство. Продавали кожи. Купували халати и припаси. Лицата на нанайците били кръгли, коремите дебели, очите ясни, косите заплетени с червен шнур, носели хубави ботуши, везани с коприна, ръцете им били ловки, а краката бързи. Ето какви били нанайците!

Никанският амбан — началникът, гледал, гледал нанайците от другата страна на брега и им завидял: нанайците живеели хубаво, дружно, никому не плащали данък, нанайците си имали всичко. А своите никански селяни амбанът отдавна обрал: за себе си взема, за царя взема, за монаха взема, за търговеца взема и още веднъж за себе си, че какво може да остане тогава за селянина? „Чакай — помислил си

амбанът — да взема от нанайците ясак — данък. Ще вземам от тях данък и ще натрупам богатство.“

И пратил войниците и чиновниците си при нанайците. Тръгнали: със саби, с копия, с огнево оръжие, сила неизчислима!

Пристигнали при нанайците. Те се зарадвали на гостите и захванали да ги гощават. Ала никанците не ти гледали угощението — вмъкнали се в складовете. Тогава Бамба се разсърдил на никанците.

— Вие сте простаци — рекъл той, — не умеете да се държите като гости!

А чуждите войници имали коси.

Бамба ги хванал за дългите коси, навързал всички заедно и ги хвърлил във водата. Никанците помахали с ръце и крака във водата, помахали и потънали... Силен бил Бамба.

Много пъти никанският амбан пращал войници, ала не ги дочаквал, не се връщали назад.

Тогава амбанът разбрал, че със сила не може надви амурските хора. Замислил се, повикал всичките си мъдреци и чиновници, за да измислят как да забогатеят от амурските земи. Най-стариат рекъл на амбана:

— Войници не пращай: войникът мисли с меча, а не с главата. Прати търговец при нанайците. Търговецът е като паяк: като се впие — няма да се откъсне, додето не изпие всичката кръв!

И амбанът така направил. Пратил при нанайците търговеца Ли-Чан.

Пристигнал Ли-Чан при нанайците на Амур. Ли-Чан бил като лисица: хубави думи казвал, много обещавал. Езикът на Ли-Чан бил без кости — сякаш лисича опашка се мята по вятъра. Търговецът дошъл и захванал да дава на нанайците стока на вяра: „Вземай, вземай — сетне ще си видим сметките!“ На кого — мъниста, на кого — медник, на кого — шарен халат, на кого — обици, на кого — хлебно зърно и брашно. „Вземай, вземай — сетне ще си видим сметките!“ Гледат нанайците — добър е търговецът. Гледат нанайците — с Ли-Чан може да се живее. Търговецът не креци, не заплашва, не тупа с крак, всичко върши с усмивчица, все се подсмива Ли-Чан.

Накарал търговецът нанайците да свикнат с него. Нанайците престанали да ходят в Никанското царство, престанали да карат стоки.

Купували от Ли-Чан всичко, каквото им трябвало. Каквото и да поискат — у търговеца го имало.

Дошло време да плащат дълговете на Ли-Чан.

Домъкнали нанайците кожи на Ли-Чан.

Само че при Ли-Чан всичко изведнъж поскъпнало. Почнал да приказва: пътят е мъчен — превозвай стоката, а по пътя разбойници грабят; трябва да се плати на амбана, трябва да се плати на разбойниците и на никанския цар трябва да се плати.

Нанайците дали всичките си кожи, но не покрили дълга. Останали длъжни на Ли-Чан. А пък нанайците били такъв народ — най-напред трябвало да се плати дългът! И те захванали да работят за този дълг. Каквото и да намерят в тайгата — мъкнат го на Ли-Чан. Каквото и да уловят в реката — пак на него. Ли-Чан дошъл при нанайците тънък като червей, а станал дебел като бор. Затова пък нанайците захванали да слабеят. Все не смогвали да отработят дълга си.

Мислили, мислили и отишли при Киле Бамба.

— Ето каква е работата — въздъхнали те: — никак не можем да си платим дълга! Навярно тука дяволът има пръст. Отначало Ли-Чан смяташе една кожичка за една. Сетне захвана да смята две кожички за една. Сега Ли Чан смята три за една. Какво ще стане?

Бамба отишъл при търговеца. Разсърдил се и взел да пита: как става туй? А Ли-Чан му показал книгата, в тази книга били записани всичките дългове. Гледа Бамба — не разбира знаците, записани в книгата, а вижда — вярно, има нещо. Ако има толкова дългове, колкото знаци — нанайците няма да се отърват от дълговете. Бамба и не помислил, че в тази книга имало повече измама, отколкото дългове.

Почнал Бамба да разпитва нанайците какво са взели. Отвърнали му: „Взех халат, взех хлебно зърно, взех водка... а по-нататък не помня.“ Какво вземали преди водката — нанайците помнят, а какво сетне — не помнят, от тая водка нанайците си загубили паметта...

Бамба захванал да помага на близките си.

Близките си не отървал от бедата, ами сам влязъл в нея. Излязло, че и той дължи на Ли-Чан. Как станало това — Бамба не знаел.

„Навярно Ли-Чан не е търговец, а дявол — помислил си Бамба. — Как тъй при него три кожи минават за една — не разбирам!“

Отишъл Бамба при шамана да го попита за търговеца. А шаманът седял пиян-залян, едва си обръщал езика. Послушал, послушал той Бамба, па рекъл:

— Имаш право! Ли-Чан е дявол! Я виж каква водка ми е дал: преди три дена пих и досега съм пиян. Нима обикновен човек може да направи такова нещо? Разбира се, че Ли-Чан е дявол.

Но какво може ловецът да направи на дявола?

Нищо!...

Бамба рекъл на шамана:

— Направи магии! Прогони този дявол Ли-Чан! Нанайците съвсем изтъняха, всичко носят на него. Скоро ще почнат да мрат!

Шаманът отвърнал:

— Не мога да омагьосам Ли Чан. Той е такъв дявол, че не мога да се оправя с него; не нанайски, а никански дявол. Той е амба-амбани — дяволски дявол! Ти му дай повече кожи.

— Ще ида да бия зверове — рекъл Бамба. — Ще ида на Сихотеалинските планини, ще наловя тигри, пантери и рисове!

— Там не може. Тук прави лов — рекъл шаманът. — На Сихотеалин живеят планинските дяволи. Удегейскният Кахзаму пази тези планини и превръща хората на камъни!

— Ще ида на Голямото море! — Ще наловя нерпи и тюлени — рекъл Бамба.

Шаманът размахал и двете си ръце насреща му:

— Тука прави лов. На голямото море живее Ганка — водният дявол. Той има човешко туловище, рибена опашка и вместо ръка от водата подава желязна кука. С нея кука лови хората!

— На блатото ще ида: ще хвана чапли и патици — рекъл Бамба.

Шаманът плюл:

— Тука прави лов, ти казвам. На блатото живее дяволът Боко, едноокият. Ще те оплете и завлече в блатото. Ще лежиш там и ще изпускаш мехури.

— Ще ида в голци-солонци^[1] — рекъл тогава Бамба. — Ще донеса лосове и кози.

Шаманът се затресъл:

— Тука прави лов, ти казвам! В голци-солонци живее Агдигърмът. С каменни секири сече дърветата. Щом удари човека — превръща го на прах!

— Ще ида на Милки-езеро, ще бия боброве и гъски.

Шаманът тъй се озлобил срещу Бамба, че от устата му бликнала пяна:

— В онова езеро живее Химу-амба, най-страшният дявол. Като види човек, изпъзвява от езерото, под него тревата и камъните горят. Химу ще дъхне огън върху тебе — ще изгориш и никой няма да узнае!

Оборил глава Киле Бамба. Замислил се. На̀ ти тебе юнак Бамба! Наоколо дяволи. И всичките по-силни от Мерген. И силата му нищо не струва. Ой-я-ха! Съвсем лошо...

— Прави лов, както си правил — рекъл шаманът. — Мъкни кожи на Ли-Чан! Той ще ти даде водка — цялата си мъка ще забравиш.

Бамба не пожелал да яде при Ли-Чан. Тръгнал накъдето му видят очите...

Три потока преминал, шест езера заобиколил, девет планини прехвърлил. Избрал си място, построил колиба и наклал огън. Легнал в колибата. Тежка мисъл го налегнала:

„Защо е на човека богатирската сила, щом като няма живот от дяволите? Не стига, че в гората има дяволи, в тайгата дяволи, в планините дяволи, в реките дяволи, а сега и в селото е Ли-Чан. Отде ще вземеш толкова сила, че да пребиеш всичките тези дяволи, за да могат хората да живеят?“

Киле Бамба заспал. Спи и насън чува — някой иде от горното течение на Амур. Тежко стъпва, тайгата под себе си продънва, от земята вода изкарва. Бамба скочил, сложил стрела в лъка и извадил ножа си. Кой иде?

Тогава иззад дърветата излязъл човек. Бамба досега не бил виждал такива хора: лицето бяло, очите гълъбови, косите жълти като злато, брадата голяма. Облечен не по амурски. В ръцете му желязна тояга.

„Още един дявол дошъл!“ — помислил си Бамба.

А човекът му рекъл:

— Ти защо държиш лък? Или искаш да ме стреляш? Аз съм ти приятел, а не враг. И защо си насочил лъка срещу мене? Хайде да си премерил силите — кой ще пусне стрелата по-далеко.

Кой богатир ще се откаже от надваряне!

Усмихнал се Бамба: в цялото село никой не стрелял по-далеко от него! В туй време отвъд три потока тичал заек. Бамба пуснал стрелата

и пронизал заека.

— Хубаво! — рекъл човекът с жълтите коси. Тогава той дигнал тоягата си.

— Отвъд шест потока — казал — сега една катерица иска да скочи от едно дърво на друго, аз ще я убия.

Прицелил се с тоягата си и присвил гълъбовото си око. Че като треснало нещо, сякаш гръм гръмнал и се търкулнал по хълмовете.

Киле Бамба паднал на земята, изплашил се.

— Ой, Агди-гръм — рекъл той, — не ме закачай!

— Не е Агди, ами съм аз — засмял се човекът.

Гледа Бамба — катеричката вече лежи на хълбок.

— Ти надви — рекъл Бамба. — Хайде да се поборим.

И те съблекли дрехите си я се пипнали за поясите. Почнали да се борят. Никой не можел да надвие. Никой не можел да повали другия на земята. Бамба се изхитрил, искал да хвърли човека зад гърба си, но оня вдигнал Бамба във въздуха и не го пускал. Държал го, държал...

Притъмняло пред очите на Бамба и той рекъл:

— Пусни ме на земята, аз не съм птица. Не съм ли на земята, става ми лошо. Ти надви... Хайде да се надваряме — кой по-хубаво ще играе.

Бамба захванал да играе. От заранта почнал; додето слънцето залезе — все играл. Още никой не бил играл така на Амур!

А оня човек се провикнал, плюл си на дланите и се понесъл. Нощ играл, ден играл, втора нощ настанала, а той все играел... По долината се носел трясък и се чувал тропот, водата се плискала от реките, земята се тресяла, облак прах се дигал и закривал звездите.

— Ей, приятелю — извикал Бамба, — стига! Ти надви!

А оня човек още три дни и три нощи скачал и удрял длани в петите си. Сетне престанал и рекъл:

— Това не е игра! Как играех на младини!...

„Ако е лош човек, тъй ли ще играе? — помислил си Бамба. — Ръцете му са силни, очите будни, нравът весел — защо да не ми е приятел.“

Побратимили се.

— Аз съм Киле Бамба — рекъл нанаяецът.

— Аз съм Иван Руски, а по вашему — Лоче.

— Ти богатир ли си в твоята земя? — попитал Бамба.

А Лоче махнал с ръка.

— Какъв богатир съм аз! — казал той. — Богатирите идат след мене, аз съм просто най-малкият син на майка си.

— Защо си дошъл тука? — запитал Бамба.

— Аз живея тук. На тази земя отдавна са живели дедите ми.

— Лошо е тук — казал нанаяецът.

— Че защо? Да не би земята да е лоша? — запитал Иван. Взел бучка пръст, стрил я в ръцете си и я помирисал: — Хубава земя!

— Много дяволи са се развъдили — рекъл Бамба. — Няма живот от тях!

Бамба разказал на Ивана за мъките си — как дяволите са му оплели ръцете и краката и са го лишили от богатирска сила.

— Нищо — рекъл Иван, — очите да са отворени, а с дяволите всякога можеш да се разправиш.

И те отишли в селото. А нанайците ходели съвсем бледни — нямало какво да ядат. Само Ли-Чан седял на прага на къщата си — тлъст и червен като кърлеж.

— Този ли е дяволът, а? — запитал Иван.

— Този, този!

Иван и Бамба тръгнали по складовете. Те били празни, само паяжина в ъглите. Тази паяжина Иван събрал и я свил на кълбо. Отишъл при Ли-Чан.

— Давай книгата — рекъл. — Къде е записано тук какво ти дължи моят приятел Бамба?

Ли-Чан извадил книгата, разтворил я и посочил с дебелия си пръст в книгата. Иван я взел и рекъл:

— Ако Бамба наистина ти е длъжен — думата му е дума, и в огъня няма да изгори! Ако ти си измамил Бамба — думата ти ще изгори!

Хвърлил книгата в огъня. Книгата веднага пламнала и изгоряла. Закрещял Ли-Чан, тропнал с крак срещу Ивана. Тогава Иван взел кълбото паяжина, която събрал в хамбарите на нанайците, и го хвърлил в устата на Ли-Чан. Ли-Чан мигом отслабнал, свил се, станал малък и се превърнал на паяк. Иван го хвърлил в реката и Ли-Чан заплавал към амбана — неговия стопанин.

А нанайците ходели гладни.

Иван извадил от пазвата си малки зърна и ги хвърлил в земята. От земята поникнала зелена трева. Пожълтяла. По класовете ѝ набъбнали жълти семенца. Иван взел семенцата, смлял ги между камъни и се получил бял прах. Този прах Иван смесил с амурска вода и направил тесто. От тестото изпекъл банички и казал на нанайците: „Яжте!“

Нанайците изяли баничките. Вкусно! Силата им изведнъж така се уголемила, както никога не се уголемявала след ядене.

Нанайците отишли на лов.

И Бамба и Иван отишли на лов.

— Искам да ударя лос — рекъл Иван. — Да вървим на голци-солонци.

— Там живее Агди-гърмът — казал Бамба.

Иван не се изплашил. А можеш ли да останеш надире от своя побратим — ще се посрамиш. Тръгнал и Бамба. Иван почнал да стреля с тоягата си и такъв гръм се разнесъл, че Агди отлетял от ония голци.

— Тук мястото е добро за лов — рекъл Иван. — Но къде е твоят Агди?

И побратимите поели по-нататък. Стигнали до едно блато. Гледа Бамба — на пътя стои гърбаво малко човече на един крак, а в очите му гори син огън.

— Не ходи, Иване — викнал Бамба. — Там стои гърбавият Боко — дяволът. Ще те отмъкне и ще те погуби.

Иван рекъл:

— Това ли е дяволът Боко, а? — Хванал Боко за единствения крак и го стъпкал с краката си, за да преминат блатото.

Гледа Бамба: Боко лежи — не е Боко, а елово клонче. А Боко сякаш не го е имало! Взели да преминават реката — гледа Бамба: нечий бели коси се плакнат и във водата блестят зелени очи.

— Не влизай в реката! — рекъл Бамба на Иван. — Не виждаш ли — Ганка-старецът лежи във водата, причаква ни. Гледай, подал си е железната ръка!

А Иван се гмурнал във водата и хванал оня побелял дявол! Изплавал от реката — а в ръцете му чепат боров дънер и зъбата щука, която седяла под дънера. Иван и Бамба изяли щуката и продължили своя път. И Бамба не видял повече Ганка-дявола.

Тръгнали побратимите през планината. Бамба треперел от страх, като минавали през ония места, където Кахзаму дебнел хората. Щом Бамба помислил за Кахзаму и Кахзаму веднага се появил. Кокорел червените си очи срещу хората, протягал ръцете си към тях, аха-аха ще се вкопчи и ще ги превърне на камъни.

— Иване! — викнал Бамба. — Да бягаме оттук, на тревата да избягаме, там Кахзаму няма власт над нас!

Иван се огледал, че ка-а-то цапнал оня Кахзаму с желязната си тояга! Искри полетели на всички страни! Затворили се очите на Кахзаму... Гледа Бамба — стои сив камък, обрасъл с мъх, няма никакъв Кахзаму. „Спотаил се е“, помислил си Бамба, продължил да върви след Ивана и все се оглеждал. Няма го Кахзаму и толкоз! Провалил се е от Ивановия удар!

— Но къде живее твоят Химу-дяволът? — запитал Иван.

Когато казал това — побратимите вече били стигнали до езерото и Химу вече пълзял към тях, извивал се, бълвал огън. Бамба се развикал, посегнал да избяга, а Иван му рекъл:

— А бе ти, Бамба, какво правиш? Не виждаш ли пала — пожара сред тревата?

Обърнал се Бамба — няма го Химу и сякаш не го е имало.

Тревата наистина горяла, огънят като змия пълзял по земята. Камъните наистина лежали наоколо като люспи. А Химу — го няма. Тогава Бамба въздъхнал свободно.

Разбрал — няма никакви дяволи, а той стои с Ивана на своята земя: двамата силни, двамата храбри, двамата ловци, двамата юнаци, само че Иван е по-стар. И наоколо всичко е ясно: в гората растат дървета, в тайгата живеят зверове, в реката плават риби, по планините лежат камъни. Бамба помислил, помислил и изведнъж рекъл:

— Значи, сега и нашите приказки пропаднаха. Пропаднаха приказките за хората на тайгата, за водните хора, за планинските хора...

— Нищо — рекъл Иван, — сега ще се родят други приказки! Нима ти не си силен! Нима не си храбър! Не си ли стопанин на земята си! Нима аз не съм ти приятел? Ще измислят и за нас приказки.

И оттогава започнали новите приказки. Приказки за любовта и дружбата. Приказки за силата и храбростта. Приказки за пъргавината и

верността. Започнали нови приказки за непоколебимото сърце, за здравите ръце и за верните очи.

(Обработил Д. Нагишкин)

[1] Голци-солонци — сипести и каменисти места, обрасли с нискостеблена растителност. ↑

НЕПОСЛУШНИТЕ ДЕЦА СИБИРСКА ПРИКАЗКА

Майката пристигна от кладенеца с големите менци на рамо. Тя беше цялата измокрена. Вода шуртеше от дрехите ѝ. Като окачи менците на полицата, простудената жена тръгна към огъня и рече:

— Деца, сторете ми мъничко място да се погреея, защото съм капнала от умора и студ. Навън плющи страшен дъжд. Реката приижда. Пак ще дигне моста. Сторете ми мъничко място!

Четирите ѝ деца се бяха наредили край накладения огън и се грееха с разголени крака и прострени напред зачервени ръце.

Първото се обърна и рече:

— Мамо, аз не мога да ти сторя място, защото обувката ми е пробита и си намокрих крака, като се връщах от училище. Трябва хубаво да се натопля.

Второто каза:

— На мене пък калпакът ми тече. Днес в училищната стая, като си удряхме калпаците в пода — моят се пукна. Докато се върна, намокри ми се главата. Пипни, ако не вярваш!

А четвъртото, най-малкото, викна високо:

— Който ходи по дъжда, нека сега мръзне като мокра кокошка!

Затоплените деца се засмяха високо и безгрижно, а простудената майка тъжно поклати глава. Без да каже нещо, тя влезе в пещника да им меси хляб. Докато месеше хляба в нощвите, мократа ѝ риза залепна на гърба и зъбите ѝ взеха да тракат. Късно през нощта майката запали пещта, метна хлябовете, почака, докато се опека, извади ги с една лопата, нареди ги на полицата и хвърли отгоре им кожухчето си. Прибра се под юргана. Духна лампата. Децата ѝ сладко спяха, налягали едно до друго, но тя не можа да притвори очи, защото главата ѝ пламтеше. Залюля я люта треска. Три пъти става да гребе студена вода от менците и да си кваси челото.

На сутринта децата се пробудиха и скочиха. Откачиха менците и разляха всичката вода, докато се измият. Сетне си отчупиха по едно

парче мек хляб, мушнаха го в торбите и заминаха за училище. При болната майка остана само най-малкото.

Търколи се денят. Майката не можа да се дигне. Устните ѝ се напукаха от огън. След пладне трите деца се върнаха от училище. Блъснаха вратата.

— Ах, мамо, още лежиш, а пък нищичко не си ни сготвила! — укори я момиченцето.

— Мили деца — обади се с прималял глас майката, — много съм болна. Изгоряха ми устата от жажда. Тази сутрин вие сте разлели водата от менците до капка. По-скоро вземете стомната и тичайте на чешмата!

Тогава се обади първото:

— Нали ти казах, че обувката ми тече.

— Ти забрави, че калпакът ми е пукнат — добави второто.

— Мамо, колко си смешна — рече момиченцето, — мога ли да хукна по чешмите, когато имам домашно упражнение?

Очите на майката се напълниха със сълзи. Най-малкото, като видя, че майка му заплака, грабна стомната и се затече навън, ала се спъна на прага и счупи пръстения съд.

Всичките деца ахнаха, разшаваха се, отрязаха си още по една порязаница хляб и неусетно се измъкнаха навън да играят. Остана само най-малкото, защото нямаше обувки. То започна да пише с пръст човечета по запотеното стъкло на прозореца.

Болната майка се надигна. Погледна навън през отворената врата и рече:

— Дано се превърна на каквато и да е птичка! Дано ми пораснат криле, че да литна с тях и избягам от тези лоши деца! Аз за тях залъка от устата си давах, а те не рачиха да ми донесат капка водица.

И мигом стана чудо: изведнъж болната жена се превърна на птичка кукувица. Най-малкото, щом видя, че майка му е вече птичка и размахва крилете си, изскочи навън по чорапи и се развика:

— Братчета, сестро, тичайте по-скоро, защото мама стана птичка и се гласи да бяга от нас!

Тичешком се втурнаха децата, но когато стигнаха пред къщи, майката вече излиташе през отворената врата.

— Къде отиваш, мамо? — попитаха децата в един глас.

— Отивам си. Не ща да живея при вас. Вие сте лоши деца.

— Мамичко — запищяха и четирите, — върни се в къщи! Ей сега ще ти донесем вода!

— Късно е вече, дечица. Аз не съм човек — нали виждате, птичка съм. Не мога да се върна. Вода ще пия от бистрите ручей и от планинските езера.

И тя полетя над земята.

Децата се втурнаха с писък след нея. Тя хвърчи над земята, а те тичат по земята.

Девет дни бягаха сиротните дечица подир кукувицата през нивите, през трънаците, по каменистите поляни. Падаха, ставаха. Нараниха си краката и ръцете. Гърлата им се продраха от викане. Нощем кукувицата кукаше уморена на някое дърво, а децата се сгушваха до дънера под дървото.

На десетия ден птицата размаха криле над една гъста гора и се загуби.

Децата се върнаха в родното си село, но къщата им се видя съвсем пуста, защото я нямаше майка им.

А кукувицата не рачи вече да свие гнездо и да отвъди челяд. До ден-днешен тя скита по света, кука самотна и снася яйцата си в чужди гнезда.

Издание:

Заглавие: Приказки на северните народи

Преводач: Ангел Каралийчев; Вела Каралийчева

Език, от който е преведено: руски

Издател: Народна култура

Град на издателя: София

Година на издаване: 1956

Тип: приказки

Печатница: Държ. полиграфически комбинат Димитър Благоев

Редактор: Зорка Иванова

Художествен редактор: Васил Йончев

Технически редактор: Александър Димитров

Художник: Любомир Зидаров

Коректор: Евгения Кръстанова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/5010>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.